

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин і права

Кафедра германської філології та перекладознавства

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістр

Освітній рівень

Галузь знань 03. Гуманітарні науки

Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 035. Філологія

Шифр і назва спеціальності

Спеціалізація 035.041. Германські мови та літератури (переклад включно)

на тему: **Зміна синтаксичної моделі простого речення при**

перекладі з англійської мови на українську (на мат. твору

Е.Л. Доктороу «Ragtime»).

Шифр 21163

Виконала:

студентка 2 курсу, група ФПАмз-21-1

Підпис

Д.О.Мерзла
Ініціали, прізвище

Керівник: д. філол. н., професор

Вчене звання, науковий ступінь

Підпис

Ю.П. Бойко
Ініціали, прізвище

Нормоконтроль: к. пед. н., доцент

Вчене звання, науковий ступінь

Підпис

О.О. Мацюк
Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Зав. кафедри Ю. П. Бойко

“ ” _____ 2022 р.

Анотація

В Україні нині відбуваються буремні події, події світового масштабу. Патріоти своєї держави, кращі її представники на чолі з Президентом України Володимиром Зеленським виборюють незалежність нашої країни від агресора. Країна перебуває у надзвичайно важкому стані, але ми рухаємося до перемоги. Такі періоди в історії розвитку та становлення державності переживало багато країн, зокрема і США. Аналогічні події у США відбувалися майже століття тому.

Роман Едгара Лоуренса Доктороу «Регтайм» написаний у 1975 році. У ньому описуються буремні події: профспілкові рухи та расизм, ірландські поліцейські та єврейські іммігранти, американська мрія та боротьба за справедливість, так народжувалася наддержава, країна можливостей. Головним героєм роману є хронотоп – сама епоха. Цей дух часу подібний до того, що нині відбувається в Україні. Саме тому як матеріал дослідження було обрано цей роман. Проведені паралелі подій у США того часу та нинішні події в Україні є близькими. Цей й визначає актуальність нашого дослідження.

Ключові слова: речення; просте речення; бінарна структура речення; односкладна модель речення; синтаксичний зв'язок; стиль автора; адекватність перекладу; еквівалентність перекладу.

Еквівалентність – це основа комунікативної рівноцінності, наявність якої і робить текст перекладом. Під поняттям *еквівалентності перекладу* розуміють передачу в перекладі змісту оригіналу, який розглядається як сукупність інформації, яка міститься в тексті, включаючи емотивні, стилістичні, образні, естетичні функції мовних одиниць. Звідси випливає, що еквівалентність – поняття ширше, аніж «точність перекладу», під яким зазвичай розуміють лише збереження «предметно – логічного змісту» оригіналу. По-іншому, норма еквівалентності означає вимогу максимальної орієнтованості на оригінал.

Основною метою даного дослідження є опис синтаксичних характеристик простого речення в англійській та українській мовах, визначення можливих відмінностей у синтаксичній структурі простого речення порівнюваних мов та виявлення еквівалентних способів перекладу простих речень, вжитих у романі «Регтайм» на українську мову.

Едгару Лоренсу Доктороу притаманний особливий стиль написання на синтаксичному рівні з надмірним використанням простих речень, який і став головною причиною вибору для нашого дослідження твору саме цього письменника. У його романах немає ускладнених синтаксичних конструкцій, зокрема з дієприкметниковими та дієприслівниковими зворотами. Речення – прості, короткі, уривчасті, в них багато дієслів, додатків і порівняно мало означень. В процесі перекладу увага зосереджується на простих реченнях задля досягнення адекватності перекладу.

Об'єктом дослідження є просте речення, його структурні та семантичні характеристики, а **предметом** дослідження є способи передачі англійського простого речення засобами української мови з метою збереження еквівалентності вихідного та кінцевого текстів.

Еквівалентність означає кореляцію між вихідним та цільовим текстами, які виконують аналогічні комунікативні функції в різних культурах. Намагання зберегти синтаксичну організацію тексту максимально спостерігається при перекладі художніх творів. Адже ознакою індивідуальності стилю письменника може бути синтаксична організація мови його творів адже ключ до стилю письменника лежить в його синтаксисі.

При перекладі простих речень, які є домінуючими у творі Е.Л. Доктороу «Регтайм» використовувались такі граматичні трансформації:

- заміна членів речення – 24 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене відмінностями інвентарного складу простого речення у порівнюваних мовах. Частіше за все зустрічається заміна підмета додатком, а також зворотна заміна додатка підметом; дуже характерною є заміна підмета присудком; трапляються і заміни означення на підмет;

- вилучення – 22 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене наявністю надлишкової інформації, яку можуть нести різні члени речення/частини мови, що мають одне й те саме семантичне навантаження;

- додавання – 18 %. Причини, що викликають використання даної граматичної трансформації при перекладі можуть бути різними. По-перше, це еліптична структура речень оригіналу, по-друге, – синтаксична перебудова структури речення, під час якої необхідно ввести ті чи інші елементи, по-третє, – потреба за допомогою лексичних засобів передати значення, які в оригіналі виражені граматично;

- транспозиція – 16 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене синтаксичними особливостями порівнюваних мов, а саме тим, що англійська мова має усталений порядок слів, а українська — вільний. У розглянутих прикладах порядок слів має синтаксичного значення, він є одним із засобів з'ясування синтаксичних стосунків між словами та зміни синтаксичного малюнку простого речення;

- інтеграція – 14 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене великою кількістю простих речень у тексті оригіналу;

- заміна стану – 3 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене синтаксичними особливостями англійської та української мов;

- членування – 2 %. Застосування цього прийому викликане семантичними та стилістичними причинами;

- антонімічний переклад – 1 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене складністю знайти еквівалент того чи іншого дієслова.

Як свідчить відсоткове співвідношення граматичних трансформацій найчастіше використовувалась заміна членів речення, що зумовлено відмінностями у морфологічній структурі мови. Також причиною цього є те, що англійська мова є більш вербальною, аніж українська.

Перспективним для подальшого розгортання дослідження у зазначеному руслі є вивчення складних речень в лінгвістичні та перекладацькій площинах.

Summary

In Ukraine today there are turbulent events, events on a global scale. Patriots of their state, its best representatives, headed by President of Ukraine Volodymyr Zelensky, are fighting for the independence of our country from the aggressor. The country is at an extremely difficult stage, but our victory is ahead. Such periods in the history of development and formation of state experienced many countries, including the United States. Similar events in the United States took place almost a century ago.

Edgar Lawrence Doctorow's novel *Ragtime* was written in 1975. It describes turbulent events: trade union movements and racism, Irish policemen and Jewish immigrants, the American dream and the struggle for justice, so the superpower was born, the country of opportunities. The protagonist of the novel is the chronotope - the era itself. This spirit of the times is similar to what is happening in Ukraine. That is why this novel was chosen as the material of the study. The parallels between the events in the USA of that time and the current events in Ukraine are close. This determines the relevance of our research.

Keywords: sentences; a simple sentence; binary sentence structure; one-syllable sentence model; syntactic relationship; author's style; adequacy of translation; equivalence of translation.

Equivalence is the basis of communicative equivalence, preserving of which makes a text a translation unit. The concept of equivalence of translation is understood as the transfer in translation of the content of the original, which is considered as a set of information contained in the text, including the emotive, stylistic, figurative, aesthetic functions of language units. It follows that equivalence is a broader concept than "accuracy of translation," which is usually

understood only as the preservation of the "subject-logical content" of the original. In other words, the equivalence norm means the requirement of maximum orientation to the original.

The main purpose of this study is to describe the syntactic characteristics of a simple sentence in English and Ukrainian, identify possible differences in the syntactic structure of a simple sentence of the compared languages, and identify equivalent ways of translating simple sentences used in the novel "Ragtime" into Ukrainian.

Edgar Laurence Doctorow has a special style of writing at the syntactic level with excessive use of simple sentences, which became the main reason for choosing this particular writer for our study of the work. In his novels there are no complicated syntactic constructions, in particular with prepositional and prepositional conversions. Sentences are simple, short, fragmentary, they have many verbs, modules and relatively few meanings. In the process of translation, attention is focused on simple sentences to achieve the adequacy of translation.

The object of research is a simple sentence, its structural and semantic characteristics, and the subject of research is the ways of transmitting an English simple sentence by means of the Ukrainian language in order to preserve the equivalence of the original and final texts.

Equivalence refers to the correlation between source and target texts that perform similar communicative functions across cultures. Attempts to preserve the syntactic organization of the text are maximally observed when translating works of art. After all, a sign of the individuality of the writer's style may be the syntactic organization of the language of his works because the key to the writer's style lies in his syntax.

When translating simple sentences, which are dominant in the work of E. L. Doctorow "Ragtime," the following grammatical transformations were used:

- substitution of members of the sentence – 24%. The use in the translation of this grammatical transformation is due to differences in the inventory of a simple sentence in the compared languages. Most often there is a replacement of the subject by the module, as well as a reverse replacement of the module by the

subject; very characteristic is the replacement of the subject with a predicate; there are also replacements of the definition on the subject;

- omission – 22%. The use in translating this grammatical transformation is due to the presence of redundant information that can be carried by different members of a sentence/part of speech having the same semantic load;

- addition – 18%. The reasons that cause the use of this grammatical transformation in translation can be different. Firstly, it is an elliptical structure of sentences of the original, and secondly, a syntactic restructuring of the structure of the sentence, during which it is necessary to introduce certain elements, and thirdly, the need to convey values that are grammatically expressed in the original using lexical means;

- transposition – 16%. The use of this grammatical transformation in translation is due to the syntactic features of the compared languages, namely the fact that English has a well-established word order, and Ukrainian is free. In the examples considered, the word order has syntactic meaning, it is one of the means of clarifying the syntactic relations between words and changing the syntactic pattern of a simple sentence;

- integration – 14%. The use of this transformation is due to the abundance of simple sentences in the original text;

- substitution of aspect – 3 %. The use of this transformation of this grammatical transformation is due to the syntactic features of English and English;

- partitioning – 2%. The use of this technique is caused by semantic and stylistic reasons;

- antonymic translation – 1%. The use of this grammatical transformation in the translation is due to the difficulty of finding the equivalent of a word.

As the percentage of grammatical transformations testifies, the substitution of sentence members was most often used, which is due to differences in the morphological structure of the language. Another reason for this is that English is more verbal than Ukrainian.

Perspective for further development of research in this direction is the study of complex sentences in linguistic and translation aspects.

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНЦЕПЦІЇ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ В КОНТРАСТИВНОМУ ПЛАНІ	14
1.1. Множинність інтерпретацій поняття «переклад»	14
1.2. Адекватність та еквівалентність перекладу	19
1.3. Речення в англійській та українській мовах.....	25
1.3.1. Загальна типологія речення порівнюваних мов.....	26
1.3.2. Бінарна структура речення і способи її реалізації.	27
1.3.3. Односкладна модель речення і способи її реалізації.....	31
1.4. Типологія словопорядку.....	37
1.4.1. Типи синтаксичного зв'язку.	38
1.4.2. Структурний стереотип S – P – O/Ad.....	39
1.4.3. Синтаксичні модифікації стереотипу S – P – O/Ad.....	40
1.4.4. Окремі особливості лінійного розгортання речення.	43
1.4.5. Інші особливості словопорядку.	47
1.5. Стиль автора твору та його специфіка.....	57
Висновки до Розділу 1	59
РОЗДІЛ 2. ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ	61
2.1. Переклад простих двоскладних речень із формальним підметом.....	61
2.2. Переклад простих двоскладних речень	65
2.3. Переклад простих двоскладних речень із поширеним підметом	78
2.4. Переклад простих двоскладних речень із поширеним присудком.....	83
2.5. Переклад простих речень із поширеними другорядними членами	88
2.6. Переклад простих односкладних речень	89
Висновки до Розділу 2	90
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	92
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	96
ДОДАТКИ	100

ВСТУП

В Україні нині відбуваються буремні події, події світового масштабу. Патріоти своєї держави, кращі її представники на чолі з Президентом України Володимиром Зеленським виборюють незалежність нашої країни від агресора. Країна перебуває у надзвичайно важкому стані, але ми рухаємося до перемоги. Такі періоди в історії розвитку та становлення державності переживало багато країн, зокрема і США. Аналогічні події у США відбувалися майже століття тому.

Роман Едгара Лоуренса Доктороу «Регтайм» написаний у 1975 році. У ньому описуються буремні події: профспілкові рухи та расизм, ірландські поліцейські та єврейські іммігранти, американська мрія та боротьба за справедливість, так народжувалася наддержава, країна можливостей. Головним героєм роману є хронотоп – сама епоха. Цей дух часу подібний до того, що нині відбувається в Україні. Саме тому як матеріал дослідження було обрано цей роман. Проведені паралелі подій у США того часу та нинішні події в Україні є близькими. Цей й **визначає актуальність нашого дослідження.**

Важливо, щоб автентичні англійські твори були перекладені українською мовою. Оскільки твір «Регтайм» є певним відгомном тих подій у США, то нам видається, що нині саме *той* час, коли перекладач може душевно відчути настрої автора оригіналу і, якомога влучніше передати на мову перекладу текст оригіналу. Адже вплив особливостей соціально-політичного життя на результат перекладу є досить вагомим.

Художній переклад – один з найкращих проявів міжкультурної та, відповідно, міжмовної взаємодії. Фактично, переклад є основною частиною національно-літературного процесу, оскільки виступає посередником між літературами, без нього неможливо було б говорити про міжлітературний процес у всій його повноті. «Художній переклад – особливий вид перекладу, оскільки він є не точною реплікою змісту, а відображенням думок і почуттів і соціуму і автора прозового першотвору за допомогою іншої мови, перевтіленням його образів у матеріал іншої мови» [10, с. 3].

«У художньому творі відображаються не лише певні події, а й естетичні, філософські погляди його автора, які або становлять струнку систему, або – суміш уламків різних теорій. Це вимагає від перекладача особливої ретельності та ерудованості» [9, с. 7]. Ця сентенція В. Коптілова дуже добре перегукується із нашим баченням доречності розгляду роману «Регтайм» у руслі нинішніх подій.

Центральним поняттям сучасної теорії перекладу є *еквівалентність*. Його часто плутають з поняттям *адекватності* і вживають синонімічно. Хоча це не зовсім так. Еквівалентність і адекватність не є рівноцінними поняттями. Під адекватністю або цілісністю перекладу слід розуміти збереження єдності форми та змісту на цільовій мові [34, с. 7]. Адекватний переклад має враховувати і змістову, і прагматичну рівноцінність, не порушуючи при цьому ніяких норм, а є точним і без усіляких неприпустимих перекручень. Оскільки адекватний переклад має оціночний характер, то варто розглянути таке поняття як *повноцінність перекладу*.

Проблема оцінки якості перекладу не може бути позбавлена до певної міри. Зокрема, Ю. Найда [47] запропонував «диференціювати *формальну і динамічну еквівалентність перекладу*. **Формальна еквівалентність** це прагнення перекладача відтворити думку якомога ближче до форми й змісту оригіналу, передаючи максимально точно її загальну структуру й окремі її складові елементи. Що стосується *динамічної еквівалентності*, то у цьому випадку перекладач ставить за мету створення між перекладеним текстом та його читачем такого самого зв'язку, який існував між оригінальним текстом і його реципієнтом – носієм мови. Такий тип перекладу особливо цінує повну природність засобів вираження, які часом відбираються так, щоб, сприймаючи текст, читач взагалі не виходив за межі власного культурного контексту, що, в свою чергу надає другорядного значення відтворенню структурно-формального аспекту оригіналу».

Помітивши, що **визначальною рисою роману «Регтайм» з точки зору синтаксису є вживання простих речень**, ми обрали останнє за об'єкт дослідження. Саме фокусування уваги на перекладі простих речень, які є

домінантною рисою цього твору допоможе наблизити нас до створення якісного перекладу.

Речення – це одиниця вищого рівня у синтаксичній структурі. А це означає, що воно само по собі може бути або самостійним висловлюванням або ж конституювати текст. Зосередивши увагу на реченні і передавши його на мову перекладу можна досягти **еквівалентності перекладу**, що є основним завданням перекладача художнього тексту.

Саме еквівалентності, бо поняття «**адекватність**» власне поєднує передачу стилістичних і експресивних відтінків оригіналу, а «**еквівалентність**» зорієнтована «на відповідність створюваного в результаті міжмовної комунікації тексту визначеним параметрам, що задаються оригіналам» [47].

Таким чином, «**еквівалентність** – це відношення результатів двох комунікативних актів: первинного і вторинного, а також завжди у відомій мірі націлена на ідеальний еталон; має на увазі вичерпну передачу змісту оригіналу на всіх семіотичних рівнях і в повному обсязі його функцій, чи стосовно до того чи іншого семіотичного рівня. Тобто вимога еквівалентності носить максимальний характер або стосовно тексту в цілому, або **стосовно його окремих аспектів**» [19].

Основною **метою** даного дослідження є опис синтаксичних характеристик простого речення в англійській та українській мовах, визначення можливих відмінностей у синтаксичній структурі простого речення порівнюваних мов та виявлення **еквівалентних способів перекладу простих речень, вжитих у романі «Регтайм»** на українську мову.

Згідно з метою дослідження ставляться такі **основні завдання**:

- інвентаризувати досліджувану мікросистему простого речення у порівнюваних мовах;
- отримати якісну характеристику об'єкта дослідження;
- здійснити переклад уривку з твору «Ragtime»;
- визначити трансформації, використані при перекладі простих речень;
- отримати статистичні данні використаних граматичних трансформацій;

➤ встановити рівень еквівалентності переданого речення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Магістерська робота пов'язана з проблематикою наукової теми кафедри германської філології та перекладознавства «Проблеми лексико-граматичної семантики, прагматики та стилістики в когнітивно-дискурсивній парадигмі».

Об'єктом дослідження є просте речення, його структурні та семантичні характеристики.

Предметом дослідження є способи передачі англійського простого речення засобами української мови з метою збереження еквівалентності вихідного та кінцевого текстів.

Матеріалом для дослідження послуговуватиметься твір американського письменника Едгара Лоренса Доктороу «Ragtime» загальним обсягом 317 сторінок. Корпус досліджуваних простих речень (95) зібраний методом вибірки з 20-ти перекладених на українську мову сторінок.

Методи дослідження. Мета і основні завдання дослідження зумовили необхідність застосування низки методів для проведення дослідження, серед яких основними є:

- методи дедукції та індукції для формування теоретико-методологічних засад проведення дослідження простого речення;
- методи аналізу й синтезу для встановлення структурно-семантичних та таксономічних характеристик простого речення;
- інтерпретаційно-контекстуальний метод для виявлення комунікативно-прагматичної направленості простого речення;
- метод кількісного аналізу для встановлення найоптимальніших шляхів перекладу простого речення з метою збереження його еквівалентності у перекладі.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що в ній вперше: перекладено уривок з твору «Ragtime» на українську мову; здійснено аналіз та узагальнення використаних граматичних трансформацій при перекладі простого речення з метою збереження його еквівалентності.

Теоретичне значення роботи полягає у поглибленні теорії простого речення у порівнюваних мовах та узагальненні вивчення трансформаційних моделей при перекладі простих речень.

Практична цінність дослідження полягає у тому, що отримані результати можуть бути використані при проведенні семінарських занять з порівняльної граматики, при виконанні курсових, дипломних і магістерських робіт, що стосуються особливостей синтаксичної структури простого речення англійської та української мов.

Апробація роботи. А.Муравська, Д.Мерзла, А.Марінчук Речення в аспекті синтаксичної семантики: новітні підходи до вивчення // СХV Міжнародна інтернет-конференція «*НАУКОВІ ПІДСУМКИ 2022 РОКУ*», м. Чернігів, Україна.

Структура роботи. Дипломне дослідження складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків, які містять укладені автором діаграму та переклад. Бібліографія нараховує 56 найменувань.

У **вступі** обґрунтовується актуальність даної теми, мета і зміст поставлених завдань, об'єкт і предмет дослідження, визначаються методи дослідження та теоретична і практична цінність отриманих результатів.

Перший розділ складається з опису синтаксичної структури простого речення, відомостей про використання граматичних трансформацій при перекладі простого речення з англійської на українську мову.

У **другому розділі** аналізується переклад простих речень роману Е.Л. Доктороу «Регтайм».

У **висновках** представлені результати проведеного дослідження.

Додатки. **Додаток А** містить переклад уривку з роману Е.Л. Доктороу «Регтайм» українською мовою; **Додаток Б** містить діаграму, яка ілюструє результати перекладацького аналізу; **Додаток В** типи простого речення і **Додаток Д** семантичні типи речень.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНЦЕПЦІЇ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ В КОНТРАСТИВНОМУ ПЛАНІ

1.1. Множинність інтерпретацій поняття «переклад»

Переклад – це безумовно дуже давній вид людської діяльності. Як тільки в історії людства створились групи людей, мови яких відрізнялись одна від одної, з'явилися і «білінгви», які допомагали в спілкуванні між «різномовними колективами». З виникненням писемності до таких усних перекладачів – «тлумачів» – приєдналися також і письмові перекладачі, які перекладали різні тексти офіційного, релігійного та ділового характеру.

З самого початку переклад виконував надзвичайно важливу соціальну функцію, роблячи можливим міжмовне спілкування людей. Розповсюдження письмових перекладів відкрило людям широкий доступ до культурних досягнень інших народів, зробило можливим взаємодію та взаємозбагачення літератур та культур. Лише переклади зробили доступними для всього людства геніальні творіння Гомера та Шекспіра, Данте та Гете, Толстого та Достоевського [12, с. 6].

Історія перекладу (принаймні починаючи з XVI-VII ст.) вивчалась переважно як історія перекладу художньої літератури. І це слід визнати закономірним якщо брати до уваги його величезну роль в історії літератури та культури і особливу складність цього виду перекладу, складність його задач та найбільш принциповий характер питань, які він викликає.

В наш час – з середини XX ст. (після Другої світової війни) – перекладацька діяльність у всіх своїх різновидах набула небаченого раніше розмаху завдяки збільшенню інтенсивності міжнародних контактів [13, с. 8].

Історія перекладу знайомить нас з існуючими двома тенденціями, двома типами передачі іншомовного тексту, які є цілком протилежними по відношенню один до одного. Зустрічаються вони і в античному світі, і в середні віки, і в новий час. Це: 1) переклад, оснований на тенденції дослівного вираження мови оригіналу – не беручи до уваги зміст та мову в

цілому, на яку перекладається текст, та 2) переклад, оснований на прагненні відобразити «дух», зміст оригіналу і врахувати вимоги своєї мови. Про існування цих двох типів свідчать як збережені тексти самих перекладів, а також і переклади останніх століть до нашої ери, так і теоретичні висказування, які дійшли до нас.

Зараз слово «переклад» належить до числа загальновідомих та загальнозрозумілих, але і воно, як позначення спеціального виду людської діяльності і його результату, вимагає уточнення та термінологічного визначення. Воно означає:

1) процес, який здійснюється у формі психічного акту і полягає у тому, що мовний вираз, що виник однією мовою, мовою оригіналу (МО), перетворюється другою, мовою перекладу (МП);

2) результат цього процесу, тобто новий мовний вираз мовою перекладу.

Два поняття, що виражаються двома термінологічними значеннями слова «переклад» є співвідносними та взаємопов'язаними; перше постійно передбачає друге. Якщо відомі етапи чи окремі моменти протікання перекладу, то його характером можна пояснити ті чи інші особливості мовного виразу, який став його результатом і навпаки, на основі особливостей перекладу як результату, в його співвідношенні з оригіналом можна робити певні припущення на рахунок процесу протікання перекладу.

Проте принципово важливо і розмежовувати поняття, які виражаються двома значеннями слова-терміна «переклад». Справа в тому, що на сучасному етапі вивчення перекладу інтереси дослідників розділились: одні продовжують аналізувати в давно визначеному напрямку співвідношення перекладу з оригіналом, як двох пов'язаних між собою мовних виразів, з урахуванням їх специфіки вирішених в конкретних випадках задач; в той час як інші займаються переважно процесом перекладу та його моделюванням, тобто найбільш узагальненим відображенням (здебільшого за допомогою схем) можливих випадків його реалізації – з урахуванням різних мовних та

позамовних умов. Цей напрямок у вивченні перекладу в основному відноситься до останніх двох десятиліть нашого тисячоліття.

Обидва напрямки не є антагоністичними але кожен має свою специфіку. Вивчення перекладу як процесу, який здійснюється у свідомості людини, вимагає по своїй суті психологічного (чи психолінгвістичного) підходу з використанням результатів експериментальних спостережень, а також самоспостереження перекладачів [18, с. 10].

Почавши з встановлення мовних співвідношень між МО та МП, теорія перекладу йшла шляхом осмислення перекладацького процесу як явища багатоаспектного, при якому зіставляються не лише мовні форми, але також і мовне бачення світу та ситуації спілкування, що вміщує широке коло позамовних факторів, які визначаються загальним поняттям культури.

В найповнішому вигляді такий підхід до процесу перекладу знайшов своє відображення в теоретичній моделі, яка трактує переклад як акт міжмовної комунікації. Перевагою цієї моделі є те, що перекладацькі явища розглядаються не ізольовано, а з точки зору їх комунікативної установки.

Текст для перекладача виступає у вигляді матриці чи сітки перекладацьких проблем, кожна з яких має свої мовні та позамовні аспекти.

Згідно визначення перекладу акту міжмовної комунікації процес перекладу розпадається на два етапи: 1) створення та сприйняття тексту оригіналу (ТО) та 2) створення та сприйняття тексту перекладу (ТП). На основі цього розрізняються два Акти Комунікації – первинний та вторинний. В процесі первинного акту комунікації відправник тексту оригіналу створює текст оригіналу, який в подальшому сприймається отримувачем Тексту оригіналу.

В рамках вторинної комунікації перекладач виступає в подвійній якості: як отримувач тексту оригіналу та як відправник тексту перекладу, який сприймається отримувачем тексту перекладу [8, с. 6].

Під «цілісністю» чи «адекватністю» перекладу слід розуміти єдність форми та змісту на новій мовній основі [16, с. 7]. Такої ж думки дотримується А.В. Федоров та вважає незаперечною таку тезу: «Перекласти

– це значить висловити точно і повно засобами однієї мови те, що вже висловлене засобами іншої мови у непоривній єдності змісту та форми». Автор, стоячи на цій точці зору, що проблема перекладу – лінгвістична проблема, і випускаючи з уваги, що це насамперед проблема мистецька [3, с. 67]. Адже при перекладі існує не лише контакт двох мов, але і доторкання двох культур. Те, що є очевидним для отримувача тексту оригіналу може бути незрозумілим для отримувача тексту перекладу. Загалом різниця культур проявляється у різниці фонових знань [8, с. 6]. Потрібно, щоб між автором оригіналу і перекладачем була внутрішня спорідненість, щоб перекладач не був ремісником, який перекладає все, що йому замовлять перекласти, щоб тут доконче був момент творчого вибору.

Буває таке, що індивідуальність перекладача бере гору над індивідуальністю поета. Тоді твориться те, що називається «переспівом», «варіаціями» на чийсь тему. Такі «переспіви», «варіації» були дуже поширені в ХІХ ст. І переспіви, і варіації мають своє право на існування в літературі. Але коли йде мова про переклади в справжньому, вірніше – теперішньому розумінні цього слова, то тут вимагається точність – змістовність і формальність [4, с. 27].

Ми ж переклад розглядаємо в першу чергу як мовний вираз та його співвідношення з оригіналом, з урахуванням особливостей двох мов та приналежністю матеріалу до тієї чи іншої жанрової категорії. На основі цих даних встановлюються можливості перекладу, його засоби та прийоми, які зустрічаються на практиці та спостерігаються закономірності, що існують в співвідношенні перекладу з оригіналом та обумовлені як особливостями МО і МП, так і жанровими та індивідуально-специфічними рисами матеріалу. Матеріалом же для дослідження слугують лише тексти як мовні вирази, закріплені в книжко-письмовій формі мови. Перевага, яка надається такому способу перекладу дослідження явища перекладу, визначаються перевагами, які принаймні на теперішній час – витікають для теоретика з можливості оперувати даними багаточисленних та різновидних реально існуючих (на ПО

та МП) текстах, тим самим дозволяючи користуватись методами індукції та дедукції, класифікувати виявлені таким способом співвідношення [18, с. 6].

Переклад завжди приваблював увагу письменників та вчених і викликав різні принципові міркування, які виливалися у цілі нормативні перекладацькі концепції. Сьогодні – в період надзвичайного розширення масштабів перекладацької діяльності – не лише з новою силою загострився інтерес до неї, але з'явилася чітка необхідність науково систематизувати результати величезного практичного досвіду, накопиченого в цій сфері, а також дані критичної думки письменників та вчених минулого та сучасності. Таким чином, в сучасній філології почала розвиватись та складатись в спеціальну дисципліну теоретична наука про переклад – теорія перекладу чи – ширше – «перекладознавство» [18, с. 11]. Основи лінгвістичної теорії перекладу в нашій країні були закладені А.В. Федоровим.

Загалом в теорію А.В. Федорова покладено встановлення визначених закономірностей шляхом зіставлення особливостей словникового складу, граматичного строю та стилістичного використання мовних засобів з однієї сторони, та аналізу перекладацької практики з іншої сторони. Надзвичайно важливим положенням цієї теорії є функціональний принцип встановлення таких співвідношень. Це важливо мати на увазі, тому що противники лінгвістичної теорії перекладу, зокрема один із засновників радянської школи художнього перекладу і вихованець цілої плеяди талановитих перекладачів І.А.Кашкін, звинувачували А.В.Федорова у формалізмі.

Між тим, засновник «реалістичної теорії перекладу» І.А.Кашкін, який в її основу поклав пізнання дійсності, що стоїть поза текстом перекладу, та проникнення в так званий «поза текст», сам визнавав необхідність передачі оригіналу рівноцінними засобами. Проте «реалістична теорія перекладу» будувалась на літературознавчій основі, яка звичайно є необхідною для художнього перекладу, але яка не забезпечує критеріїв рівноцінності мовних засобів. Ці критерії, в функціональному розрізі, може надати лише лінгвістична теорія [17, с. 3].

Таким чином, переклад як термін має полісемантичну природу, його найбільш розповсюджене і водночас узагальнююче значення пов'язують з процесом передачі смислу слова або групи слів, речення або уривку з мови оригіналу на мову перекладу. Крім того, поняття «переклад» можна визначити також як заміна текстового матеріалу однієї мови (мови оригіналу) *еквівалентним* текстовим матеріалом іншої мови (мови перекладу). Отож, головною метою будь – якого перекладу – є досягнення адекватності.

1.2. Адекватність та еквівалентність перекладу

Адекватність – це абсолютно вичерпна передача смислового змісту оригіналу і повна функціонально – стилістична відповідність йому. На думку Л.С. Бархударова, «**текст перекладу ніколи не може бути повним та абсолютним еквівалентом тексту оригіналу**» [16]. Схожої ж думки дотримується і Ю. Найда, за висловом якого «намагання досягти еквівалентності може призвести до значного відхилення від оригіналу» [48]. «Терміни «адекватність» і «еквівалентність» дещо відрізняються один від одного при перекладі будь-якого тексту і мають нормативно аксіологічний характер, але є у них і відмінна риса» [46].

Адекватність – це *кореляція* вихідного та кінцевого текстів, при якому враховується *мета перекладу*. Переклад тексту можна вважати **адекватним**, якщо хоча б одна з двох умов збережена: 1) коректно перекладені усі терміни та їх сполуки; 2) переклад є зрозумілим для фахівця і в нього немає до перекладача жодних питань і зауважень.

«Адекватний переклад – це відтворення єдності змісту і форми оригіналу засобами цільової мови. Адекватний переклад враховує і змістову, і прагматичну цілісність, не порушуючи при цьому ніяких норм, є точним і без усіляких перекручень. Оскільки адекватний переклад має аксіологічний характер, то потрібно розглянути таке поняття як повноцінність перекладу. **Повноцінність перекладу** полягає в передачі правильного співвідношення змісту і форми з вихідного тексту на цільовий шляхом відтворення

особливостей цих елементів або створення функціональних відповідників цих особливостей (за умови відсутності окремих). **Повноцінний переклад** передбачає **рівновагу між цілим та окремим** і визначає специфіку твору (змісту і форми). Загалом дослівна передача окремо взятих елементів не означає ще повноцінної передачі цілого, оскільки останнє не є звичайною сумою цих елементів, а лише є певною системою. Таке визначення адекватності можна вважати цілком» [21].

Звісно одним з основних завдань перекладача є створення адекватного перекладу. За теорією Н. Складчикової «існує чотири виміри адекватності перекладу:

- вимір адекватності передачі семантичної інформації;
- вимір адекватності передачі емоційно-оціночної інформації;
- вимір адекватності передачі експресивної інформації;
- вимір адекватності передачі естетичної інформації» [36].

Якщо семантична база образу оригіналу передана точно, то результатом є адекватний мовний образ на мові перекладу та його адекватний смисловий зміст, який здійснює номінацію образу. Стосовно передачі експресивної інформації, то треба зауважити, що певною мірою вживання експресивних засобів в англійській і українській мовах співпадає, що не залежить від типу лексичної трансформації, яка була вжита для збереження семантичної основи образного засобу.

«Переклад – це відтворення оригіналу засобами іншої мови із збереженням єдності змісту і форми, яка досягається цілісним відтворенням ідейного змісту оригіналу в характерній для нього стилістичній своєрідності на іншій мовній основі» [17]. Звісно досягнення такої єдності не відбувається шляхом встановлення формальних відповідників. «Зіставлення засобів різних мов, навіть найбільш віддалених, можливе лише шляхом зіставлення функцій, які виконують ці засоби. Звідси **точність перекладу** полягає у **функціональній**, а не формальній відповідності оригіналу. Так, наприклад у кожній мові існують свої граматичні, лексичні та стилістичні норми, дійсні тільки для цієї мови. При переході до вираження думки іншою

мовою необхідно знайти такі засоби і, в першу чергу, такі граматичні форми, які б так само відповідали змісту, так само зливалися б з ним, як зливається із своїм змістом форма оригіналу. Ось, типова для англомовних метеорологічних зведень інформація: *Mist covered a calm sea in the Straits of Dover yesterday*. Недосвідчений перекладач скоріше всього збереже і синтаксичну конструкцію, і порядок слів оригіналу: *Туман покривав спокійне море в протоці Па-де-Кале*. Однак такий переклад навряд чи буде сприйматися читачем як метеозведення» [18].

«Структура цього англійського речення відрізняється від прийнятого в таких випадках оформлення думки в українській мові. Необхідно знайти в українській мові таку форму, яка б відповідала змісту та складала з ним повну єдність. Для українського метеорологічного зведення набагато звичнішим є використання у цьому випадку двох самостійних речень: *Вчора над протокою Па-де-Кале стояв туман. Море було спокійним*. Хоча на перший погляд такий переклад може здатися «вільним», однак не тільки за змістом, але й за стилем він повністю відповідає оригіналу. Саме в такому перекладі відтворюється єдність змісту та форми і такий переклад називають адекватним [18].

Слід зауважити, що як адекватність, так і еквівалентність перекладу ніколи не бувають повними.

Проблема оцінки якості перекладу не може бути без певного мірила. Оскільки переклад, як і будь-яка інша діяльність, має різнобічний характер, його часом й оцінюють з різних точок зору. Так, Ю. Найда запропонував диференціювати формальну і динамічну еквівалентність перекладу.

«Формальна еквівалентність – перекладач прагне відтворити речення якомога ближче до форми й змісту оригіналу, передаючи максимально точно його загальну структуру й окремі складові частини. Стосовно **динамічної еквівалентності**, то тут перекладач ставить за мету створення між перекладеним текстом та його читачем такого самого зв'язку, який існував між оригінальним текстом і його читачем – носієм мови» [48]. Такий тип перекладу особливо цінний за повну природність засобів

вираження, які часом відбираються так, щоб, сприймаючи текст, читач взагалі не виходив за межі власного культурного контексту, що, в свою чергу надає другорядного значення відтворенню структурно-формального аспекту оригіналу.

Отже, еквівалентність означає відношення між вихідним та цільовим текстами, які виконують аналогічні комунікативні функції в різних культурах. Відомий лінгвіст Г. Мірам пропонує таку класифікацію типів еквівалентності:

- синтаксичну,
- семантичну (компонентна і денотативна) та
- прагматичну еквівалентність [44].

В.М.Комісаров виокремлює рівні еквівалентності у такий спосіб:

➤ **еквівалентність першого типу:** «полягає у збереження лише тієї частини інформації оригіналу, яка складає мету комунікації, напр.:

Maybe there is some chemistry between us that doesn't mix. – *Буває, що люди не сходяться характерами* (тут, зазвичай використовується прийом цілісного перетворення)» [23, с. 52].

➤ **еквівалентність другого типу:** полягає у передачі не лише мети комунікації, але й описує ситуацію, за якої відбувається подія [23, с. 54]. , напр.:

Hilda set her jaw, and that meant something [D. H. Lawrence]. – *Хільда зціпила зуби, – а це дещо значило* [пер. Д. Радієнко];

Семантична структура одиниці *jaw* в англомовному реченні *Hilda set her jaw, and that meant something* відтворюється українською як *зуби: Хільда зціпила зуби, – а це дещо значило* [пер. Д. Радієнко], бо дослівний варіант, запропонований іншим перекладачем (*Гільда стиснула щелепи, а це щось означало* [пер. С. Павличко]), не варто вважати еквівалентним адже використання такої лексеми для опису поведінки людини може викликати негативне враження про в цілому позитивний образ зазначеного персонажу і ситуація буде викривленою.

Широке використання еквівалентності другого типу пов'язане із відмінністю у картинах світу носіїв мов, у кожній мові існують певні стереотипи, які сприймаються без будь-яких обмовок і непорозумінь. Так, напр. англ речення:

Other research suggests that, to win votes in an election, candidates should deliver speeches with their feet planted apart. – дослівно можна перекласти: *Наше дослідження показує, що для того щоб перемогти на виборах, кандидати мають доставляти свої промови із широко розставленими ногами.*

Зрозуміло, що у нашій уяві відразу постає образ того, хто виступає і ми розуміємо, що синтагма *candidates should deliver speeches with their feet planted apart* означає позу в якій стоїть оратор, тобто впевнено стоїть на землі, звісно для цього він має поставити ноги по ширині плечей, бо перекладацька версія буквалізму *доставляти свої промови із широко розставленими ногами* нікуди не годиться. Вербальна репрезентація синтагми у такому вигляді – це вульгаризм.

➤ **еквівалентність третього типу:** «полягає у передачі аломорфних лексичних та семантичних одиниць мовою перекладу» [23, с. 56]., напр.:

I saw him enter the room. – Я бачила, що він зайшов до кімнати або

London saw a clod winter last year. – У минулому році зима в Лондоні була холодною.

Аломорфізм полягає у відсутності складних додатків *him enter* – що він зайшов в українській мові.

London saw перекладаємо змінюючи акценти у реченні.

➤ **еквівалентність четвертого типу:** полягає у способах передачі синтаксичних структур. Максимально можливе збереження синтаксичної організації оригіналу при перекладі сприяє повнішій і точнішій передачі оригіналу .

Намагання зберегти синтаксичну організацію тексту максимально спостерігається при перекладі художніх творів. Адже «ознакою індивідуальності стилю письменника може бути синтаксична організація

мови його творів» [3] і як зауважує В.А.Кухаренко «Ключ до стилю письменника лежить в його синтаксисі» [24, с. 70].

Таким чином, еквівалентність – це основа **комунікативної рівноцінності**, наявність якої і робить текст перекладом. Під поняттям еквівалентності перекладу розуміють передачу в перекладі змісту оригіналу, який розглядається як сукупність інформації, яка міститься в тексті, включаючи емотивні, стилістичні, образні, естетичні функції мовних одиниць. Звідси випливає, що еквівалентність – поняття ширше, аніж «точність перекладу», під яким зазвичай розуміють лише збереження «предметно – логічного змісту» оригіналу. По-іншому, норма еквівалентності означає вимогу максимальної орієнтованості на оригінал.

Варто зазначити, що **еквівалентність оригіналу і перекладу** – це насамперед спільність розуміння інформації, що міститься в тексті, включаючи й ту, що впливає не тільки на розум, але і на почуття реципієнта і яка не тільки експліцитно виражена в тексті, але й імпліцитно віднесена до підтексту. Головне в будь-якому перекладі – це передача змістової інформації тексту. Всі інші її види й характеристики: стильові, функціональні, стилістичні (емоційні), соціолокальні тощо не можуть бути передані без відтворення змістової інформації, а саме: весь інший зміст компонентів повідомлення нашаровується на змістову інформацію, витягується з неї, підказується нею, трансформується в образні асоціації і т.п.

Отже, поняття **адекватність поєднує правильну передачу змісту оригіналу та його стилістичних та експресивних відтінків**, а **еквівалентність** зорієнтована на *відповідність створюваного в результаті міжмовної комунікації тексту визначеним параметрам, що задаються оригіналам*. По-іншому, еквівалентність – це **кореляція результатів двох комунікативних актів-первинного і вторинного**, а також завжди певною мірою націлена на ідеальний еталон; маємо на увазі вичерпну передачу змісту оригіналу на всіх семіотичних рівнях і в повному обсязі його функцій, чи стосовно до того чи іншого семіотичного рівня. Тобто вимога

еквівалентності носить максимальний характер або стосовно тексту в цілому, або стосовно його окремих аспектів.

Далі проаналізуємо просте речення щодо його структурно-семантичних характеристик та синтагматичного розгортання у тексті, бо саме цей тип речення і стане об'єктом для дослідження у подальшому на предмет збереження його еквівалентності у перекладі.

1.3. Речення в англійській та українській мовах

Як в англійській, так і в українській мові речення буває простим та складним. Просте речення складається з однієї незалежної частини. Складне речення містить одну або більше частин, які виступають в якості безпосередніх складників. Складні речення бувають складносурядними та складнопідрядними. Безпосередніми складовими складносурядного речення можуть бути дві або більше незалежних частин. В складнопідрядному реченні один або більше його елементів, таких як прямий додаток чи обставина утворюють підрядну частину речення.

Такі елементи як підмет та присудок є складовими речення і водночас його підрядними частинами. Слід розрізняти підрядне речення та структуру підрядного речення незалежно від того, що ми використовуємо у реченнях та підрядних частинах, з яких речення складається. Таким чином, складнопідрядне речення з однією підрядною частиною слід аналізувати двічі, по-перше як ціле речення та по-друге як підрядне речення, яке є складовою всього речення.

До стилістичних особливостей простого речення належать способи вираження членів речення, особливі випадки використання однорідності, засоби зв'язку між однорідними членами, різновиди простих речень, порядок слів. Один із засобів створення стилістичного забарвлення у простому реченні – синонімія вираження присудка. При передачі простих речень з англійської мови на українську варто враховувати, що українська мова належить до мов з вільним порядком слів. Але вільність порядку слів не

виключає правил, що регулюють розташування членів речення. Кожне переставляння пов'язане з більшою чи меншою зміною значення. Порядок слів виконує як синтаксичну, так і стилістичну функцію, напр.: *Я побачив сина вчителя* (тобто маю знайомого вчителя і побачив його сина); – *я побачив учителя сина* (я пішов до школи, де вчиться мій син, і побачив його вчителя); *Тихий світанок* – односкладне номінативне речення; *Світанок тихий* – двоскладне речення з вилученим дієсловом-зв'язкою. У розглянутих прикладах порядок слів має синтаксичного значення, він є одним із засобів з'ясування синтаксичних стосунків між словами та зміни синтаксичного малюнку простого речення [21, с.721].

1.3.1. Загальна типологія речення порівнюваних мов.

«Визначальним для будови будь-якої мови, якісною характеристикою її структури є сукупність формальних засобів, якою оперує ця мова і спосіб взаємодії цих засобів» [6, с. 118]. В обидвох зіставляваних мовах речення функціонує як граматичний експлікат окремого, логічно завершеного судження. Поділ елементарних речень на непоширені та поширені, як і синтаксичне членування останніх на головні (підмет і присудок) та другорядні (додаток, означення, обставини) члени речення, у цих мовах загалом аналогічний.

Певні типологічні паралелі проглядають і в класифікації речень за метою висловлювання: **а) розповідні речення**, які стверджують чи заперечують наявність якоїсь ознаки у предмета повідомлення, напр.: *The wordy silence troubled her (O.Wilde)*. – *Насичена словами мовчанка стривожила її* (пер. Р.Доценка); *There is no such thing as a moral or an immoral book (O.Wilde)*. – *Немає книг моральних або неморальних* (пер. Р.Доценка); **б) спонукальні речення**, метою яких є спонукати співбесідника (у формі наказу, прохання, запрошення) до виконання певної дії, напр.: *Leave me now, said a stern voice behind him (O.Wilde)*. – *Тепер можете йти, – сказав позад нього суворий голос* (пер. Р.Доценка); **в) питальні речення**, метою яких є реакція співбесідника – повідомлення про певне явище, яке цікавить автора питання. Окремими різновидами питального речення виступають: а)

загальні питання, які вимагають ствердження/заперечення висловленого у формі питання судження про події, явища або зв'язки дійсності, напр.: *Tu gadaєш, що я цівку тільки на пострах ношу? (І.Франко). – Do you suppose that I carry this rifle around merely to scare you with? (пер. Ц.Долуей); б) спеціальні питання, що стосуються певного члена речення, отже відповідь на які конкретизує умови дії (час, місце, причину), напр.: *Why don't you become a reporter (J.London). – Ну, чому ж ти не хочеш стати репортером? (пер. М.Рябової); в) альтернативні питання, які розраховані на вибір одного з запропонованих варіантів відповіді, напр.: *Час зупинився чи лине? (М.Коцюбинський). – Has time stopped or is it flying? (пер. А.Мистецького) [11, с. 67].***

Обидві мови користуються формальними ознаками диференціації вказаних типів речення - як просодичними (насамперед інтонація), так і структурними (порядок слів) [6, с. 119].

1.3.2. Бінарна структура речення і способи її реалізації.

Вся різноманітність схем речення як одиниці синтаксичного аналізу є похідною від основної бінарної структури Subject – Predicate (S – P). Порівнювані мови виявляють неоднакову послідовність дотримання цієї структури і відмінності у способах її реалізації. Аналітична основа морфології англійської мови обмежує згортання бінарної моделі речення, оскільки бідність флективної системи не дає можливості компенсувати відсутність одного з конститuentів цієї моделі. Формотворчі засоби української мови дозволяють виразити відсутній елемент флексією іншого елемента, пор.: англ. *take* та укр. *робиш*; в українському відповіднику головні категорії підмета (особа і число) імпліцитно виражені присудковою формою.

Англійська мова дотримується бінарної схеми речення у переважній більшості реалізованих моделей; українська мова виявляє тенденцію до урізноманітнення інвентарю синтаксичних схем ще односкладними моделями. Зате варіативності типів вихідних структур (бінарна, односкладна) у слов'янських мовах протистоїть широка гама варіантів бінарної моделі

англійського речення, чим досягається вирівнювання, паралелізм у передачі різних семантико-комунікативних типів повідомлення.

Двоскладна модель в англійському синтаксисі "обслуговує" повідомлення особового, неозначено-особового та узагальнено-особового змісту. Сюди ж зараховуються безособові за змістом та односкладні за своїм походженням речення [16, с. 126]. Як специфічні лише для англійської мови виступають моделі двоскладних речень з формальним елементом *there*.

В українській мові відсутність агенса (джерела дії) у змісті повідомлення є підставою для оформлення відповідного речення односкладною моделлю. Сюди належать так звані неозначено-особові, узагальнено-особові та безособові речення. Ця особливість є однією з істотних типологічних відмінностей у синтаксичних системах порівнюваних мов.

Як в англійській, так і в українській мові найбільш типовим способом оформлення бінарної структури S – P виступають особові речення. Тут вона послідовно витримується в різних модифікаціях, викликаних особливостями синтаксичної природи речення та його синтагматичного членування, отже, взаємодією граматичного і стилістичного факторів, напр.: *And so vividly did he imagine that... (J. London) – Він відчув це так яскраво... (пер. М.Рябової)*.

В особових реченнях легко виділяється предикативна вісь речення – підмет і присудок, пов'язані між собою відношенням предикації. Ядерна модель S – P може поширюватися другорядними членами речення, вираженими словами різних лексико-граматичних розрядів. Повного паралелізму між синтаксичною функцією члена речення і його морфологічною природою нема; наприклад, іменник може виступати підметом, додатком, обставиною, іменною частиною присудка.

Показаний вище варіант структури S – P виступає найбільш типовим, найбільш продуктивним у досліджуваних мовах і становить граматичну ізоглосу, очевидно, не тільки на германо-слов'янському мовному ареалі.

Більше диференційного матеріалу подають розряди так званих неозначено-особових, узагальнено-особових та безособових речень. Саме тут

особливо наочно ілюструється умовність і формальний зміст бінома S – P в англійському синтаксисі на противагу залежності синтаксичної структури східнослов'янського речення від його семантичної структури. Неозначено-особовий тип демонструє численні випадки структурних розбіжностей у синтаксисі двох мов при вираженні двоскладної моделі речення. Семантична структура її тотожна у обидвох мовах - невизначеність, невираженість агенса. В українській мові ця семантична особливість виражається відсутністю підмета у реченні, агенс деконкретизується також шляхом максимального узагальнення множиною форми присудка (пор. авторські кліше в особових реченнях типу: «*ми вважаємо*», «*ми розглянули*» та інші в науковому стилі). В англійських відповідниках невизначеність підмета сигналізується особливими формальними елементами, вираженими займенниками максимально узагальненого змісту (найчастіше *they*), напр.: *A wuyka-medvedya na drugiy den' znayshli nezhivogo* (І.Франко). – *And on the following day they found Uncle Bear dead* (пер. Ц.Долуей). Агенс у таких випадках експлікується з попереднього контексту.

Аналогічні відмінності констатуємо при зіставленні прикладів з імпліцитним агенсом, де присудок англійського відповідника виражений дієсловом у пасивній формі (*to give; to offer; to pay; to promise; to show; to tell; to teach* та ін.), напр.: *Як прийде до канцелярії пан дідич, то його ніколи не заставляють чекати надворі* (І.Франко). – *When the landowner walk into the office, he is never left to wait outside* (пер. Дж.Віра). В українському відповіднику модель речення визначається ступенем експліцитності агенса. Вираженість його досягається розгорнутою двоскладною схемою речення; невираженість агенса, отже, неозначено-особовий зміст цілого висловлювання, передається еліптичною моделлю.

У реченнях, де англійські відповідники виявляють присудок у пасивній формі з прийменником (*to laugh at – сміятись над, to listen to – слухати когось, to look at – дивитись на, to send for – посилати за; to object to – заперечувати проти, to insist on – наполягати на, to refer to – посилатись на та ін.*), проглядається така ж закономірність. Бінарна модель з пасивною

формою присудка в англійському реченні знаходить неозначено-особовий еквівалент з еліпсисом підмета в українському синтаксисі. Характерно, що оформлення присудка українського відповідника не залежить від семантико-комунікативної моделі речення - при всій варіативності останньої (тобто і в випадку цілковитої деконкретизації агенса) присудок оформляється категорією активу, напр.: *He was laughed at by everybody.* – *Всі сміялися з нього.* – *He was laughed.* – *З нього сміялися.*

Отже, в моделях цього типу проглядає певна взаємозалежність між оформленням присудка англійського речення, категорією стану і комунікативною формою (особове/безособове вираження дії) його українського відповідника: у першому випадку відмінності виступають на площині станового оформлення присудка, у другому – на площині особового/безособового вираження дії.

Такий характер співвідносності категорії дієслівного стану і комунікативного типу речення констатуємо і в тих випадках, йולי дієслова-присудки зіставлюваних речень виявляються неоднотипними за категорією перехідності, напр.: *The boy was watched with interest.* – *На хлопця дивилися з інтересом.*

Неозначено-особовою моделлю передаються на українську мову англійські особові речення з інфінітивними зворотами Complex Subject, напр.: *The ship was expected to come in July.* – *Чекали, що судно прибуде у липні.*

Отже, станові трансформації присудка в англійському синтаксисі виступають ефективним засобом стилістичного варіювання, дозволяючи уникати небажаного вираження агенса або запобігати надто частому його повторенню. В українському синтаксисі цей засіб знаходить обмежене застосування: деконкретизація агенса тут досягається елімінуванням підмета речення. Пасивна форма присудка в цій функції стилістично обмежена і вживається здебільшого лише в науковій прозі.

При максимальній узагальненості носія дії мова йде про так звані узагальнено-особові речення. Агенс в англійських відповідниках виражається

максимально абстрактною категорією імені – особовим займенником *one* (найчастіший випадок), *you* (агенсом виступає уявний співбесідник), *we* (автор включає в число носіїв дії і себе), напр.: *Дихаєш широко повними грудьми (І.Франко)*. – *You breathe deeply and fully with your lungs (пер. Ц. Долуей)*; *She tells one everything about them except what one wants to know (O. Wilde)*. – *Вона розповість про них все, крім того, що хочеться знати (пер. Р.Доценка)*.

Спільною для всіх поданих прикладів є незаповненість позицій підмета в українських відповідниках. Лексична вираженість підмета тут не виключається, але вона майже завжди виявляє певні стилістичні відмінності, напр.: *Все, що хочеться знати*. – *Все, що ми хочемо знати*. – *Дихаєш широко повними грудьми*. – *Ти дихаєш широко повними грудьми*.

Відмінності формального плану стосуються також вираження присудка. Українські узагальнено-особові речення, як правило, виявляють присудок у 2-й ос. однини, чим досягається більша апелятивність висловлення (формальна співвіднесеність з адресатом повідомлення); англійські відповідники стилістично нейтральніше [5, с. 122].

1.3.3. Односкладна модель речення і способи її реалізації.

Відмінності у плані структурної варіативності виявляються і при порівняльному аналізі безособових речень. Головною з них є заповненість позиції підмета в англійському безособовому реченні на противагу нульовому вираженню її в українському реченні. Елемент *it*, яким зайнята позиція підмета, при безособовому змісті англійського речення втрачав дейктичну суть свого етимона – особового займенника *it* – і виступає, таким чином, омонімом останнього. Безособовість змісту цього типу речення визначається об'єктом повідомлення: як правило, це стан погоди або навколишньої дійсності, напр.: *How late it was! (O. Wilde)* – *Так пізно!* (пер. Р.Доценка).

Елементом *it* забезпечується обов'язкова двоскладність англійського речення. У фаховій літературі з цього питання вважається, що визначальною у становленні цього семантико-структурного типу речення була характерна для англійської мови тенденція до фіксованого порядку слів (що

полегшувало розрізнення комунікативних типів речення протиставленням прямого та інверсійного порядку слів). Безсумнівним можна вважати і те, що формування бінарної моделі в реченні цього типу в свою чергу сприяло стабілізації саме такого порядку слів в англійській мові.

Абсолютизація принципу бінарності у схемі англійського речення - явище порівняно пізнішого періоду; в англійській мові періоду перших письмових пам'яток безособовий тип речення знаходив своє вираження односкладною моделлю [12, с. 129].

Присудок безособових речень у порівнюваних мовах може бути дієслівним, напр.: *it is freezing* – морозить або іменним, напр.: *it is warm* – тепло. Другий тип ширший як за семантичним діапазоном (вираження стану природи, погоди, часу, пір року тощо), так і за морфологією вираження (в першу чергу це стосується іменної частини присудка).

Засоби передачі англійських безособових речень на українську мову синтаксично неоднорідні. Найбільш типовими є безособова модель з дієсловом у фінітній формі, напр.: *it is getting dark* – сутеніє, особове речення, де підмет експлікується з семантики присудка, напр.: *it is snowing* - падав сніг, називне речення з іменником або прислівником у функції головного члена речення, напр.: *it is spring* - весна, *it is cold* – холодно. Окремим синтаксичним типом є двочленні структури з *it*, які надають модальної семантики (значення необхідності, можливості, бажаності, випадковості) іншим синтаксичним групам, що підключаються до них. Це можуть бути інфінітивна група з часткою *to*, інфінітивний зворот з прийменником *for* або ціле підрядне речення, напр.: *How impossible it was for her to understand what he had been through!* (J.London). – Як важко їй зрозуміти все те, що він пережив! (пер. М. Рядової); *It was too late for me to begin learning this kind of sports.* – Починати вчитися цьому виду спорту було для мене пізно. Природа цих конструкцій трактується англійськими граматистами по-різному. Одні вважають частину речення після безособового звороту підметом всього речення, який репрезентується на початку речення елементом *it*. У такому разі іменний присудок, напр.: *was*

impossible, was late тощо відноситься не до елемента *it*, а до цілого речення. На думку інших, сполучення з іменним присудком є семантично і структурно завершеним безособовим реченням, яке подає модальну оцінку висловленому у додатковій частині речення [12, с. 123]. Нам здається, що аналіз через призму зіставлення з відповідниками в інших мовах може пролити нове світло на граматичну природу цих структур. Справді, синтаксична автономність чи, навпаки, підпорядкованість безособової структури *it + іменний присудок* залежить від міри дейктичного змісту, який виявляє елемент *it*. З позицій інтрасистемного розгляду важко встановити семантику (чи навпаки десемантизованість) першого компонента речення, оскільки структурна цілісність конструкції створює враження такої ж семантичної єдності. «Екстрасистемний» погляд, тобто порівняльний аналіз з позицій системи іншої мови, показує, що міра дейктичного змісту антецедента *it* і тим самим синтаксична самостійність всієї конструкції мінімальна. Українські схеми такого типу легко допускають синтаксичну трансформацію, яка підтверджує віднесеність присудка до всього комплексу, напр.: *Неможливо йти туди так пізно. – Йти туди так пізно неможливо. Було необхідно вирушити відразу. – Вирушити відразу було необхідно. Було дивно, що він їй так відповів. – Що він їй так відповів – (це) було дивно.* Англійські відповідники таких трансформацій не допускають без порушення самої структури безособового типу. Це дозволяє зробити висновок на користь першої точки зору, яка представлена, проте, меншістю дослідників.

Певний інтерес у порівняльному аспекті становлять способи передачі англійських зворотів з формальним підметом *it* та дієсловом у пасивній формі, напр.: *it is said; it is reported; it is know*, яким в українській мові відповідає односкладна безособова або неозначено-особова модель, напр.: *It is said that the weather would change. – Кажуть, що погода зміниться; It is expected that the examination will take place in two weeks. – Розраховують, що екзамен відбудеться через два тижні.* Відмінність як у структурному вираженні речення (односкладне – двоскладне), так і в становій (активна – пасивна) семантиці присудка зберігається при розширенні групи присудка модальним

дієсловом, напр.: *it can be said* – можна сказати, *it must be mentioned* – треба згадати, *it was to be expected* – слід було чекати. Наведені приклади дозволяють встановити типологічні відмінності зіставлюваних моделей у трьох планах: щодо структурного наповнення речення, станової семантики дієслова і морфологічного оформлення модальності цілого присудка.

До інших розбіжностей структурного характеру слід віднести заперечні речення, напр.: *there is no table here* – тут немає стола, де в англійському варіанті логічний суб'єкт і граматичний підмет збігаються. В українських відповідниках перший виражається граматичним додатком, граматичний же підмет знаходить нульове вираження. Речення цього типу відчутно нівелюють диспропорцію між особовим та безособовим типами речень в українській і російській мовах – диспропорцію, яка в англійській мові підтримується розглянутими вище особливостями синтаксису.

Слід відмітити особливу «дезособовуючу» силу модальних прислівників в українській мові. Саме наявність їх, напр.: *можна, треба, варто, слід тощо*, у реченні дозволяє обійтися без формального вираження підмета і концентрувати увагу тільки на дії та модальних обставинах її протікання. Основу англійських відповідників цього типу речення творять модальні дієслова (в тому числі *to have* у модальному значенні) та дієслово *should* у сполученні з Інфінітивом, напр.: *Should he move it aside, after all?* (O. Wilde) – Та чи їй треба йому кінець кінцем відсувати ширму? (пер. Р.Доценка); – Їм треба було перейняти втікачів (М.Коцюбинський). *They had to intercept the fugitives* (пер. А.Мистецького).

Односкладна модель становить периферійний структурний тип як в англійському, так і в українському синтаксисі. Вже відмічалось, що типовою моделлю елементарного речення у всіх трьох досліджуваних мовах є бінарна структура S – P, яка відповідає двокомпонентній формі логічного судження. В англійській мові цей принцип бінарності абсолютизований, в українській мові він не виявляє такої сили і сфери охоплення, хоч і тут «двоскладні речення становлять основний, найбільш поширений і стандартний тип речення» [11, с. 159].

Односкладна модель з дієслівним стержнем представлена в англійській мові наказовим, а з іменним стержнем - номінативним реченням напр.: *Go to the blackboard! Midnight.* У випадку української мови констатуємо синтаксичні паралелі, напр.: *Іди до дошки! Північ!* Діапазон конструкцій односкладного типу збільшується в порівнюваних мовах інфінітивними реченнями імперативного або афористичного типу, де структурна аналогія виявляється максимальною, напр.: *to be or not to be? – бути чи не бути?*

Розглянутими типами обмежується односкладна модель в англійській мові; в українській мові вона представлена ще кількома різновидами, яким відповідають англійські двоскладні побудови:

1. Безособове речення з логічним підметом у функції додатка і присудком, вираженим предикативним прислівником, іменником-предикативом, що виражає морально-етичну чи часову оцінку, категорію стану тощо, напр.: *Навкруги було безлюдно (М. Коцюбинський).* – *The place was deserted (пер. А.Мистецького);* *У нас в горах також весело (М.Коцюбинський).* – *It is gay in our mountains (пер. А.Мистецького);* *It is time to take up life seriously (J.London).* – *Пора серйозно подумати про життя (пер. М.Рябової);* Речення цієї моделі можуть поширюватися інфінітивом, напр.: *Мені було важко говорити.* В англійських відповідниках констатуємо двоскладну структуру з ввідним елементом *it* та Інфінітивною фразою, напр.: *It was difficult, for me to speak.* Еквівалентом останньої може виступати особове речення з модальним дієсловом, напр.: *I could hardly speak.*

2. Безпідметове речення з об'єктом дії в родовому, давальному чи знахідному відмінках. Присудок виражений у більшості випадків особовим перехідним дієсловом. У реченнях цього типу агенс оформлюється орудним відмінком: *Снігом замело поля.* Англійський відповідник виявляє двоскладну модель з присудком у здебільшого пасивній формі, напр.: *The fields were covered with snow.*

3. Безпідметове речення з присудковими формами на *-но, -то,* напр.: *Лиха доля чекала втікача: його оддавано в рекрути, засилано на Сибір, катовано канчуками, тавровано, мов худобу... (М.Коцюбинський).*

4. Безпідметове речення з присудком, вираженим безособовим дієсловом з афіксом *-ся* або без нього, напр.: *Дивлюсь, аж світає (Т.Шевченко). Мені здається, що ніколи воно не бачитиме долі... (Т.Шевченко).*

5. Речення з особовими дієсловами, вжитими в безособовому значенні. Вони найбільше поширені в сучасній мові і порівняно з суто безособовими реченнями помітно багатші змістом, функціями і структурними формами головного члена, напр.: *Венеру за душу щипало (І.Котляревський). І шумить, і гуде, дрібен дощик іде (нар. пісня).*

6. Інфінітивні речення. Англійський синтаксис пропонує в цих випадках стандартну двочленну модель, де присудок нерідко потребує доповнення модальним дієсловом, в той час як в українських відповідниках модальність присудка виражена імпліцитно самим характером сполучення об'єктного компонента з інфінітивом, напр.: *Куди мені втекти од того свисту, де мені подітися? (М.Коцюбинський) – Where can I run away from this sound, where can I hide? (пер. А.Миоцецького); Harry, what shall I do? (O. Wilde) – Гаррі, що мені робити? (пер. Р.Доценка).*

Інфінітивні речення у наведених прикладах виступають трансформами особових речень, «давальний суб'єкта» тут легко замінити називним відмінком, а присудок оформити всіма предикативними категоріями, напр.: *Всім бути наготові; Всі повинні бути наготові.* Слід відзначити також багатшу модальну палітру інфінітивних речень в українській мові. Якщо їх англійські відповідники в більшості випадків обмежені вираженням спонукальності, то тут можуть бути виражені бажання, ймовірність, необхідність, неминучість, вагання, сумнів тощо, напр.: *їм шукати весни і летіти далеко-далеко (І.Ткач); Тільки зирнути, радо заплакати, раз пригорнути, раз побалакати (П.Грабовський); От злізти б отут, побігати по широкому полю (М.Коцюбинський).*

Специфічним є вживання інфінітивного речення в українському гіпотаксисі. Англійський відповідник виявляє уніфіковану бінарну модель, напр.: *Якщо цю статтю написати до 20 грудня, то вона ще попаде в*

наступний номер журналу. – If the article is written to the 20th of December, it will be published in the next issue of the magazine.

З проведеного аналізу випливає, що одночленна модель речення виявляє в українській мові ширший діапазон вживання і більшу різноманітність її семантичних та структурних варіантів. Лише в незначній частині випадків українським односкладним реченням відповідає така ж структура в англійській мові; як правило, констатуємо типологічні розходження: односкладній моделі и українській мові відповідає стандартний предикативний біном S – P в англійському синтаксисі.

В цілому ж матеріал цього розділу показав, що структура речення в порівнюваних мовах виявляє також ряд аналогічних характеристик. Головною з них і типологічно найважливішою є бінарна схема елементарного речення в цих мовах. Синтаксичним згортанням переважна більшість розглянутих речень може бути зведена до мінімального (2) числа своїх конститuentів. У плані зіставлення виявилася більша структурна обов'язковість їх у англійській мові, з чого випливає висновок про більшу формалізованість синтаксичної моделі англійського речення порівняно з українськими реченнями. В українському синтаксисі констатуємо більшу структурну варіативність речення, багатство морфологічних засобів вираження його конститuentів, меншу диспропорцію між двочленним та одночленним різновидами його синтаксичної структури.

1.4. Типологія словопорядку

Зіставний аналіз синтаксичних систем англійської та української мов приводить до висновку про більшу функціональну вагу принципу лінійного розгортання елементів в англійському реченні, де порядок слів визначає як структуру речення, так і його синтаксичний тип. «На відміну від слов'янських мов, де характер лінійного розташування членів речення у мовному ланцюгу не відіграє такої універсальної ролі, синтаксична позиція певного елемента в англійському реченні, його розміщення щодо інших

компонентів висловлювання виявляється дуже істотною рисою для формування синтаксичних відносин всередині речення як структурної одиниці» [8]. Сталість і уніфікованість синтаксичної норми словопорядку в англійському реченні детерміновані граматичною системою цієї мови, морфологічною особливістю якої є відсутність відмінкових флексій іменника, втрата форм узгодження прикметника і займенника та бідність флексій у дієслівній парадигмі.

Однотипність, інваріантність матеріального вираження складників англійського речення визначає і лінійну стандартність синтаксичних схем. Флективний тип зв'язку членів українського речення, багатство формотворчих засобів у морфології української мови зумовлюють структурну варіативність речення у цій мові, різнотипність лінійного комбінування її компонентів.

1.4.1. Типи синтаксичного зв'язку.

Відзначеними особливостями синтаксису порівнюваних мов пояснюється і неоднакова роль засобів синтаксичного зв'язку елементів речення. Так, в англійській мові системна необхідність узгодження значно менша, ніж в українському синтаксисі, де воно виступає домінуючим типом, забезпечуючи широку варіативність синтаксичних моделей речення і значні комбінативні можливості його конститuentів. Зате прилягання набуло в англійській мові більшої функціональної ваги, яка пояснюється обмеженістю системи словозмінних засобів у цій мові. Поширенішим в англійському синтаксисі є також замикання, наприклад, в означальному словосполученні означення «вклинюється» між компонентами іменного члена речення, напр.: *the first swallow*.

При цьому слід зазначити, що протиставлення так званого фіксованого словопорядку в англійській мові «вільному» в українській мові має досить умовний характер і на практиці виявляється обмеженим багатьма факторами. Аналіз різних комунікативних і структурних типів речень на українському матеріалі показав, що потенціальна різноманітність моделей реалізується далеко не у всіх випадках. Крім суто граматичного, в дію вступає

комунікативний фактор, який проводить селекцію потрібної моделі відповідно до ситуації мовлення (актуальне членування речення). Це останнє впливає з лінійного характеру мовлення і з необхідності його логічної будови, тобто залежить від контекстуальних або ситуативних факторів.

Тема повідомлення виступає вихідним пунктом речення і займає здебільшого ініціальну позицію. В синтаксичному плані ця позиція зайнята (в більшості випадків, тобто в стилістично нейтральних повідомленнях) підметом, який творить перехідну ланку між двома висловленнями. Рема - комунікативна мета висловлення - несе фразовий наголос і в стилістично нейтральному повідомленні знаходиться в постпозиції, напр.: *The studio was filled with the rich odour of roses (O. Wilde).* – *Студія художника була сповнена густих пахоців троянд (пер. Р.Доценка); And how delightful other people's emotions were! (O. Wilde)* – *І які захоплові почуття інших людей! (пер. Р.Доценка)* [5; с. 129].

1.4.2. Структурний стереотип S – P – O/Ad.

Встановлено, що тріада агенс – дія – предмет/обставина дії творить семантичну основу переважної більшості речень, відмічених на матеріалі мов щонайменше індоєвропейського ареалу. Формула S – P – O/Ad, якою виражається це співвідношення на граматичному рівні, виступає універсальним стереотипом речення, що при конкретних потребах комунікації зазнає певних видозмін типологічного рангу. Розповідне речення виступає типовою формою реалізації цієї моделі з більшою чи меншою послідовністю її дотримання у кожній конкретній мові. Отже, речення типу: *My brother is writing a letter.* – *Мій брат пише лист*, можна вважати вихідною (ядерною) структурою у синтаксисі двох мов, інші ж моделі (інвертовані, ускладнені тощо) – синтаксичними модифікаціями названого стереотипу. Проаналізований матеріал показав, що вихідна модель найпослідовніше дотримується в англійській мові, в українській мові спостерігається широкий діапазон її структурно-комунікативних модифікацій.

Крім розповідного речення, ядерна модель S – P – O/Ad представлена у порівнюваних мовах так званими конкретними питаннями, що відносяться до

підмета речення, напр.: *What has happened?* (O.Wilde) – *Що сталося?* (пер. Р.Доценка); *Він обзивається:* – *Хто мене кличе?* (І.Франко) – *Who is calling me?* – *he cried out in response* (пер. Ц.Долуей). Разом з іменником позицію підмета можуть займати питальні займенники *what, which, whose, how much, how many*, яким в українській мові відповідають займенники *який, котрий, чий, скільки (котрий)* теж у препозиції, напр.: *What book is there on the table?* – *Яка книга лежить на столі?* *How many children are playing here?* – *Скільки дітей тут грається?*

Розглянутими випадками вичерпуються варіанти реалізації стереотипу S – P – O/Ad в англійському синтаксисі. Щодо української мови, то діапазон його вживання ширший і представлений ще так званим загальним питанням, напр.: *Ти бачила?* (М.Коцюбинський). В англійській мові в цьому випадку первісна модель модифікується винесенням на першу позицію синтаксичного форманта Aux – S – P – O/Ad, напр.: *Did you see him?* Різниця між комунікативними типами речення, напр.: *Ти бачила* полягає у тому, що в українській мові виражається в більшості випадків лише просодично. Щоправда, граматичною регламентацією рекомендується оформлення питального речення цього типу спеціальними частками «чи» при дієслові-присудку. Тут констатуємо структурні відмінності в українських еквівалентах: питальна частка в українському реченні стоїть у препозиції до присудка, напр.: *Чи ти це зробиш до завтра?* Крім того, в українській мові допускається взаємозамінність головних членів такого речення [5, с. 132].

1.4.3. Синтаксичні модифікації стереотипу S – P – O/Ad.

Першою з цих модифікацій є інвертований (зворотний) порядок слів. Інверсія, яка вільно практикується в українському синтаксисі, напр.: *Діти граються у садку. У садку граються діти*, виявляє ряд істотних обмежень в англійському реченні. Тут основні випадки вживання інвертованих схем відносяться до питальних речень («замкнення» підмета складниками присудка), підрядних речень умовних безсполучникових, напр.: *Had I been a mere clod, neither would I have desired to write, nor would you have desired me for a husband* (J.London), речення з елементом *so*, емфатичні модифікації

розповідного речення, напр.: *With you at the end awaiting me, I have never shirked (J. London).*

Варто відзначити, що інверсія в англійському синтаксисі має сильніше стилістичне забарвлення і менші можливості застосування. Порівняно широко вона практикується лише у реченнях зі зворотом, напр.: *there be (exist, live, stand)*. В українській мові присудок такого речення виражається дієсловами екзистенціальної семантики, напр.: *бути, бувати, перебувати, існувати*. Інверсія тут виражена особливо експліцитно, тому що такі речення починаються з присудка, що для стандартної моделі розповідного речення є не типовим, напр.: *Бувають різні випадки. Є два види моторної пам'яті. Існують різні способи засвоєння лексики.*

У випадку вираження конкретного змісту (наприклад, з локальним уточненням) англійське та українське речення виявляють відмінності у заповненні першої і третьої позиції. Перша позиція в англійській моделі закріплена за зворотом *there be*, третя – за обставиною, проміжну займає підмет (схема P – S – O/Ad). Українські відповідники подають видозмінену схему: препозиція речення зайнята, як правило, обставинним уточненням, присудок виступає проміжною ланкою (крім *бути*, в цій функції можуть вживатися дієслова *траплятися, перебувати, існувати*), а в постпозиції згідно з актуальним членуванням ставиться логічно наголошений член речення - підмет (схема O/Ad – P – S). Напр.: *There is much good in him (J.London).* – *В ньому є чимало доброго (пер. М.Рябової); There are noble men in the world who are clean and true and manly (J.London).* – *На світі чимало чоловіків благородних, чистих, чесних і мужніх (пер. М.Рябової).*

Питальні різновиди цієї моделі в українській мові обмежуються лише просодичними змінами, в англійському реченні – крім того ще структурними. Напр.: *У цій кімнаті є телефон.* – *There is a telephone in this room; У цій кімнаті є телефон?* – *Is there a telephone in this room?*

Щоправда, в окремих мовних стилях культивується модифікація цієї моделі з питальним словом «чи», напр.: *Чи є телефон у цій кімнаті?*, однак в цілому вона належить до периферійних варіантів вказаної моделі.

Іншим різновидом вихідної моделі речення в англійській мові слід вважати розщеплення її середнього члена і винесення змінної частини присудка в препозицію до підмета речення (схема Aux – S – P – O/Ad). Ця модель може знаходити аналог в українській мові, або ж їй відповідає стандартна схема S – P – O/Ad. Перший випадок представлений загальним питанням з присудком у формі майбутнього часу або з модальним дієсловом, напр.: *Will the designer work at this problem at home? – Чи працюватиме конструктор над цією проблемою вдома; Чи зможе конструктор працювати над цією проблемою вдома.*

Другий варіант більш поширений і охоплює практично всю решту випадків (присудок без модальної конкретизації і в презентній/претеритній формі), напр.: *Do you think that literature is not at all my vocation? (J. London) – Ти не віриш, що література – моє покликання? (пер. М.Рябової).*

В англійському реченні підмет виявляється «замкненим» двома частинами присудка. Функцією змінної частини в цьому випадку є вираження не тільки морфологічних категорій дієслова (число, особа, час), але й комунікативного типу цілого речення. В українській мові синтаксичні ознаки такого речення виражаються засобами просодики, на допомогу якій в деяких стилевих жанрах можуть приходити суто структурні засоби, напр.: *Ви розмовляєте по-англійськи? Чи ви розмовляєте по-англійськи?*

Слід, однак, підкреслити частотне переважання першого типу, отже, інтонація в більшості таких випадків є єдиним диференціюючим фактором [10, с. 161].

Відмінності лінійної побудови речення порівнюваних мов найкраще ілюструються при зіставленні альтернативних питань. Якщо англійське питання обмежене однією моделлю, напр.: *Can the chief solve this question or not?*, то українські відповідники будуються за всіма розглянутими вище

схемами, напр.: *Можже шеф вирішити це питання чи ні? Шеф може вирішити це питання чи ні? Це питання шеф може вирішити чи ні?*

Ще одним різновидом вихідної моделі слід вважати речення, які вводяться словами питального змісту. Це по суті ускладнений варіант попередньої схеми; питальне слово виступає у двох мовах на початку речення – перед допоміжним дієсловом (англ.), перед підметом або присудком (укр.). Напр.: *At what time shall I be back? How long will your experiment take? (O. Wilde) – Коли я маю повернутись? Скільки часу забере ваш експеримент? (пер. Р.Доценка).*

Специфікою речень цієї моделі в українській мові є взаємозамінність першої і другої позицій, що не властиве для англійської мови, напр.: *Де ти був? – Ти де був?*

Лексико-граматичні розбіжності виявляє тип репліки-відповіді, яка в англійській мові починається словом *so* у значенні «також, аналогічно», напр.: *He studies English. So do I. – Він вивчає англійську мову. Я теж.*

Безпідметова модель з присудком у наказовому способі виявляє тотожність як морфологічних засобів конституювання речення, так і їх лінійної послідовності, напр.: *Go to the blackboard please. – Іди до дошки, будь ласка* [5, с. 136].

1.4.4. Окремі особливості лінійного розгортання речення.

У межах розглянутих моделей спостерігаються окремі лінійні комбінації конститuentів речення, зумовлені більшою чи меншою структурною варіативністю цих моделей в кожній конкретній мові. В цілому українські речення виявляють ширший діапазон цих різновидів, хоч і тут регламентуючим фактором поряд з граматичною нормою виступає комунікативна мета речення та його синтаксичні зв'язки у рамках надфразових єдностей.

Англійське речення, обмежене у морфологічних засобах зв'язку своїх конститuentів, лімітує позиційну комбінованість останніх. Найбільш виразно це проступає на прикладі другорядних членів речення, які в силу того факту, що вони не належать до складників предикативної осі S – P, здавалось би,

могли б виявляти відносну свободу у виборі синтаксичної позиції. Так, прямий додаток в англійському реченні стоїть безпосередньо після дієслова, напр.: *They took their seats amidst a crowd of watchers* (O. Wilde), або між дієсловом та прислівником, якщо присудок виражений дієсловом з постпозитивом (*to put on; to take off; to pick up; to let in*), а додаток – особовим займенником, напр.: *Put it on; Let him in*. Прямий додаток у препозиції можливий лише при емпізі, напр.: *Not a syllable did she utter*. Порівняємо кінцеву позицію наголошеного елемента в українському реченні: *Вона не промовила ні слова*, в той час як в українському синтаксисі це цілком допустимо у стилістично нейтральних реченнях, напр.: *Цього я не знаю. Петра я не бачив уже три дні*.

Щодо позиції непрямого та прийменникового додатків, то в англійській мові вона визначається місцем прямого додатка у реченні: перший стоїть у препозиції до прямого додатка, другий – у постпозиції. В українському реченні допускаються взаємні переставлення прямого і непрямого додатків, напр.: *Він дав мені книжку; Він дав книжку мені*, однак в цілому непрямий додаток передує прямому, отже типова модель лінійної співвідносності двох додатків збігаються з англійською, напр.: *I sent my father a telegram*. – *Я послав батькові телеграму*. Перша позиція непрямого додатка англійському реченню невласлива; в українській мові такі випадки досить часті, напр.: *Мені аж страшно, як згадаю оту хатину край села* (Т.Шевченко).

Позиційні можливості прийменникового додатка в порівнюваних мовах також різні: якщо в англійській мові він виступає у постпозиції до прямого, то в українській мові констатуємо і препозитивне розміщення, до того ж останнє переважає, напр.: *I received a telegram from my father*. – *Я одержав від батька телеграму*.

У вживанні означення розбіжностей значно менше: в порівнюваних мовах воно завжди розташовується біля означуваного слова і може займати щодо нього як препозитивну, так і постпозитивну позиції, напр.: *He was frowning from the fresh reading of the ripest thought he had expressed* (J. London). – *Мартин це був схвильований читанням статті, де він висловив*

найзріліші свої думки (пер.М.Рябової); *My desire to write is the most vital thing in me (J.London).* – *Моє бажання писати – це моя найжиттєвіша сила (пер. М.Рябової).*

Позиція англійського означення, вираженого іменником у загальному відмінку, має вирішальне значення при визначенні його синтаксичної функції, напр.: *export oil – експортна нафта* та *oil export – експорт нафти*, оскільки морфологічних показників синтаксичної ролі конститuentів такого атрибутивного бінома практично немає. Про популярність в англійській мові суто синтаксичного способу вираження атрибутивних відносин свідчать випадки подвійного "нанизання" іменників-означень перед іменником-означуваним, коли тільки інтонація і взаємне співвідношення у послідовності дозволяють визначити синтаксичний статус іменника, напр.: *emergency fuel pump – аварійний паливний насос.*

Переважна препозиція означення може розглядатися, очевидно, як синтаксична універсалія, принаймні щодо мов германської і слов'янської груп. Паралелі між зіставляваними мовами можна провести і щодо деяких випадків вживання постпозитивного означення, наприклад, при вираженні означуваного займенником, напр.: *I can't tell you anything important yet.* – *Я ще не можу сказати вам чогось важливого;* при вираженні означення прийменниковою групою, напр.: *men of good will – люди доброї волі.*

Відмінності у способі вираження постпозитивного означення виявляються на рівні синтаксичних одиниць (пор. інфінітивні чи дієприкметникові групи в англійській мові з підрядними реченнями в українській мові): *A book for you to read.* – *Книга, щоб ти почитав.* Різницю у синтаксичній позиції означення констатуємо і в тих прикметниках, які запозичені в англійську мову з французької і зберігають своє традиційне місце в атрибутивному словосполученні, напр.: *The information not reliable.* – *Ненадійна інформація;* *From time immemorial.* – *З незапам'ятних часів;* *Ambassador plenipotentiary.* – *Повноважний посол;* *Court martial* – *Військово-польовий суд;* *I asked the question for the best reason possible (O.Wilde).*

Інтерес у типологічному плані становить позиція означення, вираженого пасивним дієприкметником. В українському синтаксисі таке означення послідовно стоїть перед означуваним членом речення, в англійській мові воно займає постпозицію. Це відноситься і до тих випадків, коли означення не поширене іншими пояснювальними словами, але синтаксично дорівнює підрядному означальному реченню, напр.: *We sent the letter to the address indicated (that was indicated)*. – *Ми послали лист на вказану адресу; The variety of questions asked proves the interest of the audience.* – *Різноманітність поставлених питань свідчить про зацікавленість слухачів.*

Препозиція для англійського означення такого типу характерна у випадках, коли воно еквівалентне віддієслівному прикметникові, напр.: *No civilized man ever regrets a pleasure (O. Wilde)*. Ускладнене ж додатковими елементами означення в українській мові може стояти після означуваного слова, напр.: *Батько кидає його на жмінку розжареного вугля, принесеного в черепку з хати (І.Франко)*.

Алогічні закономірності виявляє означення, виражене іменником у присвійному відмінку. В англійській мові воно ставиться перед визначуваним словом, в той час як їхнім відповідникам в українській мові властива постпозиція, напр.: *In Sibyl's own room they parted (O. Wilde)*. – *І вони попрощалися в кімнатці Сібіл (пер. Р.Доценка)*.

Обставини в англійському реченні користуються порівняно більшою позиційною варіативністю, хоч і тут спостерігаємо певні обмеження, яких не знає українська мова. Так, обставина місця має перевагу перед обставиною часу, напр.: *I have been waiting for you in your library ever since nine o'clock (O. Wilde)*. В той час як на українському матеріалі обидва розряди виявляють довільну взаємну дистрибуцію. Так, крім перекладу Р. Доценком цього речення: *Я ж з дев'ятої години чекав у вас в бібліотеці* допускаються й інші варіанти, напр.: *Я ж чекала у вас в бібліотеці з дев'ятої години*. Український синтаксис не регламентує позицію обставини щодо інших членів речення (в більшості випадків), як і лінійну послідовність окремих розрядів обставин. В англійському реченні більшість з обставин знаходимо після присудка, тільки

обставини часу і частотності можуть бути перед ним або всередині аналітичної форми, напр.: *I always helped him; I have always helped him.*

В українських відповідниках вони стоять перед присудком. Винесення цих обставин на перше місце тут, як правило, служить показником емпатичності висловлювання. Останнє виступає результатом не граматичної регламентації, а дії певних стилістичних факторів (наприклад, викликається особливостями комунікативної структури речення), напр.: *Never, since the first meeting had they seemed so far apart as that day (J.London).* – Ніколи ще від дня знайомства не були вони такі далекі одне від одного (пер. М.Рябової).

Для англійської обставини місця характерна постпозиція у реченні за винятком тих випадків, коли вона (обставина) вказує на зв'язок з попереднім реченням, напр.: *And out in the hills they read poetry aloud (J.London).* – І там серед пагорбів вони читали одне одному вголос поезії (пер. М.Рябової) [4].

1.4.5. Інші особливості словопорядку.

Перша з них стосується вираження емпози в українській мові і перебуває у повній згоді з загальною тенденцією східнослов'янського синтаксису допускати з емпатичною метою значні відхилення від основного стереотипу речення, напр.: *What a foolish mistake I have done!* – Яку дурну помилку я зробив!; *How quickly you walk!* – Як ви швидко ходите! Наведені приклади вказують на характерне для української мови «вклинення» підмета між складові частини означення до субстанції чи дії. Дистантне розміщення складників такого означення можливе завдяки надійному зв'язковій компонентів речення морфологічними засобами (в першу чергу узгодженням підмета з присудком).

Друга особливість характеризується синтаксичною «мобільністю» прийменника у деяких типах англійського речення. Так, поряд з паралельними схемами, напр.: *he works at a factory.* – Він працює на заводі відмічаємо випадки постпозиції прийменника щодо відповідного іменника, в той час як український матеріал подає стандартну препозитивну схему. Це стосується насамперед:

1) прямих та непрямих питань, де прийменник відноситься до питальних слів *what, who, whom, which* або прислівника *where*. Стандартна

модель виступає можливим варіантом, напр.: *На що ви дивитесь? – What are you looking at? – At what are you looking?;*

2) підрядних речень означальних, в яких прийменник відноситься до відносного займенника, напр.: *I am not like that young man you told me of (O. Wilde).* Стандартна модель також можлива, напр.: *This is the book (the professor referred to) / (to which the professor referred) in his lecture;*

3) пасивних зворотів, в яких підмет відповідає прийменниковому додаткові активного звороту на українському матеріалі, напр.: *He was laughed at. – З нього сміялись; The doctor was sent for. – За лікарем послали.*

В усіх розглянутих випадках українські відповідники подають прийменник у препозиції до відповідного іменного члена речення.

Безсумнівний інтерес у зіставному плані становлять також заперечні модифікації речення. Наявність заперечної частки по-різному впливає на лінійну послідовність конститuentів простого поширеного речення. В українській мові заперечна частка ставиться послідовно перед заперечуваним словом, в англійському реченні – в більшості випадків після допоміжної частини присудка. Це викликане предикативними відмінностями заперечення: в українській мові воно практично відноситься до будь-якого члена речення, заперечення ж в англійському реченні в більшості випадків формально відноситься до присудка, напр.: *He has no place in the world. He has neither position nor salary (J.London).* – У нього немає ні становища в суспільстві, ні посади, ні певного заробітку (пер. М.Рябової). Виняток становлять випадки заперечення при дієсловах *be* та *have*, де частка *not* ставиться після заперечуваного слова, напр.: *He was not sure of himself (J.London).* – Він не був у собі певен (пер. М.Рябової).

Момент збіжності у зіставляваних мовах обмежується позицією заперечення у спонукальних реченнях, де воно в переважній більшості випадків вводить текст, напр.: *Don't try to influence him (O. Wilde).* – Не намагайтеся впливати на нього (пер. Р.Доценка).

Периферійним явищем у плані зіставлення словопорядку виступають структурні відмінності англійських сполук з елементом *have*, прямим

додатком та пасивним дієприкметником; семантичні відтінки, що викликаються відмінностями у порядку розташування складників цієї конструкції, а також особливості перекладу цих граматико-семантичних різновидів на українську мову. Так званий каузативний зворот за своїм складом ідентичний будь-якому реченню у складі підмета, додатка та дієслова у перфектній формі. Відмінності у взаєморозташуванні додатка і дієприкметника позначаються на семантичному рівні, напр.: *I have mended my watch* та *I have my watch mended*. Якщо перша конструкція є типовою перфектною формою дієслова і відповідно передається в українській мові як: *Я полагодив годинник*, то в другому випадку англійському каузативному зворотові відповідає українська неозначено-особова модель: *Мені полагодили годинник*. Важливо при цьому підкреслити, що українська мова у другому випадку користується все ж частіше особовою моделлю і агенс (Я полагодив годинник сам чи мені його полагодив хтось) впливає з загальної ситуації.

Важливим фактором модифікації порядку слів і визначення позиції окремих конститuentів речення є зовнішні синтаксичні зв'язки речення як структурної одиниці в рамках тексту. Завдяки цим зв'язкам утворюються як складні речення, так і побудови структурно вищого порядку (наприклад, надфразові єдності, періоди тощо). У цих побудовах нетрадиційний, модифікований словопорядок служить засобом синтаксичного зв'язку їх окремих складових частин. Своєрідна лінійна послідовність компонентів іменного присудка (предикатив перед зв'язкою), напр.: *Late as it was, we still stayed at the sea-shore* сполучає два окремі речення в єдине ціле, створюючи, крім того, додатковий семантичний ефект (протиставлення підрядного речення головному, що перебуває у повній згоді з семантичною структурою цілої побудови – значенням допустовості, отже семантичного контрасту обох частин). Так само дві пари фраз: *I have my lessons till twelve o'clock. I go home after my lessons*; та *I have my lessons till twelve o'clock. After my lessons I go home*. різняться в першу чергу мірою комунікативного зв'язку своїх складників. Обставина *after my lessons* виконує у другому випадку функцію сполучного елемента між обома реченнями, сполучаючи їх у єдність

структурно вищого порядку. Таку ж функцію може виконувати англійський додаток у незвичній для себе позиції, напр.: *But this of yours, which is supposed to be an attack upon him, I don't understand (J. London).*

Значно вільніший словопорядок українського речення дозволяє використовувати його частіше порівняно з англійським у такій «анафоричній» ролі, для підкреслення належності кількох речень до синтаксично складних побудов, напр.: *Та ось сокира готова. Ще раз розпікає її батько, але лиш до червоного (І. Франко).*

З проведеного аналізу можна констатувати в порівнюваних мовах два засоби диференціації синтаксичних структур, які в кожному окремому випадку виявляють різну діалектику співвідношень.

В цілому «англійська мова частіше оперує обома засобами – як просодичним (інтонація), так і структурним (лінійне розташування компонентів речення), в той час як українська мова в аналогічних випадках нерідко обмежується змінами лише на рівні просодики. Можливі також випадки, коли в цих мовах окремі комунікативні типи також вимагають іншої моделі, якісно відмінної від універсального стереотипу, причому саме шляхом структурних модифікацій його (наприклад, окремі різновиди питального речення)» [6, с. 144]. Це говорить про те, що синтаксичні системи порівнюваних мов підлягають спільним закономірностям, виявляють в цілому аналогічні тенденції, подаючи типологічні відмінності лише в окремих випадках функціонування цих систем

1.5. Лексико-граматичні трансформації при перекладі

В. Н. Комісаров виділяє «три теоретичні моделі перекладу: ситуативну (денотативну), трансформаційну та семантичну, – і стверджує, що саме трансформаційна модель пояснює, яким чином відбувається вибір структур при перекладі. Вона ґрунтується на положеннях трансформаційної граматики, яка постулює існування в мові рядів взаємопов'язаних синтаксичних структур. У таких (трансформаційних) рядах виділяються

ядерні структури, в яких співвідношення між елементами структури найбільш прозорі, та похідні структури (трансформи), що виводяться з ядерних за певними трансформаційними правилами. Трансформаційна модель пропонує розглядати процес перекладу як ряд послідовних трансформацій у двох мовах, виходячи із припущення, що ядерні структури в різних мовах співпадають значно більшою мірою, ніж похідні структури» [23, с. 155].

Досягнення перекладацької еквівалентності (адекватності перекладу) всупереч розбіжностям у формальних та семантичних структурах двох мов, вимагає від перекладача, перш за все, вміння провести численні та якісно різноманітні міжмовні перетворення – так звані перекладацькі трансформації – для того, щоб текст перекладу з максимально можливою повнотою відтворював усю інформацію, що міститься в оригінальному тексті, за суворого збереження норм мови перекладу [19, с. 190].

Термін «трансформація» використовується в перекладознавстві в метафоричному значенні. Насправді йдеться про «співвідношення між вихідними та кінцевими мовними вираженнями, про заміну, яку ми образно називаємо перетворенням чи трансформацією. Таким чином, операції, описані нижче, є, по суті, міжмовними операціями «перевираження» змісту» [20, с. 118].

Л. С. Бархударов одним з перших розробив теорію перекладацьких трансформацій. **Усі «перетворення в процесі перекладу він звів до чотирьох основних типів: перестановки, заміни, додавання, вилучення»** [16].

Але, за його власними словами, «ця класифікація є досить умовною. По-перше, тому що те чи інше перетворення можна трактувати і як один, і як інший вид елементарних трансформацій. По-друге, ці чотири типи у чистому вигляді на практиці зустрічаються рідко: зазвичай вони сполучаються одне з одним і набувають характер складних, «комплексних» трансформацій» [16, с. 190].

У сучасній перекладознавчій науці розрізняють два типи перекладацьких трансформацій: **лексичні та граматичні.**

Відсутність еквівалентних форм та конструкцій в мові перекладу, а також неспівпадання у значенні та вживанні відповідних форм та конструкцій викликають необхідність граматичних трансформацій.

Граматичні трансформації полягають у перетворенні структури речення в процесі перекладу у відповідності з нормами мови оригіналу.

У практиці перекладу граматичні трансформації зазвичай сполучаються з лексичними. У багатьох випадках зміна конструкція речення викликається лексичними, а не граматичними причинами. І все ж таки з практичної точки зору, не кажучи вже про теоретичну, доцільно розглядати граматичні трансформації окремо, абстрагуючись до певної міри від лексичного наповнення конструкцій [16, с. 80].

1. Перестановки. «Мова йде про зміну порядку слідування елементів висловлювання чи навіть речень у тексті мови перекладу в порівнянні з текстом мови оригіналу. Причиною перестановок може бути неспівпадання мови оригіналу та мови перекладу на рівні системи або норми, а також міркування суто стилістичного порядку, що пов'язані із загальним структуруванням тексту перекладу» [16, с. 184].

Найбільш розповсюджений випадок перестановок це зміна порядку слів та словосполучень у реченні. Це пов'язано з тим, що англійська мова має усталений порядок слів, а українська – вільний. Через це розбіжності неминучі.

<i>A suburban train was derailed</i>	<i>Вчора ввечері поблизу Лондона</i>
<i>near London last night.</i>	<i>зійшов з колії приміський поїзд.</i>

В даному випадку порядок слів в українському реченні є прямо протилежним англійському. Це, звичайно трохи перебільшений приклад, але він наглядно ілюструє використання прийому перестановки при перекладі.

При перекладі також зустрічається зміна порядку частин складного речення.

<i>If he ever calls me again, I will</i>	<i>Я не відповідату, якщо він</i>
<i>not answer.</i>	<i>тільки ще мені зателефонує.</i>

Деякі автори серед усіх перестановок виділяють «транспозицію, що пов'язана зі зміною темо-рематичної структури оригіналу» [20, с. 92].

*An old man was sitting by the
side of the road.*

*Біля краю дороги сидів собі
старий*

В англійському реченні підмет виступає в якості теми, в перекладі українською смислові пріоритети дещо змінені, зміщене семантичне навантаження.

«Перестановки як вид перекладацької трансформації зустрічаються досить часто, однак, зазвичай вони сполучаються з різного роду граматичними та лексичними замінами, про які зараз і піде мова» [23, с. 194].

2. Заміни. Різні науковці пропонують різні підходи до проблеми перекладацьких замін. Так, наприклад, З.Д. Львовська вводить наступну класифікацію замін: заміни загального типу, до яких відносяться заміни частин мови, міжрівневі та лексичні заміни; заміни значення речення; заміни, що пов'язані із зміною поверхових синтаксичних відношень; також вона відносить усі вищезгадані лексичні трансформації до замін [44, с. 115].

Г. Є. Мірам класифікує заміни так: «заміни форм слова; заміни частин мови; антонімічний переклад» [144, с. 94].

Л. С. Бархударов розділяє заміни на: «заміни частин мови; заміни членів речення; синтаксичні заміни в складному реченні (заміна простого речення складним, складного простим, головного підрядним і навпаки, заміна підрядності сурядністю і навпаки, заміна сполучникового типу зв'язку безсполучниковим і навпаки); лексичні заміни» [16, с. 195].

Оскільки наша увага зосереджена на граматичних трансформаціях, розглянемо детальніше граматичні заміни:

– заміна частин мови є найбільш розповсюдженим типом замін. Частіше за все зустрічається заміна іменника займенником, а також зворотна заміна займенника іменником; дуже характерною є заміна іменника дієсловом; трапляються і заміни прикметника на іменник.

*It is our hope that we will
come to an agreement soon.
I am a very light eater.*

*The American decision.
Ми сподіваємося, що незабаром
дійдемо згоди.*

Я дуже мало їм.

Рішення США.

– при заміні членів речення слова чи групи слів оригінального тексту в перекладі виконують іншу синтаксичну функцію. Це, як і вищезгаданий прийом транспозиції, частіше за все пов'язано з темо-рематичною структурою речення. Найбільш розповсюджений тип такої заміни – це заміна пасивної конструкції активною, при якій підмету в тексті оригіналу відповідає додаток у тексті перекладу.

*He was welcomed by the host of
the party.*

Його привітав хазяїн вечірки.

Синтаксичні заміни в складному реченні здебільшого викликані граматичними причинами і широко використовуються в процесі перекладу.

I like watching her dance.

Я люблю дивитися, як вона

*It was so dark that I couldn't see
her.*

*танцює. У темряві я не міг її
розгледіти.*

У наведених вище прикладах відбулася заміна простого речення складним та складного простим.

3. Членування речень полягає в тому, що «одне речення оригіналу ділиться на два-три речення в перекладі. Застосування цього прийому може бути викликане семантичними чи стилістичними причинами» [18, с. 163].

4. Інтеграція - це «прийом, протилежний членуванню. Полягає в об'єднанні кількох речень в одне речення при перекладі. Цей прийом також залежить від стилістичних особливостей та комунікативної мети тексту оригіналу. Хоча при усному перекладі інтеграція може бути використана для компресії тексту» [18].

*This condition, however, changes
at certain critical energies of the
electrons. At these critical
energies the gas atoms do absorb
energy.*

*Однак ця умова порушується при
деяких критичних енергіях
електронів, коли атоми газу
поглинають енергію.*

5. Додавання у перекладі – це засіб, спрямований на компенсацію структурних елементів, які не є прямо вираженими у тексті оригіналу або парадигматичних форм, яких бракує у мові перекладу [19, с. 95].

Тобто, створити необхідність додавань може як структура оригінального тексту, так і недостатність засобів виразності у мові перекладу.

<i>Her companionship was like a</i>	<i>Її товариство було йому як</i>
<i>warm soil about an exotic.</i>	<i>теплий ґрунт для екзотичної</i>
	<i>рослини.</i>

Причини, що викликають лексичні додавання у тексті перекладу можуть бути різними. По-перше, це еліптична структура речень оригіналу, по-друге, – синтаксична перебудова структури речення, під час якої необхідно ввести ті чи інші елементи, по-третє, – потреба за допомогою лексичних засобів передати значення, які в оригіналі виражені граматично.

Стосовно цієї проблеми Л.С. Бархударов пропонує такий термін як «доречні» слова – слова, що зазвичай сполучаються з іншими словами у певній культурній та комунікативній ситуації. Наприклад, доречним словом для сполучення *I began a book* може виступати як слово «*to read*», якщо в контексті мова йде про читача, так і слово «*to write*», якщо мова йде про автора, але, наприклад, не слово «*to buy*», яке в даному контексті аж ніяк не є «доречним» словом. І, оскільки поверхнева структура речення в різних мовах може бути різною за однієї і тієї самої глибинної структури, при перекладі «доречні» слова, опущені в оригіналі, нерідко піддаються «відновленню» [16, с. 222].

<i>The president of Ukraine has</i>	<i>Президент України</i>
<i>proposed a press conference on</i>	<i>запропонував скликати прес</i>
<i>freedom of speech.</i>	<i>конференцію з питань свободи</i>
	<i>слова.</i>

У словосполученні «*has proposed a press conference*» відсутній компонент глибинної структури, який представлено «доречним» словом *to call* – скликати. Цей елемент, хоча він і не є формально вираженим в англійському реченні, має бути відтворений у перекладі за нормами української літературної мови.

Додавання часто використовуються при перекладі іменникових асиндетичних конструкцій:

Wage strike.

Страйк з вимогою підвищення

Oil countries.

заробітної плати. Країни-виробники нафти.

А також при передачі множини іменників англійської мови, що не мають цієї форми в українській:

Workers of all industries.

Працівники всіх галузей промисловості.

6. Вилучення – це «скорочення елементів мови оригіналу, що є надлишковими з точки зору мови структурних моделей та стилістичних особливостей мови перекладу» [19, с. 96].

Як видно із самої назви, прийом вилучення є протилежним додаванню. Причини його використання можуть бути як суто лінгвістичними, так і екстралінгвістичними, пов'язаними з ситуацією.

Вилучення дуже часто використовуються при перекладі «парних синонімів». Це явище дуже розповсюджене в англійській мові і практично відсутнє в українській.

Null and void.

Недійсний.

Just and equitable treatment.

Справедливе відношення.

Звичайно, не лише «парні синоніми» вимагають використання вилучення. Надлишкову інформацію можуть нести різні члени речення/частини мови, що мають одне й те саме семантичне навантаження.

So I paid my check and all. Then

Я розрахувався та пішов до

I left the bar and went where

автоматів.

telephones where.

7. Антонімічний переклад

Антонімічний переклад також використовується, коли важко знайти еквівалент того чи іншого дієслова. Антонім із запереченням є досить простим виходом із цієї ситуації (*наприклад: я все пам'ятаю – я нічого не забув; ви повинні*

Уже в першому романі Доктороу «Ласкаво просимо в тяжкі часи» (Welcome to Hard Times, 1960) містився прямий переклик з соціальною проблематикою «великої депресії». Роман «Книга від Даніеля» (The Book of Daniel, 1971) був відзначений ще більшою ідейно-політичною критикою. Цей роман був написаний у формі автобіографії юнака, батьки якого були страчені на електричному стільці за державну зраду. прозорі алюзії сюжету явно натякали на «справу» Етель та Юліуса Розенбергів, яких було звинувачено в сприянні видачі Радянському Союзу таємниць ядерної технології та страчено влітку 1953 р.

Широкого визнання талант Доктороу отримав з публікацією роману «Регтайм» (Ragtime, 1975). Цей роман чітко відповідав потребам американського суспільства в осмисленні джерел своєї сучасної історії. Він описує Америку на зламі віків, яка безтурботно несеться назустріч світовій війні. Період початку ХХ ст., в той час, коли набув розповсюдження музичний стиль регтайм, в Доктороу поставав в стереоскопічному зображенні, який містив долі вигаданих персонажів та елементи біографій реально існуючих історичних осіб. В числі останніх активними учасниками романного дійства є письменник Т.Драйзер, анархістка Емма Голдман, ілюзіоніст Гаррі Гудінні, банкір Джон Пірпонт Морган.

Образ негритянського музиканта, віртуоза регтайму Колхауза Уокера в романі є сумісним елементом двох розповідних ракурсів. Захопивши разом зі своїми однодумцями меморіальну бібліотеку Моргана – тут з'явилась пряма паралель з діями «міських партизан» у 60-70-х роках, – він вимагав від міської влади Нью-Йорку не стільки відшкодування заподіяного йому в минулому матеріального збитку, скільки визнання для негритянського населення США міцного права на людську гідність.

В наступному романі «Озеро гагара» (Loon Lake, 1980) Доктороу зробив ще одну спробу входження в емоційний світ 30-х років, чи «червоного десятиліття». В романі «Всесвітня виставка» (World's Fair, 1985) переважали автобіографічні мотиви, які не виходили за межі спогадів про дитинство та ранню юність. Найбільш значним твором Доктороу 80-х років є прозова збірка

«Життя поетів» (Lives of the Poets, 1984), яка включала в себе повість про життя сучасної нью-йоркської творчої інтелігенції, та шести розповідей.

Останніми роками Доктороу часто виступає як літературний критик та публіцист зі статтями програмного, літературно-політичного та культурологічного характеру. Деякі його роботи зібрані в книзі «Ессе та бесіди» (Essay and Conversations, 1983) [9, с. 140].

Висновки до Розділу 1

Переклад як літературне явище має багатовікову історію. Перекласти – це значить висловити точно і повно засобами однієї мови те, що вже висловлене засобами іншої мови у цілісній єдності змісту та форми.

Едгару Лоренсу Доктороу притаманний особливий стиль написання, який і став головною причиною вибору для нашого дослідження твору саме цього письменника. У його романах немає ускладнених синтаксичних конструкцій, зокрема з дієприкметниковими та дієприслівниковими зворотами.

У ході проведеного дослідження, висвітленого у теоретичній частині, було встановлено:

1. Речення є центральним поняттям синтаксису, основною його одиницею. Воно становить цілісно оформлену одиницю повідомлення, тобто таку одиницю, за допомогою якої здійснюється передача інформації. Речення як структурна одиниця будь-якого тексту – це багатогранне синтаксичне утворення, яке підлягає обстеженню з різних точок зору;

2. Поділ елементарних речень на непоширені та поширені, як і синтаксичне членування останніх на головні (підмет і присудок) та другорядні (додаток, означення, обставини) члени речення, у порівнюваних мовах загалом аналогічний;

3. Певні типологічні паралелі проглядають в класифікації речень за метою висловлювання: *розповідні речення*, які стверджують чи заперечують наявність якоїсь ознаки у предмета повідомлення; *спонукальні речення*, метою

яких є спонукати співбесідника (у формі наказу, прохання, запрошення) до виконання певної дії; *питальні речення*, метою яких є реакція співбесідника.

При перекладі простих речень твору Е.Л. Доктороу «Регтайм» використовувались такі граматичні трансформації як заміна членів речення, заміна стану, вилучення, додавання, інтеграція, членування, транспозиція та антонімічний переклад.

РОЗДІЛ 2. ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

У цьому розділі буде здійснено аналіз перекладу простого речення, дібраного з роману Е.Л. Доктороу «Регтайм». Практична частина роботи базується на перекладі уривку з роману Е.Л. Доктороу «Регтайм». Для аналізу вибрано 95 простих речень, перекладених на українську мову.

Грамматична трансформація – це перекладацький прийом, за якого граматична одиниця оригіналу передається у перекладі граматичною одиницею з іншим категоріальним значенням [5, с.95].

2.1. Переклад простих двоскладних речень із формальним підметом

(1). *It was a three-story brown shingle with dormers, bay windows and a screened porch. Striped awnings shaded the windows.* (1). *Це був триповерховий, цегляний будинок, покритий дранкою, з ліхтарями та з ганком під навісом та зі смугастими тентами.*

При перекладі простого поширеного (з однорідними додатками) двоскладного речення з синдетичним типом зв'язку та з формальним підметом *It* було здійснено додавання частини складного іменного присудка *будинок* та означення *покритий*. Також було здійснено інтегрування двох простих речень в одне з багатьма однорідними членами речення. Таким чином, при перекладі ми використали такі граматичні трансформації як додавання (2) та інтеграція.

(2). *But it was not an efficient service.* (2). *Але цього було недостатньо.*

При перекладі простого двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку та з формальним підметом *it* відбулася його заміна на додаток *цього*, вилучення присудка *service*. Означення *efficient* було замінене на прислівник способу дії *недостатньо*. В результаті, ми отримали просте поширене односкладне речення. Таким чином, при перекладі ми використали такі граматичні трансформації як вилучення та заміна членів речення (2).

(3) *It gave the sea a heavy dull menace and shone coldly on the rocks and shoals of the New England⁴ coast.* (3) *Важка нудна та холодна загроза виблискувала на скалах та мілинах Нової Англії.*

При перекладі простого поширеного (з однорідними присудками) двоскладного речення з синдетичним типом зв'язку та з формальним підметом *it* та однорідними членами речення відбулася заміна додатка *menace* на підмет *загроза*, прислівника *coldly* на означення *холодна*. Також було вилучено однорідний член речення (присудок) *gave* та додатки *coast* та *sea*. Означення *New England* було перекладено додатком *Нової Англії*. Таким чином в даному прикладі ми використали такі граматичні трансформації як заміна членів речення (3), транспозиція та вилучення (3).

(4) *One read between the lines of the journals and gazettes.* (4) *Журнали та газети читались поміж рядків.*

При перекладі простого неозначено-особового поширеного (з однорідними означеннями) речення з синдетичним типом зв'язку було здійснено трансформовано у просте речення пасивного стану. Однорідні члени речення (означення) були переставлені на початок речення. Таким чином, при перекладі була використана такі граматичні трансформації як транспозиція та заміна стану.

(5) *They were filthy and illiterate. They stank of fish and garlic.* (5) *Вони такі брудні, неграмотні, смердять рибою та часником.*

При перекладі двох простих поширених (з однорідними означеннями та додатками) речень з синдетичним типом зв'язку було здійснено їх інтеграцію в одне просте з однорідними членами речення (означеннями, присудками та додатками). Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як інтеграція.

(6) *They were immediately sensitive to the* (6) *Вони відразу відчували*

enormous power of the immigration officials. безмежну силу імміграційної влади.

При перекладі простого двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку означення *sensitive* та присудок *were* було замінено на присудок *відчували*. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як заміна членів речення.

(7) *It did not appear to be* (7) *Не спостерігалось жодних*
damaged. *пошкоджень.*

При перекладі простого двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку та з формальним підметом *it* його було вилучено і перетворено речення на неозначено-особове. Було додано означення *жодних*. Частина складеного підмета *to be damaged* було перекладено додатком *пошкоджень*. Таким чином, при перекладі ми використали такі граматичні трансформації як додавання, вилучення та заміна членів речення.

(8). *They were despised by New* (8). *Мешканці Нью-Йорку ненавиділи*
Yorkers. *їх.*

При перекладі просте двоскладне речення пасивного стану та з асиндетичним типом зв'язку було трансформовано у просте речення активного стану. Додаток *New Yorkers* було перекладено підметом *мешканці*, який також було переставлено на початок речення. Підмет *they* було переміщено в кінець речення та перекладено додатком *їх*. Таким чином, при перекладі ми використали такі граматичні трансформації як транспозиція, заміна членів речення (2) та заміна стану.

(9). *There were remonstrations.* (9). *Його переконували.*

При перекладі простого непоширеного двооскладного речення з ввідним словом *there* та з асиндетичним типом зв'язку було додано додаток *його*. Також додаток *remonstrations* було замінено на присудок *переконували* та вилучено підмет *There*. В результаті перекладу утворилось односкладне речення. Таким

чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації як заміна членів речення, вилучення та додавання.

(10) *It had tufted upholstery and double side entrances.* (10). *Оббивка з китицями та з кожної сторони дверцят.*

При перекладі простого поширеного (з однорідними додатками) двоскладного речення з синдетичним типом зв'язку та з формальним підметом *it* його було замінено на підмети *оббивка* та *дверцят*, які виступали у функції додатків. Також додаток *upholstery* було переміщено на початок речення. Було вилучено присудок *had*, а означення *double side* було замінено на обставину місця з *кожної сторони*. В результаті перекладу утворилось просте поширене (з однорідними підметами) односкладне речення. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як транспозиція, заміна членів речення (2) та вилучення.

(11). *There was no sanitation. The streets reeked of shit.* (11). *Жодного дотримання норм санітарії, вулиці завалені лайном.*

При перекладі двох простих непоширених двоскладних речень з асиндетичним типом зв'язку, одне з яких з ввідним словом *there* їх було поєднано у складносурядне речення. Заперечний займенник *no* було замінено на означення *жодного* та переставлено його на початок речення. Було додано підмет *дотримання*, додаток *норм* та вилучено присудок *was*. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як транспозиція, заміна членів речення, вилучення та додавання (2).

(12). *There were unexplained shipwrecks and brave towline rescues.* (12). *Незрозумілі аварії кораблів, сміливі рятувальні буксировки.*

При перекладі простого поширеного (з однорідними додатками) двоскладного речення з синдетичним типом зв'язку та з ввідним словом *There* було здійснено його вилучення. Також було здійснено вилучення присудку *were* та єднального сполучнику *and*. Додаток *shipwrecks* було замінено на

підмет *аварії* та додаток *кораблів*. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як заміна членів речення та вилучення (3).

(13) *There were screams*

(13). *Усі почали кричати.*

При перекладі простого непоширеного двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку було додано підмет *усі*, присудок *were* та додаток *screams* було замінено на складний дієслівний присудок *почали кричати*. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як заміна членів речення та додавання (2).

(14) *There was a spattering of applause.*   (14). *Вибухнули аплодисменти.*

При перекладі простого непоширеного двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку та з ввідним словом *There* було його вилучено. Також було вилучено присудок *was*. Додаток *spattering* було замінено на присудок *вибухнули*. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як заміна членів речення та вилучення (2).

2.2. Переклад простих двоскладних речень

(15) *The population customarily gathered in great numbers either out of doors for parades, public concerts, fish fries, political picnics, social outings, or indoors in meeting halls, vaudeville theatres, operas, ballrooms.*

(15) *Зазвичай населення великими юрбами збиралося як на паради, громадські концерти, світські виходи, політичні пікніки, смажену рибу, так і на зустрічі в холах, на естрадні вистави у театрах та операх, а також на танцювальних майданчиках.*

При перекладі простого поширеного (з однорідними додатками) двоскладного речення з синдетичним типом зв'язку було здійснено заміну порядку слів: прислівник *customarily* було переміщено на початок речення. Було замінено розділовий сполучник *either...or* на парний сполучник *як...так і*. Також

(19). *She happened once to meet Emma Goldman, the revolutionary. Goldman lashed her with her tongue.* (19). *Одного разу їй трапилось можливість зустрітися з революціонеркою Еммою Голдман, яка висварила їй своїм гострим язиком.*

При перекладі двох речень з асиндетичним типом зв'язку: 1) простого двоскладного речення з складеним дієслівним присудком та однорідними членами речення (додатками) та 2) простого двоскладного речення було здійснено інтеграцію їх у одне складнопідрядне речення пасивного стану. Прислівник *once* було переставлено на початок речення. Підмет *she* було перекладено додатком *їй*. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як заміна членів речення, транспозиція та інтеграція.

(20). *His nails bled. Soil fell from his eyes.* (20). *Його нігті кровоточили, очі були забиті землею.*

При перекладі двох простих двоскладних речень з синдетичним типом зв'язку було здійснено їх інтеграцію в одне складносурядне речення. Також підмет *soil* було перекладено додатком *землею*, обставину місця *eyes* було перекладено підметом *очі* та додано означення *забиті*. Таким чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації як заміна членів речення (2), інтеграція та додавання.

(21). *Houdini wheezed and sputtered. He coughed blood.* (21). *Гудіні хрипів, бурмотав і харкав кров'ю.*

При перекладі двох простих двоскладних речень: одного поширеного (з однорідними присудками) та з синдетичним типом зв'язку та другого непоширеного з асиндетичним типом зв'язку було здійснено їх інтеграцію в одне просте з однорідними членами речення (присудками). Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як інтеграція.

(22). *He escaped from a Siberian* (22). *Він тікав з Сибірського*

exile van. From a Chinese torture тюремного вагону, з китайської crucifix. From a Hamburg тортурної дуби, з гамбурзької penitentiary. From an English prison в'язниці, з англійського тюремного snip. From a Boston jail. корабля, з бостонської в'язниці.

При перекладі п'яти простих речень з асиндетичним типом зв'язку було здійснено їх інтеграцію в одне просте з низкою однорідних членів речення (обставини місця). Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як інтеграція.

(23). *The little boy ran inside and called upstairs to his mother and father.* (23). *Хлопчина побіг в будинок і гукнув батьків, які все ще були нагорі.*

В результаті перекладу простого поширеного (з однорідними присудками) двоскладного речення з синдетичним типом зв'язку утворилось складносурядне речення. Обставина *місця головного* речення була перекладена як *будинок*. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як членування.

(24). *Houdini became voluble. He paced back and forth. He spoke of his own travels, his tours of Europe.* (24). *Гудінні ожив, почав ходити взад-вперед, розповідав про власні подорожі, про його тур по Європі.*

При перекладі трьох простих речень з асиндетичним типом зв'язку було здійснено їх інтеграцію в одне просте з однорідними членами речення (присудками та додатком). Означення *voluble* було перекладено присудком *ожив*. Було здійснено додавання частини складеного дієслівного присудка *почав*. Таким чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації як інтеграція, заміна членів речення та додавання.

(25). *He was spending the day driving through Westchester. He was thinking of buying some property.* (25). *Він проводив цей день подорожуючи Вестмістером та роздумуючи над купівлею якоїсь власності.*

При перекладі двох простих двоскладних речень з асиндетичним типом зв'язку та зі складеними дієслівними присудками було здійснено їх інтеграцію в одне складносурядне. Означений артикль *the* було перекладено означенням *цей*. Таким чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації як інтеграція та заміна членів речення.

(26). *The next morning everyone rode down to the New Rochelle rail-J road station to see Father off.* (26). Наступного ранку всі відправились на станцію проваджати Батька

При перекладі простого двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку було здійснено вилучення частини обставини місця *New Rochelle rail-J*. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як вилучення.

(27) *They had no honor and worked for next to nothing. They stole. They drank. They raped their own daughters.* (27). Вони не мають ніякої гідності, працюють майже задарма, крадуть, пиячать, твалтують власних дочок.

При перекладі чотирьох простих поширених з синдетичним типом зв'язку (з однорідними присудками) речень було здійснено їх інтеграцію в одне просте з однорідними членами речення (присудками). Також було змінено часову форму Past Indefinite Tense на Present Indefinite Tense. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як інтеграція.

(29) *Her songs had no words.* (29). Це були просто мелодії.

При перекладі простого двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку підмет *songs* було перекладено додатком *мелодії*, було вилучено присвійний займенник *her* та додаток *words*. Також було додано прислівник *просто*. В результаті перекладу було отримано просте безособове речення. Таким чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації: додавання, вилучення (2) та заміна членів речення.

(30). *Pillows were placed on the sidewalks.* (30). *Подушки лежали прямо на тротуарах.*

При перекладі простого двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку пасивний стан *were placed* було трансформовано в активний *лежали*. Також було додано прийменник *прямо*. Таким чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації як додавання та заміна стану.

(31). *The windows themselves were shut to keep out the heat.* (31). *Аби не впускати жару самі вікна були закриті.*

При перекладі простого двоскладного речення пасивного стану з асиндетичним типом зв'язку було здійснено зміну порядку слів: обставину мети *to keep out the heat* було переміщено на початок речення *аби не впускати жару*. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як транспозиція.

(32). *Horses exploded in the heat. Their exposed intestines heaved with rats.* (32). *Коні гнили від спеці, їхні нутроці розтаскували пацюки.*

При перекладі двох простих двоскладних речень з асиндетичним типом зв'язку було здійснено їх поєднання в одне складнопідрядне речення. Також було вилучено означення *exposed*. Таким чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації як вилучення та інтеграція.

(33). *In 1902 Father built a house at the crest of the Broadview Avenue hill in New Rochelle, New York '.* (33). *У 1902 році батько побудував будинок на гребені пагорбу, що на авеню Бродв'ю міста Нью-Рошель, в штаті Нью-Йорк.*

При перекладі простого поширеного (з однорідними обставинами місця) двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку частину обставини місця було трансформовано у підрядне речення обставини місця. Було додано додаток *міста* та обставину місця *в штаті*. Таким чином, при перекладі ми

використали такі граматичні трансформації як додавання (2), транспозиція та членування.

(34). *He was not without charm.* (34). *Він, як завжди, був чарівним.*

При перекладі простого двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку було здійснено антонімічний переклад. Було додано вставне словосполучення *як завжди*. Таким чином, при перекладі ми використали такі граматичні трансформації як антонімічний переклад та додавання.

(35). *He would escape from the irons at the following night's performance at the Keith Hippodrome.* (35). *Звісно він вибереться з цих кайданів на вечірній виставі на іподромі Кейз.*

При перекладі простого поширеного двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку було додано прислівник *звісно*, означений артикль *the* було перекладено як *цей*. Також було вилучено означення *following*. Таким чином, при перекладі ми використали такі граматичні трансформації як додавання та вилучення.

(36). *He slumped in a chair. His grips were waiting for instructions.* (36). *Він впав у крісло та чекав на подальші інструкції.*

При перекладі двох простих двоскладних речень з асиндетичним типом зв'язку було здійснено їх поєднання у одне поширене (з однорідними присудками). Було додано єднальний сполучник *та* та вилучено підмет *grips*. Присвійний займенник *his* було перекладено підметом *він*. Також було додано означення *подальші*. Таким чином, при перекладі ми використали такі граматичні трансформації як додавання (2), заміна членів речення та вилучення.

(37). *They carved paving stones for the streets. They sang. They told jokes.* (37). *Вони мостили каменем вулиці, співали, жартували.*

При перекладі трьох простих двоскладних речень з асиндетичним типом зв'язку було здійснено їх поєднання в одне просте з однорідними членами

речення (присудками). Було здійснено вилучення присудка *carved*. Означення *paving* було перекладено присудком *мостили*. Обставину мети *for the streets* було перекладено додатком *вулиці*. В результаті поєднання трьох речень присудки другого та третього речень трансформувались на однорідні члени (присудки) першого речення. Таким чином, при перекладі ми використали такі граматичні трансформації як заміна членів речення (2), інтеграція та вилучення.

(38). *He kissed her face and tasted the salt of her tears.* (38). *Він цілував її обличчя, відчуваючи смак її солених сліз.*

При перекладі простого поширеного (з однорідними присудками) двоскладного речення з синдетичним типом зв'язку було додано обставину способу дії *відчував*. Додаток *salt* було перекладено означенням *солених*, присудок *tasted* – додатком *смак*. Таким чином, при перекладі ми використали такі граматичні трансформації як додавання та заміна членів речення (2).

(39). *Children died of mild colds or slight rashes. Children died on beds made from two kitchen chairs pushed together. They died on floors.* (39). *Діти вмирають від звичайної простуди, від легкого висипу, вмирають у ліжечках, зроблених з двох кухонних стільців та прямо на підлозі.*

При перекладі трьох простих поширених двоскладних речень з асиндетичним типом зв'язку було здійснено їх поєднання в одне просте з однорідними членами речення (обставина причини) та з асиндетичним типом зв'язку. Було вилучено означення *pushed together*. Також було додано прислівник *прямо*. Таким чином, при перекладі були використані граматичні трансформації як інтеграція, додавання та вилучення.

(40). *(He was a violent man who all his life had created incidents in restaurants.) He drove cars up sidewalks. He was suicidal and had* (40). *Він був жорстокою людиною, постійно влаштовував бійки в ресторанах, ганяв авто по тротуарах, був схильний до*

once consumed an entire bottle of laudanum. самогубства і якось випив цілу пляшку лауданума

При перекладі двох простих поширених двоскладних речень з синдетичним типом зв'язку було здійснено поєднання їх та попереднього складного речення в одне просте з однорідними членами речення (присудками). Було додано присудок *не цурався* та означення *схильний*. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як інтеграція та додавання (2).

(41). *They killed each other casually.* (41). *Вбивають один одного.*

В результаті перекладу простого двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку було вилучено підмет *they* і утворено просте односкладне речення. Також було вилучено прислівник *casually*. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як вилучення (2).

(42). *But Riis believed in air shafts. Air shafts, light and air, would bring health.* (42). *Але Рііс вірив в те, що повітря та світло принесуть здоров'я.*

При перекладі двох простих двоскладних речень: одного - простого непоширеного з асиндетичним типом зв'язку та другого – простого поширеного (з однорідними підметами) та з синдетичним типом зв'язку було здійснено їх поєднання в одне складносурядне. В результаті цього було додано єднальний сполучник *та*. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як інтеграція та додавання.

(43). *He kept syringes in a silver case. He injected things into himself.* (43). *Він зберігав шприци в срібному ящику, іноді коловся.*

При перекладі двох простих двоскладних речень з асиндетичним типом зв'язку було об'єднано їх в одне просте поширене (з однорідними присудками) речення. В результаті цього було вилучено особовий займенник *he* другого речення. Було додано прислівник *іноді*. Також було вилучено додаток *things*.

Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як інтеграція, вилучення та додавання.

(44). *Her shrieks echoed down the corridors and stone stairwells. The German servants in their quarters listened, grew flushed, opened bottles of Goldwasser and copulated.* (44). *По коридорам та кам'яним сходам так гучно лунали її крики, що німецькі слуги в своїх кімнатках слухаючи, червоніли та відкорковували пляшки «Голдвасеру», а потім займались коханням.*

При перекладі двох простих поширених (з однорідними обставинами місця та присудками) двоскладних речень з синдетичним типом зв'язку було об'єднано їх в одне складносурядне. Було додано прислівник *так гучно*. Підмет *shrieks* було переставлено у кінець головного речення, а обставини місця *down the corridors and stone stairwells* – на початок. Також було додано обставину часу *потім*. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як інтеграція, транспозиція та додавання (2).

(45). *He held the leg irons under the light and examined them carefully. He accepted the challenge.* (45). *Він уважно роздивився під світлом кайдани для ніг і врешті прийняв виклик.*

При перекладі двох простих двоскладних речень: одного - простого поширеного (з однорідними присудками) з синдетичним типом зв'язку та другого - простого непоширеного з асиндетичним типом зв'язку було здійснено їх поєднання в одне просте поширене. Було вилучено присудок першого речення *held*, додаток другого *them*, особовий займенник другого речення *he* та додано прислівник *врешті*. Прислівник *carefully* було переставлено на початок речення (після особового займенника *he*), присудок *examined* переставлено на місце після прислівника, а додаток *leg irons* – після обставини способу дії *under the light*. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як інтеграція, транспозиція (3), додавання та вилучення (3).

(46). *She was bedridden for weeks. During her convalescence brought her stereopticon slides of the Black Forest and the Austrian Alps.* (46). *Вона була прикована цілими тижнями, а протягом її одужання він приносив їй стереоскопічні слайди Шварцвальду та Австрійських Альп.*

При перекладі двох простих двоскладних речень з синдетичним типом зв'язку було здійснено їх поєднання в одне складносурядне розділове. Було додано означення *цілими*, та присудок у сурядному реченні *він*. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як інтеграція та додавання (2).

(47). *The freaks were delighted. They applauded and laughed.* (47). *Виродки були у захваті, вони аплодували та сміялись.*

При перекладі двох простих двоскладних речень (друге – поширене) з синдетичним типом зв'язку було здійснено їх поєднання в одне складносурядне з асиндетичним типом зв'язку. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як інтеграція.

(48). *Father was an amateur explorer of considerable reputation.* (48). *У Батька була гідна репутація дослідника-аматора.*

В результаті перекладу простого двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку підмет *father* було перекладено додатком у *Батька*. Додаток *reputation* було перекладено підметом *репутація*. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як заміна членів речення (2).

(49). *He touched Mameh's breast. Mameh fled, taking the dollar.* (49). *Він торкнувся Мамкиних грудей, після чого вона втекла але забрала додатковий долар.*

При перекладі двох простих поширених двоскладних речень з асиндетичним типом зв'язку було здійснено їх поєднання в одне складносурядне речення. В результаті цього було додано *після чого* та сполучник *але*. Складений дієслівний присудок *fled taking* було перекладено

двома простими дієслівними присудками *втєкла* та *забрала*. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як інтеграція, заміна членів речення та додавання (2).

(50). *She was bored. She ordered clothes from her dressmaker.* (50). *Аби не сумувати, вона замовляла сукні.*

При перекладі двох простих двоскладних речень з асиндетичним типом зв'язку було здійснено їх поєднання в складнопідрядне речення. Було вилучено обставину місця *from her dressmaker*. Таким чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації як вилучення та інтеграція

(51). *He gave out lots of free tickets.* (51). *Роздав багато безкоштовних квитків.*

При перекладі простого непоширеного двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку відбулось вилучення підмету *he*, в результаті чого утворилось односкладне речення. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як вилучення.

(52). *The champagne was drugged.* (52). *В шампанське були підсипані наркотики.*

При перекладі простого непоширеного двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку підмет *champagne* було замінено на обставину місця *в шампанське*. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як заміна частин мови, заміна стану.

(53). *A Regency armoire stood against the stone wall.* (53). *Біля кам'яної стіни стояла шафа епохи Регентства.*

При перекладі простого непоширеного двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку обставину місця *against the stone wall* було переставлено на початок речення. Також було додано додаток *епохи*. Таким

чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як транспозиція та вилучення.

(54). *The ceiling fixture had been ornamented with a Tiffany lampshade.* (54). *З балки стелі звисав абажур від Тіффані.*

При перекладі простого непоширеного двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку підмет *fixture* було замінено на обставину місця з *балки*. Означення *ceiling* було замінено на додаток *стелі*. Додаток *lampshade* було замінено на підмет *абажур*. Присудок пасивного стану *had been ornamented* було замінено на активний стан – *звисав*. Таким чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації як заміна членів речення (3) та заміна стану.

(55). *Lavinia was two feet tall.* (55). *Зріст Лавінії складає два фути.*

При перекладі простого непоширеного двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку підмет *Lavinia* було замінено на додаток *Лавінії*. Означення *tall* було замінено на підмет *зріст* та переставлено на початок речення. Таким чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації як заміна членів речення (2) та транспозиція.

(56). *Crystal light dazzled his eyes.* (56). *Блиск кришталю осліпив його.*

При перекладі простого непоширеного двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку означення *crystal* було замінено на додаток *кришталю*, а підмет *light* переставлено на початок речення. Було вилучено додаток *eyes*, а присвійний займенник *his* було замінено на додаток *його*. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як транспозиція, заміна членів речення (2) та вилучення.

(57). *The water was like glass.* (57). *Вода була прозорою немов скло.*

При перекладі простого непоширеного двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку було додано означення *прозорою*. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як додавання.

(58). *Grandfather woke with a start.*   (58). *Першим прокинувся Дід.*

При перекладі простого непоширеного двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку підмет *Дід* було переміщено в кінець речення. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як транспозиція.

2.3. Переклад простих двоскладних речень із поширеним підметом

(59). *Trains and steamers and trolleys moved them from one place to another.*   (59). *Потяги, пароходи та трамваї перевозили натовп з одного місця в інше*

(60). *The best part of Father's income was derived from the manufacture of flags and buntings and other accoutrements of patriotism, including fireworks.*   (60). *Батько отримав найбільшу частину прибутку від виробництва прапорів, знамен, стягів та інших атрибутів патріотизму, у тому числі і феєрверків.*

При перекладі простого поширеного (з однорідними додатками) двоскладного речення з синдетичним типом зв'язку було здійснено заміну підмета *part* на *Батько*, що спричинило заміну присудка пасивного стану *was derived* на присудок активного стану *отримав*. Таким чином, при перекладі ми використали такі граматичні трансформації як заміну членів речення та заміну стану.

(61). *The end of the line was an empty field of tall marsh grasses.*   (61). *В кінці лінії було пусте поле, на якому росла висока болотна трава.*

При перекладі просте двоскладне речення з асиндетичним типом зв'язку було трансформовано у складносурядне. Підмет *end* було замінено на

обставину місця *в кінці*, іменний складений присудок *field* – на підмет *поле*. Було додано присудок *росла*. Означення *tall marsh grasses* було замінено на додаток *висока болотна трава*. Таким чином, при перекладі ми використали такі граматичні трансформації як членування, заміна членів речення (2) та додавання.

(62). *Mother's Younger Brother in his white linen suit and boater rolled his trousers and walked barefoot in the salt marshes.* (62). *Молодший Брат, одягнений у білий льняний костюм та шляпу канотьє, закатав брюки та пішов босоніж по соленій слякоті.*

При перекладі просте поширене (з однорідними додатками та присудками) двоскладне речення з синдетичним типом зв'язку було трансформовано у складносурядне речення. Було додано прикметник *одягнений*. Отже, було використано такі граматичну трансформацію, як членування та додавання.

(63). *Across America sex and death were barely distinguishable.* (63). *Секс та смерть відкрито гуляли по всій Америці.*

При перекладі простого поширеного (з однорідними підметами) двоскладного речення з синдетичним типом зв'язку відбулася перестановка підметів *sex and death* на початок речення, а обставини місця *across America* в кінець речення. Було вилучено означення *distinguishable*. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як транспозиція (2) та вилучення.

(64). *Runaway women died in the rigors of ecstasy.* (64). *Жінки втрачали голову та вмирали в остуді екстазу.*

При перекладі просте двоскладне речення з асиндетичним типом зв'язку було трансформоване у просте речення з двома однорідними членами речення (присудками). Означення *runaway* було перекладено присудком *втрачали* та додатком *голову*. З цієї причини підмет *жінки* було переставлено на початок

речення. Також було додано єднальний сполучник *та* для зв'язки однорідних членів речення. Таким чином, при перекладі були використані наступні граматичні трансформації: зміна порядку слів, заміна частин мови та додавання.

(65). *A certain light was still available* (65). *Вдovж Східного узбережжя along the Eastern seaboard.* *опускалися сутінки.*

При перекладі простого двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку було переставлено підмет в кінець речення, а обставину місця – на початок. Також було вилучено означення *certain* та прислівник *available*. Таким чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації як транспозиція та вилучення.

(66). *On Sunday afternoon, after dinner,* (66). *У неділю після обіду, Батько й Father and Mother went upstairs and Мати пішли наверх і зачинились у closed the bedroom door.* *спальні.*

При перекладі простого поширеного двоскладного речення з синдетичним типом зв'язку та з однорідними членами речення було здійснено вилучення частини обставини часу *afternoon* та заміну додатку *bedroom door* на обставину місця *у спальні*. Таким чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації як заміна членів речення та вилучення.

(67). *Across town the little boy in the* (67). *На іншому кінці міста sailor suit was suddenly restless and Хлопчина в матросці рантом began to measure the length of the втратив спокій та почав виміряти porch.* *довжину ганку.*

При перекладі простого поширеного (з однорідними присудками) двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку означення *restless* було перекладено додатком *спокій*. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як заміна членів речення та членування.

(68). *After the luncheon speeches (68). Після ленчу виголошувались were made from a band shell. The промови з оркестрової ями, яка була band shell was decorated with декорована багатьма патріотичними patriotic bunting. прапорами.*

При перекладі двох простих двоскладних речень пасивного стану з асиндетичним типом зв'язку було здійснено їх поєднання в одне складнопідрядне речення з підрядним означальним реченням. Присудок *made* було конкретизовано, перекладено як *виголошувались* та поставлено його перед підметом. Також у підрядному реченні було додано неозначений займенник *багатьма*. Таким чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації як інтеграція, транспозиція та додавання.

(69). *His success had brought into (69). Його успіх привабив багатьох vaudeville a host of competitors. конкурентів.*

При перекладі простого двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку було здійснено вилучення обставини місця *into vaudeville*, заміну додатку *a host* на означення *багатьох*. Означення додатку *competitors* було перекладено додатком *конкурентів*. Таким чином, при перекладі ми використали такі граматичні трансформації як вилучення та заміна левів речення (2).

(70). *But somehow piano lessons began (70). Але якось доносились акорди, to be heard. уроки гри на піаніно.*

При перекладі простого поширеного (з однорідними підметами) двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку було переставлено складений дієслівний присудок з кінця речення в середину. Крім того, складений дієслівний присудок було перекладено простим дієслівним присудком. Відбулось додавання підмету *акорди*. Таким чином, при перекладі ми використали такі граматичні трансформації як додавання та заміна типу речення.

(71). *Photographs of his wife and his mother stood on the desk.* (71). *На столі стояли фотокартки його матері та дружини.*

При перекладі простого поширеного (з однорідними означеннями) двоскладного речення з синдетичним типом зв'язку було переставлено присудок *stood* та обставину місця *on the desk* на початок речення. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як транспозиція.

(72). *His behavior fascinated the guards.* (72). *Охорону вражала його поведінка.*

При перекладі простого двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку додаток *guards* було переставлено на початок речення, а підмет *behavior* – у кінець речення. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як транспозиція (2).

(73). *A string orchestra played from a balcony.* (73). *Музика струнного оркестру лунала з балкону.*

При перекладі простого двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку підмет *orchestra* було змінено на додаток *оркестру*. Було додано підмет *музика*, який зайняв місце перед додатком. Таким чином, при перекладі ми використали такі трансформації як додавання та заміна членів речення.

(74). *Passenger liners tooted their basso horns. (It was not until some time later, when the Roosevelt had reached the open sea, that Father was persuaded of the actuality of the trip.)* (74). *Пасажирські лайнери трубили у свої басисті горни допоки «Рузвельт» не дістався відкритого моря і лише тоді Батько впевнився у реальності подорожі.*

При перекладі простого поширеного двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку було здійснено його поєднання з наступним складним реченням. В результаті отримали складносурядне речення. Таким

чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як інтеграція.

(75). *The police in their tall helmets looked at them. On these wide empty sidewalks in this part of the city the police did not like to see immigrants.* (75). Полісмени у високих касках поглядували на них, їм не дуже подобалось бачити іммігрантів на широких порожніх тротуарах у цій частині міста.

При перекладі двох простих поширених двоскладних речень з асиндетичним типом зв'язку було здійснено їх поєднання в одне складносурядне з однорідними членами речення (обставинами місця). Було вилучено присвійний займенник *their*, додано прислівник ступеня *дуже*. В результаті поєднання підмет другого речення *police* було перекладено займенником *їм*. Також складений дієслівний присудок *did not like to see* з його додатком *immigrants* було переміщено на початок підрядного речення, а обставини місця *on these wide empty sidewalks* та *in this part of the city* – на кінець. Таким чином, при перекладі ми використали такі граматичні трансформації як інтеграція, вилучення, додавання, заміна членів речення та транспозиція.

2.4. Переклад простих двоскладних речень із поширеним присудком

(76). *Her nose was delicately upturned. Her mouth was slightly pouted.* (76). Її носик був трішки задертий догори, а губки – трішки надуті.

При перекладі двох простих двоскладних речень з асиндетичним типом зв'язку було об'єднано їх у одне складносурядне речення. Підмет *mouth* було конкретизовано і перекладено як *губки*. Таким чином при перекладі було використано таку граматичну трансформацію, як інтеграція.

(77). *Her husband habitually whipped her.* (77). Чоловік взяв собі за звичку шмагати її.

При перекладі простого двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку було вилучено присвійний займенник *her* та замінено прийменник *habitually* на присудок *взяв за звичку*, а простий дієслівний присудок *whipped* на складений дієслівний присудок *взяв за звичку шмагати*. Таким чином при перекладі було використано такі граматичні трансформації як заміна членів речення (2) та додавання.

(78). *He bent down and found a perfect shell specimen, a variety not common to western Long Island Sound.* (78). *Він нагнувся та підняв чудову мушлю, незвичну для західного Лонг-Айленду.*

При перекладі простого поширеного (з однорідними додатками) двоскладного речення з синдетичним типом зв'язку було вилучено додаток *variety*, додаток *specimen*. Присудок *found* було замінено на *підняв*. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як вилучення (2).

(79). *He hung upside down and strait-jacketed from cranes, biplanes and the tops of buildings.* (79). *Вниз головою та в гамівній сорочці він звисав з кранів, біпланів та будинків.*

При перекладі простого поширеного (з однорідними обставинами місця) двоскладного речення з синдетичним типом зв'язку було здійснено перестановку підмета *He* та присудка *hung*. Також було вилучено обставину місця *tops*. Таким чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації як транспозиція та вилучення.

(80). *He was buried alive in a grave and could not escape, and had to be rescued.* (80). *Він був похований заживо, але на цей раз він не зміг звільнитись, довелось його рятувати.*

При перекладі простого поширеного (з однорідними присудками) двоскладного речення з синдетичним типом зв'язку було здійснено членування його на три простих: на два простих поширених та одне безособове. Відбулось

додавання обставини часу *на цей раз*. Таким чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації як додавання та членування.

(81). *Riis wanted to ask him his (81). Риіс хотів задати йому кілька questions. Housing for the poor was питань про будинки для бідняків. Riis's story.*

При перекладі двох простих двоскладних речень з асиндетичним типом зв'язку їх було інтегровано у одне просте речення. Присвійний займенник *his* було замінено на означення *кілька*. Підмет другого простого речення *housing* було перекладено додатком *будинки*. Також, в результаті інтеграції було вилучено частину другого простого речення, а саме присудок *was* та додаток *Riis's story*. Таким чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації як інтеграція, вилучення та заміна членів речення.

(82). *The room was kept cool by the (82). В вітальній було прохолодно awnings on the windows. через те, що на вікнах висіли фіранки.*

При перекладі простого двоскладного речення пасивного стану з асиндетичним типом зв'язку його було трансформовано у складнопідрядне речення активного стану. В результаті цього відбулося вилучення частини складеного дієслівного присудка пасивного стану *kept* та перекладено простим дієслівним присудком *було*. Обставина способу дії *by the awnings on the windows* була перекладена підрядним реченням причини *через те, що на вікнах висіли фіранки*. Було додано присудок у підрядному реченні *висіли*. Підмет *room* було конкретизовано та перекладено обставиною місця *в вітальній*. Таким чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації як вилучення, заміна членів речення (2), членування та додавання.

(83). *People stood looking on from their (83). Сусіди витріщались на нього зі yards. своїх подвір'їв.*

При перекладі простого двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку та підмет *people* було конкретизовано і перекладено як *сусіди*, було

вилучено присудок *stood*. Також було додано додаток *на нього*. Таким чином, при перекладі було використано такі граматичні трансформації як вилучення та додавання.

(84). *The sink at the bottom of the stairs was dry. Fathers raced through the streets looking for ice.* (84). *Раковини на нижніх поверхах висохли, батьки метушилися по вулицях в пошуках льоду.*

При перекладі двох простих двоскладних речень: одного – пасивного стану, а другого – зі складним дієслівним присудком, з асиндетичним типом зв'язку було здійснено їх інтеграцію в одне складносурядне речення. Однина підмета *sink* була перекладена множиною *раковини*. Частина складеного дієслівного присудку *looking* було перекладено обставиною способу дії *в пошуках*. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як інтеграція, заміна членів речення та членування.

(85). *Quickly Houdini began to dress. He put on his briefs, his trousers, his socks and garters and shoe.* (85). *Гудінні почав швидко одягатись, натягнув підштаники, брюки, шкарпетки, підтяжки та взуття.*

При перекладі двох простих двоскладних речень: одного - простого непоширеного з асиндетичним типом зв'язку та другого – простого поширеного (з однорідними додатками) та з синдетичним типом зв'язку було здійснено їх поєднання в одне просте поширене. В результаті цього було вилучено особовий займенник *he* та присвійні займенники *his*. Також було здійснено перестановку прислівника *quickly* між елементами складеного дієслівного присудка. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як інтеграція, транспозиція та вилучення (3).

(86). *She cried and whimpered all night. In the morning Harry returned to her room, this time with a razor strop.* (86). *Всю ніч вона плакала та причитала, а вранці повернувся Гаррі з ременем для правки бритви.*

При перекладі двох простих двоскладних речень з синдетичним типом зв'язку було здійснено їх поєднання в одне складносурядне розділове. Обставина часу *all night* була переставлена на початок речення, присудок другого речення *returned* у сурядному реченні посів місце перед підметом сурядного речення *Gappi*. Було вилучено обставину місця *to her room* та обставину часу *this time*. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як інтеграція, транспозиція (2) та вилучення (2).

(87). *Mother shut her eyes and held her hands over her ears.* (87). *Мати заплющила очі та закрила вуха.*

В результаті перекладу простого поширеного (з однорідними присудками) двоскладного речення з синдетичним типом зв'язку було вилучено додаток *her hands*, сполучник *over* та присвійний займенник *her*. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як вилучення (3).

(87). *Across the well the prisoner began to undress.* (87). *В'язень навпроти почав роздягатись.*

При перекладі простого непоширеного двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку підмет *prisoner* було переставлено на початок речення. Частина обставини місця *well* було вилучено, а частину – *across* – було переставлено на місце після підмету. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як транспозиція (2) та вилучення.

(88). *She had been a well-known artist's model at the age of fifteen.* (88). *Вже в 15 років вона стала відомою натурницею.*

При перекладі простого непоширеного двоскладного речення з асиндетичним типом зв'язку обставину часу *at the age of fifteen* було переміщено на початок речення. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як транспозиція.

(89) *He was very respectful to Mother and Father and spoke of his profession with diffidence. This struck them as appropriate.* По відношенню до Батька та Матері він вів себе надзвичайно шанобливо, розповідав про свою професію децю невпевнено, що приємно їх здивувало.

При перекладі двох простих двоскладних речень: одного – поширеного (з однорідними присудками) та з синдетичним типом зв'язку та другого непоширеного було здійснено їх поєднання в одне складнопідрядне. Додаток *to Mother and Father* було переміщено на початок речення. Було вилучено єднальний сполучник *and*, додано прислівник *децю*. Присудок другого речення *struck* було переміщено в кінець створеного речення. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як заміна членів речення, вилучення, інтеграція, транспозиція (2) та додавання.

2.5. Переклад простих речень із поширеними другорядними членами

(90). *Houdini put on his undershirt, his shirt, his collar. He tied his tie and set the stock pin. He snapped his suspenders in place and pulled on his jacket.* (90). Гудінні одягнув спідню білизну, сорочку, комірець, зав'язав краватку, ввіткнув шпильку, застигнув підтяжки та накинув піджак.

При перекладі трьох простих поширених (з однорідними додатками та присудками) двоскладних речень з синдетичним типом зв'язку було здійснено їх поєднання в одне просте поширене речення. В результаті цього було вилучено підмет *he*, додаток *his* та обставину місця *in place*. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як інтеграція та вилучення (3).

(91). *He stuck an ordinary sewing needle into his cheek and pulled it through the inner side. He opened his hand and produced a live chick. He withdrew from* (91). Він ввіткнув звичайну швейну голку в щоку і витягнув її зсередини, розкрив долоню, а на ній живе курча, витягнув з вуха стрічку кольорового

his ear a stream of colored silk. шовку.

При перекладі трьох простих поширених (з однорідними присудками) двоскладних речень з синдетичним типом зв'язку було здійснено їх поєднання в одне складносурядне. Було вилучено присудок *produced*. Додано обставину місця *на ній*. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як інтеграція, додавання та вилучення.

(92). *He felt trapped by the heavy square furnishings, the drapes and dark rugs, the Oriental silk cushions, the green glass lampshades. There was a chaise with a zebra rug.* (92). Він відчув себе оточеним цими важкими квадратними меблями, драпіровками та темними килимами, східними шовками та абажурами з зеленого скла та килимом у вигляді шкіри зебри.

При перекладі двох простих двоскладних речень з асиндетичним типом зв'язку: одного – поширеного (з однорідними додатками) та другого непоширеного з ввідним словом *There* було здійснено їх поєднання в одне просте поширене. Означений артикль *the* було перекладено означенням *цими*. Порядок слів у словосполучення *the green glass lampshades* було змінено. Було вилучено присудок другого речення *was*, а підмет *chaise* замінено на додаток *килимом*. Таким чином, при перекладі були використані такі граматичні трансформації як заміна членів речення (2), вилучення, інтеграція та транспозиція.

2.6. Переклад простих односкладних речень

(93). *On the roof.* (93). Це відбувалось на даху.

При перекладі простого непоширеного односкладного речення з асиндетичним типом зв'язку було додано підмет *це* та присудок *відбувалосьь*. Таким чином, при перекладі було використано таку граматичну трансформацію як додавання (2).

Висновки до Розділу 2

У ході дослідження було здійснено аналіз перекладу 95-ти простих речень з використанням різних граматичних трансформацій.

Граматичні трансформації на синтаксичному рівні полягають у перетворенні структури речення в процесі перекладу у відповідності до норм мови оригіналу.

Еквівалентність означає кореляцію між вихідним та цільовим текстами, які виконують аналогічні комунікативні функції в різних культурах.

При перекладі простих речень поширених двоскладних речень, які є домінуючими у творі Е.Л. Доктороу «Регтайм» використовувались такі граматичні трансформації:

- заміна членів речення – 24 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене відмінностями інвентарного складу простого речення у порівнюваних мовах. Частіше за все зустрічається заміна підмета додатком, а також зворотна заміна додатка підметом; дуже характерною є заміна підмета присудком; трапляються і заміни означення на підмет;
- вилучення – 22 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене наявністю надлишкової інформації, яку можуть нести різні члени речення/частини мови, що мають одне й те саме семантичне навантаження;
- додавання – 18 %. Причини, що викликають використання даної граматичної трансформації при перекладі можуть бути різними. По-перше, це еліптична структура речень оригіналу, по-друге, – синтаксична перебудова структури речення, під час якої необхідно ввести ті чи інші елементи, по-третє, – потреба за допомогою лексичних засобів передати значення, які в оригіналі виражені граматично;
- транспозиція – 16 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене синтаксичними особливостями порівнюваних

мов, а саме тим, що англійська мова має усталений порядок слів, а українська — вільний. У розглянутих прикладах порядок слів має синтаксичного значення, він є одним із засобів з'ясування синтаксичних стосунків між словами та зміни синтаксичного малюнку простого речення;

- інтеграція – 14 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене великою кількістю простих речень у тексті оригіналу;
- заміна стану – 3 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене синтаксичними особливостями англійської та української мов;
- членування – 2 %. Застосування цього прийому викликане семантичними та стилістичними причинами;
- антонімічний переклад – 1 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене складністю знайти еквівалент того чи іншого дієслова.

Як свідчить відсоткове співвідношення граматичних трансформацій найчастіше використовувалась заміна членів речення, що зумовлено відмінностями у морфологічній структурі мови. Також причиною цього є те, що англійська мова є більш вербальною, ніж українська.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Переклад як літературне явище має багатовікову історію. Перекласти – це значить висловити точно і повно засобами однієї мови те, що вже висловлене засобами іншої мови у цілісній єдності змісту та форми.

У ході проведеного дослідження встановлено:

1. Еквівалентність – це основа комунікативної рівноцінності, наявність якої і робить текст перекладом. Під поняттям еквівалентності перекладу розуміють передачу в перекладі змісту оригіналу, який розглядається як сукупність інформації, яка міститься в тексті, включаючи емотивні, стилістичні, образні, естетичні функції мовних одиниць. Звідси випливає, що еквівалентність – поняття ширше, аніж «точність перекладу», під яким зазвичай розуміють лише збереження «предметно – логічного змісту» оригіналу. По-іншому, норма еквівалентності означає вимогу максимальної орієнтованості на оригінал.

2. Едгару Лоренсу Доктороу притаманний особливий стиль написання на синтаксичному рівні з надмірним використанням простих речень, який і став головною причиною вибору для нашого дослідження твору саме цього письменника. У його романах немає ускладнених синтаксичних конструкцій, зокрема з дієприкметниковими та дієприслівниковими зворотами. Речення – прості, короткі, уривчасті, в них багато дієслів, додатків і порівняно мало означень. В процесі перекладу слід звертати увагу на такі особливості задля досягнення адекватності перекладу.

3. Еквівалентність означає відношення між вихідним та цільовим текстами, які виконують аналогічні комунікативні функції в різних культурах. Намагання зберегти синтаксичну організацію тексту максимально спостерігається при перекладі художніх творів. Адже ознакою індивідуальності стилю письменника може бути синтаксична організація мови його творів адже ключ до стилю письменника лежить в його синтаксисі.

4. У четвертому типі еквівалентності особливої ваги набуває відтворюваність вихідних синтаксичних структур. Структурна організація

оригіналу репрезентує певну інформацію, яка входить до загального змісту тексту, який перекладається. Синтаксична структура висловлювання зумовлює можливість використання у ньому слів у певній послідовності і з певними зв'язками між окремими словами, а також багато у чому визначає ту частину змісту, яка виходить на перший план в комунікації. Максимально можливе збереження синтаксичної організації оригіналу при перекладі сприяє повнішій і точнішій передачі оригіналу. Крім того, синтаксичний паралелізм оригіналу та перекладу дає основу для співвіднесення окремих елементів цих текстів, виправдовуючи їх структурну тотожність комунікантам.

5. Речення є центральним поняттям синтаксису, основною його одиницею. Воно становить цілісно оформлену одиницю повідомлення, тобто таку одиницю, за допомогою якої здійснюється передача інформації. Речення як структурна одиниця будь-якого тексту – це багатогранне синтаксичне утворення, яке підлягає обстеженню з різних точок зору. Залежно від мети повідомлення речення бувають розповідними, питальними, спонукальними та окличними (ці різновиди речень називають ще комунікативними типами). За структурою прості речення бувають односкладні (мають один головний член) і двоскладні (мають два головних члени). Ті речення, які в своєму складі мають підмет і присудок, називають двоскладними, а ті, в складі яких є один із головних членів, – односкладними. Двоскладні, у свою чергу, можуть із розширеним підметом, розширеним присудком та розширеними другорядними членами речення.

6. Синтаксис є визначальним для ідіолекту письменника. Саме тому при перекладі простих речень, які є домінуючими у творі Е.Л. Доктороу «Регтайм» використовувались такі граматичні трансформації:

- заміна членів речення – 24 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене відмінностями інвентарного складу простого речення у порівнюваних мовах. Частіше за все зустрічається заміна підмета додатком, а також зворотна заміна додатка підметом; дуже характерною є заміна підмета присудком; трапляються і заміни означення на підмет;

- вилучення – 22 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене наявністю надлишкової інформації, яку можуть нести різні члени речення/частини мови, що мають одне й те саме семантичне навантаження;

- додавання – 18 %. Причини, що викликають використання даної граматичної трансформації при перекладі можуть бути різними. По-перше, це еліптична структура речень оригіналу, по-друге, — синтаксична перебудова структури речення, під час якої необхідно ввести ті чи інші елементи, по-третє, - потреба за допомогою лексичних засобів передати значення, які в оригіналі виражені граматично;

- транспозиція – 16 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене синтаксичними особливостями порівнюваних мов, а саме тим, що англійська мова має фіксований порядок слів, а українська — довільний. У розглянутих прикладах порядок слів має синтаксичного значення, він є одним із засобів з'ясування синтаксичних стосунків між словами та зміни синтаксичного малюнку простого речення;

- інтеграція – 14 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене великою кількістю простих речень у тексті оригіналу, вживання яких в мові перекладу не завжди є виправданим, навіть зважаючи на стиль автора оригіналу;

- заміна стану – 3 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене структурними особливостями української та англійської мов;

- членування – 2 %. Застосування цього прийому викликане збереженням комунікативного наміру оригіналу у реченні перекладу;

- антонімічний переклад – 1 %. Використання при перекладі даної граматичної трансформації зумовлене необхідністю експресивно передати текст оригіналу на мову перекладу.

7. Як свідчить відсоткове співвідношення граматичних трансформацій найчастіше використовувалась заміна членів речення, що є зумовленим відмінностями морфологічної структури мови. Також причиною цього є те, що

англійська мова є вербальною, в той час як українська – номінальною. Отже, зміна синтаксичного малюнку простого речення відбувається завдяки використаним зазначених вище трансформаціям. Найбільше на таку зміну впливають транспозиція, інтеграція та членування, використання яких змінює саму форму вираження, проте зберігає прагматичний потенціал вихідної фрази, що є основним завданням перекладача.

8. Перспективним для подальшого розгортання дослідження у зазначеному руслі є вивчення складних речень в лінгвістичні та перекладацькій площинах.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева І.О. Семантика та прагматика англійських часток: дис. ... канд. н.: 10.02.04. Київ, 2001. 195 с.
2. Арібжанова І.М. Структура простого речення (формально-граматичний аспект). Київ : ВПЦ «Київський ун-т. 2001. 128 с.
3. Бойко Ю.П. Вживання підрядних речень у текстах різних функціональних стилів (на матеріалі англомовної прози та публіцистики) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Одеса, 2002. 180 с.
4. Бойко Ю.П. Модель перекладу як наука ментальних операцій. *Мат. II Міжнародної наукової конференції 20-21 квітня 2007р.* Чернівці: Книги XXI, 2007. С. 48 –51
5. Гудманян А.Г., Сітко А.В., Єнчева Г.Г. Вступ до перекладознавства: навч. посібник. Вінниця : Нова книга. 2017. 296 с.
6. Гуїванюк Н.В. Кульбабська О.В. Складні ускладнені речення. Теоретично-практичний блок. Чернівці: Рута, 2003. 145 с.
7. Григорій Кочур і художній переклад: життєвими та творчими стежками майстра. Упорядник Л.В.Коломієць. Черкаси : Брама-Україна, 2008. 124 с.
8. Жлуктенко Ю.О. Порівняльна граматики англійської та української мов. К.: Радянська школа, 1960. 158 с.
9. Ковганюк С. Практика перекладу (з досвіду перекладача). Київ : Видавничий центр «Дніпро». 272 с.
10. Коптілов В.В. Актуальні питання українського художнього перекладу. Київ : КДУ, 1971. 216 с.
11. Коптілов В.В. Першотвір і переклад. Київ : Дніпро, 1972. 202 с.
12. Левицький А.Е. Порівняльна граматики англійської та української мов: підручник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 264 с.
13. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови. Київ : Либідь, 1992. 167 с.

14. Порівняльні дослідження з граматики англійської та української мов. К.: Наукова думка, 1981. 353 с.
15. Рильський М.Т. Мистецтво перекладу: статті, виступи, нотатки. Київ : Радянський письменник, 1975. 329 с.
16. Barkhudarov L.S. Yazyk y perevod: Voprosy obshchei y chastnoi teoryy perevoda. M.: Mezhdunarodnyye otnosheniya, 1975. 237 s.
17. Barkhudarov L.S. Struktura prostoho predlozheniia sovremennoho anhlyiskoho yazyka. M., 1966. 200 s.
18. Breus E.V. Osnovu teoryy y praktyku perevoda s russkoho yazuka na anhlyiskyi: Uchebnoe posobye. 2-e uzd., yspr. y dop. M., 2000. 208 s.
19. Fedorov A.V. Osnovy obshchei teoryy perevoda (lynhvystycheskye problemu). M., 1983. 303 s.
20. Fedorov A.V. Osnovy obshchei teoryy perevoda. M., 1983.
21. Komyssarov V.N. Slovo o perevode. M., 1973. 234 s.
22. Komyssarov V.N. Sovremennoe perevodovedeniye : kurs lektsyi. M., 2000. 192 s .
23. Komyssarov V.N. Teoryia perevoda (lynhvystycheskye aspektu). M., 1990. 252 s.
24. Kukharenko V.A. Yazyk Nemynhueya (Oput lynhvostylystycheskoho yssledovaniya yazuka pysatelia): dys... d-ra fylol. nauk: 10.02.04. M., 1972. 394 s.
25. Кульбабська О.В. Вторинна предикація у простому реченні : монографія. Чернівці : Чернівець. нац. університет, 2011. 672 с.
26. Latyshev L.K. Kurs perevoda (ekvyvalentnost perevoda y sposoby eyey dostyzheniya). M., 1981.
27. Lvovskaia Z.D. Teoreticheskye problemy perevoda. Moskva, 1985. 231s.
28. Myniar-Beloruhev R.K. Obshchaia teoryia perevoda y ustnoi perevod. M., 1980. 236 s.
29. Osnovy perevoda: kurs lektsyi; uchebnoe posobye. Kiev : Элга, Nyka-Tsentr, 2002. S. 248.
30. Parshyn A. Teoryia y praktyka perevoda. M., 1978.

31. Попова І.С. Фундаментальні категорії метамови українського синтаксису (одиниця, зв'язок, модель): монографія. Д.: Вид-во ДНУ, 2009. 432 с.
32. Pumpianskyi A.L. Vvedeniye v praktyku perevoda nauchnoi y tekhnicheskoi lyteratury na anhlyiskyi yazyk. M.: Nauka, 1966. 294 p.
33. Retsker Ya.Y. Teoriya perevoda y perevodcheskaia praktyka. M. : Mezhdunarodnye otnosheniya, 1974. 212 s.
34. Shveitser A.D. Teoriya perevoda: status, problemy, aspekty. M. : Nauka, 1988. 214 s.
35. Shveitser A.D. Perevod y lnhvystyka. M., 1973.
36. Skladchykova N.V. Semanticheskoe sodержanye metaforu y vydu eho kompensatsyy pry perevode. *Nomynatsiia y kontekst: sb. nauchnykh trudov.* Kemerovo, 1985. S. 21–29.
37. Ter-Mynasova S.H. Yazyk y mezhkulturaia kommunykatsiia : ucheb. posob. M. :Slovo/ Slovo , 2000. 624 s .
38. Vynogradov V.S. Vvedeniye v perevodovedeniye (obshchye y leksycheskye voprosy). M., 2001. 224 s .
39. Yofyk L.L. Strukturnui syntaksys anhlyiskoho yazyka. Leningrad, 1981. 230 s.
40. Yrteneva Y.K. Teoretycheskaia hrammatyka anhlyiskoho yazuka. M., 1969. 144 s.
41. Zasurskyi Ya., Zlobyna H., Kovaleva Yu. Pysately SShA. M. : Raduha, 1990. 624 s.
42. Karamysheva I. D. Contrastive Grammar of English and Ukrainian Languages : Textbook; Second Edition, revised. Vinnitsa: Nova Knyha. 2012. 320 p.
43. Baker Mona. In other words – a course book on translation. London and New York, 1992. 231 p.
44. Miram G.E., Daineko V.V., Taranukha L.A., Grischenko M.V., Gon A.M. Basic translation. Kyiv : Elga, 2002 214 p.
45. Quirk Randolph, Greenbaum Sidney, Leech Geoffrey, Svartvik Jan. A comprehensive grammar of the English language. Longman Group Limited, 1985. 1779 p.

46. Catford J. C . A Linguistic Theory of Translation. London, 1965.
47. Della Summers. Longman dictionary of contemporary English. – New ed. p. см., 2003. 423 p.
48. Nida E. A. Toward a Science of Translating. Leiden, 1964. P. 189 –197
49. Alexeyeva Iryna O. Theoretical Grammar Course of Modern English: Textbook. Vinnitsa: Nova Knyha. 2007. 326 p.
50. www.edu/writers-inst/doctorow.html.

ПЕРЕЛІК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

51. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 2006. 716 с.
52. Енциклопедія перекладознавства : у 4 т. Т.1 : пер. з англ. / за ред.: Іва Гамб'є та Люка ван Дорслара; за заг ред. : О.А.Кальниченка та Л.М. Черноватого. Вінниця : Нова Книга, 2020. 552 с.
53. Енциклопедія перекладознавства : у 4 т. Т.2 : пер. з англ. / за ред.: Іва Гамб'є та Люка ван Дорслара ; за заг ред. : О.А.Кальниченка та Л.М. Черноватого. Вінниця : Нова Книга, 2020. 276 с.
54. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики: Енциклопедичний словник для фахівців з теоретичних гуманітарних дисциплін та гуманітарної інформатики. Київ : АртЕк, 1998. 336 с.
55. Advanced Learner's Dictionary, Encyclopedic Edition. 3-rd ed. Oxford: Oxford University Press, 1995. 1081 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

56. E.L.Doctorow Ragtime. Харків: Ранок-НТ. 320 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Переклад роману Е.Л. Доктороу «Регтайм»

Chapter I, 1

In 1902 Father built a house at the crest of the Broadview Avenue hill in New Rochelle, New York '. It was a three-story brown shingle with dormers, bay windows and a screened porch. Striped awnings shaded the windows. The family took possession of this stout manse on a sunny day in June and it seemed for some years thereafter that all their days would be warm and fair. The best part of Father's income was derived from the manufacture of flags and buntings and other accoutrements of patriotism, including fireworks. Patriotism was a reliable sentiment in the early 1900's Teddy Roosevelt was President². The population customarily gathered in great numbers either out of doors for parades, public concerts, fish fries, political picnics, social outings, or indoors

Розділ I, 1

У 1902 році батько побудував будинок на гребені пагорбу, що на авеню Бродвею міста Нью-Рошель, в штаті Нью-Йорк. Це був триповерховий, цегляний будинок, покритий дранкою, з вікнами, що виходили на затоку, з ліхтарями та ганком під навісом. Сім'я заволоділа цим величним особняком одного червневого сонячного дня і їм здавалось, що навіть кілька років потому усі їх дні тут будуть такими ж теплими та ясними, немов той червень. Найкращу частину своїх прибутків Батько отримав від виробництва прапорів, знамен, стягів та інших атрибутів патріотизму, у тому числі і салютів. На почуття патріотизму у ранніх дев'ятисотих роках дійсно можна було покластися. Президентом тоді був Тедді Рузвельт. Зазвичай населення великими юрбами збиралося як на паради, громадські

концерти, світські виходи, політичні пікніки, смажену рибу, так і на in meeting halls, vaudeville theatres, operas, ballrooms. There seemed to be no entertainment that did not involve great swarms of people.

Trains and steamers and trolleys moved them from one place to another.

That was the style, that was the way people lived. Women were stouter then. They visited the fleet carrying with white parasols. Everyone wore white in summer. Tennis racquets were hefty and the racquet faces elliptical. There was a lot of sexual fainting. There were no Negroes. There were no immigrants. On Sunday afternoon, after dinner, Father and Mother went upstairs and closed the bedroom door. Grandfather fell asleep on the divan in the parlor. The Little Boy in the sailor blouse sat on the screened porch and waved away the flies. Down at the bottom of the hill Mother's Younger Brother boarded the streetcar and rode to the end of the line. He was a lonely, withdrawn young man with blond moustaches, and was thought to be having difficulty finding himself. The end of the line was an empty field of tall marsh grasses. The air was salt. Mother's

Younger Brother зустрічі в холах, на естрадні вистави у театрах та операх, а також на танцювальних майданчиках. Здавалось, що не було жодного заходу, на яке б не сходились величезні юрби людей.

Потяги, пароходи та трамваї перевозили людей з одного місця в інше.

Такий панував стиль, такий спосіб життя. Жінки тоді були більш величні. З білими парасольками вони відвідували флот. Влітку усі вдягались у білий колір. Важкі тенісні ракетки були еліпсоподібні. Часто люди втрачали свідомість від кохання. Зате не було ні негрів, ні емігрантів. У неділю після обіду, Батько й Мати пішли наверх і зачинились у спальні. На канапі у вітальній заснув Дід. На ганку вмовстився Хлопчина у матросці і відмахував мух. У підніжжя пагорбу Молодший Брат Матері заскочив у трамвай та поїхав до кінця лінії. Цей самотній та замкнутий молодик зі світлими вусиками як ніби навмисне був вигаданий для самотерзання. В кінці лінії було пусте поле, на якому росла висока болотна трава. Повітря було солоне. Молодший Брат,

in his white linen suit and boater rolled his trousers and walked barefoot in the salt marshes. Sea birds started and flew up. This was the time in our history when Winslow Homer³ was doing his painting. A certain light was still available along the Eastern seaboard. Homer painted the light.

It gave the sea a heavy dull menace and shone coldly on the rocks and shoals of the New England⁴ coast. There were unexplained shipwrecks and brave towline rescues. Odd things went on in lighthouses and in shacks nestled in the wild beach plum. Across America sex and death were barely distinguishable. Runaway women died in the rigors of ecstasy. Stories were hushed up and reporters paid off by rich families⁴. One read between the lines of the journals and gazettes.

In New York City the papers were full of the shooting of the famous architect Stanford White⁵ by Harry K. Thaw, eccentric scion of a coke and railroad fortune. Harry K. Thaw was the husband of Evelyn

одягнений у білий льняний костюм та шляпу канотьє, закатав брюки та пішов босоніж по соленій слякоті. Морські птахи спалахкувались та злітали в небо. Це був час в нашій історії, коли Уїнслоу Хомер виставляв свій живопис. Вздовж Східного узбережжя впали сутінки. Хомер це змальовував.

Важка нудна та холодна загроза виблискувала на скалах та мілинах Нової Англії. Незрозумілі аварії кораблів, сміливі рятувальні буксировки. Дивні речі відбуваються на маяках та в хатинах, які гніздяться в сливових хашах, що ростуть на березі моря. По всій Америці поруч відкрито гуляли секс та смерть. Жінки втрачали голову та вмирили в остуді екстазу. Багаті сім'ї підкупали репортерів, щоб приховати свої нікчемні справи. Журнали та газети читались поміж рядків.

Газети в Нью-Йорку захоплено займалися вбивством відомого архітектора Стенфорда Уайта. Вбивця, Гаррі Кэй Фсоу, ексцентричний виродок залізничних власників, був чоловіком загальноновизнаної красуні Евелін

Nesbit, the celebrated beauty who had once been Stanford White's mistress. The shooting took place in the roof garden of the Madison Square Garden⁶ on 26th Street, a spectacular block-long building of yellow brick and terra cotta that White himself had designed in the Sevillian style. It was the opening night of a revue entitled *Mamzelle Champagne*, and as the chorus sang and danced the eccentric scion wearing on this summer night a straw boater and heavy black coat pulled out a pistol and shot the famous architect three times in the head. On the roof. There were screams. Evelyn fainted. She had been a well-known artist's model at the age of fifteen. Her underclothes were white. Her husband habitually whipped her. She happened once to meet Emma Goldman, the revolutionary⁷. Goldman lashed her with her tongue. Apparently there *were* Negroes. There *were* immigrants. And though the newspapers called the shooting the Crime of the Century, Goldman knew it was only 1906 and there were ninety-four years to go.

Mother's Younger Brother was Несбіт, яка колись була коханкою жертви. Рокова стрільба відбувалася в

садку на даху Медисон-сквер-гардена, вражаючої будівлі з жовтої цегли та теракота довжиною в цілий квартал. Саме цей будинок, що знаходився на 26-й вулиці, Уайт сам розробив у севільському стилі. Там якраз відбувалася прем'єра ревію «Мамзель Шампань» і як тільки хор заспівав та затанцював, ексцентричний виродок, в ту літню ніч одягнений в зимове пальто та шляпу канотье, витягнув пістолет та тричі вистрілив відомому архітектору в голову. Це відбувалось на даху. Усі почали кричати. Евелін відразу втратила свідомість. Вже в 15 років вона стала відомою натурницею. Її спідня білизна була білого кольору. Чоловік взяв собі за звичку шмагати її. Одного разу їй трапилась можливість зустрітися з революціонеркою Еммою Голдман, яка висварила її своїм гострим язиком. Все ж таки, мабуть, негри були. І іммігранти, мабуть, також були. І хоча газети гриміли про Злочин Століття, Голдмен знала, що був лише 1906-й рік і попереду в нас ще 94 роки.

Молодший брат матері був до in love with Evelyn Nesbit. He had closely followed the scandal surrounding

her name and had begun to reason that the death of her lover Stanford White and the imprisonment of her husband Harry K. Thaw left her in need of the attentions of a genteel middle-class young man with no money. He thought about her all the time. He was desperate to have her. In his room pinned on the wall was a newspaper drawing by Charles Dana Gibson entitled "The Eternal Question".

It showed Evelyn in profile, with a profusion of hair, one thick strand undone and fallen in the configuration of a question mark. Her downcast eye was embellished with a fallen ringlet that threw her brow in shadow. Her nose was delicately upturned. Her mouth was slightly pouted. Her long neck curved like a bird taking wing. Evelyn Nesbit had caused the death of one man and wrecked the life of another and from that he deduced that there was nothing in life worth having, worth wanting, but the embrace of her thin arms.

The afternoon was a blue haze. Tidewater seeped into his footprints. He bent down and found a perfect shell

нестями закоханий в Евелін Несбіт. Він уважно слідкував за скандалом навколо її ім'я, і гадав, що після смерті коханця Стенфорда Уайта та арешту чоловіка Гарри Кэй Фсоу вона потребує уваги з боку небагатого, однак благородного молодого чоловіка з середнього класу. Ця ідея стала для нього нав'язливою. На стіні в його кімнаті був приколотий малюнок Чарльза Дейна Гібсона, названий "Вічне питання", вирізаний з газети.

На ньому була зображена Евелін у профіль, з її густим волоссям, причому один її локон спадав у вигляді питального знаку, затіняючи брову та прикрашаючи її опущений погляд. Її носик був трішки задертий догори, а губки – трішки надуті. Довга шия згиналась немов пташка, що підіймає крила. Евелін Несбіт стала причиною смерті одного та краху іншого, але нічого не було кращого в житті, ніж обійми її тендітних рук.

Після обіду впав легенький голубий туман. Вода просочувалась крізь його сліди. Він нагнувся та підняв чудову мушлю,

specimen, a variety not common to western Long Island Sound ⁸. It was a voluted pink and amber shell the shape of a thimble, and what he did in the hazy sun with the salt drying on his ankles was to throw his head back and drink the minute amount of sea water in the shell. Gulls wheeled overhead, crying like oboes, and behind him at the land end of the marsh, out of sight behind the tall grasses, the distant bell of the North Avenue streetcar tolled its warning. Across town the little boy in the sailor suit was suddenly restless and began to measure the length of the porch. He trod with his toe upon the runner of the cane-backed rocking chair. He had reached that age of knowledge and wisdom in a child when it is not expected by the adults around him and consequently goes unrecognized. He read the newspaper daily and was currently following the dispute between the professional baseballers and a scientist who claimed that the curve ball was an optical illusion. He felt that the circumstances of his family's life operated against his need to see things and to go places. For instance he had conceived an enormous interest in the works and career of Harry Houdini⁹, the escape artist. But he had

незвичну для західного Лонг-Айленду. Вона була рожево-бурштинового кольору, закручена немов пружина та нагадувала муфту. Сіль підсихала на гомілках, а він стояв у сонячному тумані та, закинувши голову, пив морську воду з цієї мушлі. Чайки кружляли над його головою, ревіли немов гобої, а за спиною, прихований високою травною, насторожливо дзвенів на Північній авеню трамвай. На іншому кінці міста Хлопчина в матросці раптом втратив спокій та почав виміряти довжину ганку. Він підсунув ногою плетене крісло-качалку. Він досягнув того ступеню дитячих знань та мудрості, якого дорослі не очікують і таким чином проходить нерозпізнаним. Він перечитував щоденні газети та постійно слідкував за дискусією між професійними бейсболістами та вченим, який заявив, що кручена подача є лише оптичною ілюзією. Він відчував, що обставини сімейного життя заважають його стремлінню пізнавати світ. Ось, наприклад, в нього з'явився надзвичайний інтерес до артиста-ескейпсиста Гаррі Гудіні. Але його ні разу не взяли на його

not been taken to a performance. Houdini was a headliner in the top vaudeville circuits. His audiences were poor people — carriers, peddlers, policemen, children. His life was absurd. He went all over the world accepting all kinds of bondage and escaping. He was roped to a chair. He escaped. He was chained to a ladder. He escaped. He was handcuffed, his legs were put in irons, he was tied up in a strait jacket and put in a locked cabinet. He escaped. He escaped from bank vaults, nailed-up barrels, sewn mailbags; he escaped from a zinc-lined Knabe piano case, a giant football, a galvanized iron boiler, a rolltop desk, a sausage skin. His escapes were mystifying because he never damaged or appeared to unlock what he escaped from. The screen was pulled away and there he stood disheveled but triumphant beside the inviolate container that was supposed to have contained him. He waved to the crowd. He escaped from a sealed milk can filled with water. He escaped from a Siberian exile van. From a Chinese

виставу. Гудіні був зіркою усіх головних водевільних програмах. Його публіка – це бідні люди - грузчики, вуличні торговці, полісмени, діти. Його життя – абсурд. Він об'їздив увесь світ, звільняючись від будь-яких кайданів та вузлів. Він був прив'язаний до стільця, прикований ланцюгом до сходів, замкнений в наручники, закований у кайдани, зв'язаний у гамівну сорочку та зачинений у шафі. І постійно втікав. Він втікав з підвалів банку, забитих діжок, зашитих поштових мішків, з цинкової упаковки піаніно Крабе, з велетенського футбольного м'яча, із гальванізованого залізного котла, з письмового бюро, з ковбасної плівки. Усі його втечі були таємничими, адже він ніколи не зламавав своїх пут і ніколи не залишав їх відчиненими. Занавіс відкривався і він стояв, змучений, але триумфуючий, поряд з непошкодженим контейнером, в якому він ще недавно знаходився. Він помахав до натовпу. Він звільнявся з молочного бідону, наповненого водою. Він тікав з Сибірського тюремного вагону, з китайської

torture crucifix. From a Hamburg penitentiary. From an English prison snip. From a Boston jail. He was chained to automobile tires, water wheels, cannon, and he escaped. He dove manacled from a bridge into the Mississippi, the Seine, the Mersey, and came up waving. He hung upside down and strait-jacketed from cranes, biplanes and the tops of buildings. He was dropped into the ocean padlocked in a diving suit fully weighted and not connected to an air supply, and he escaped. He was buried alive in a grave and could not escape, and had to be rescued. Hurriedly, they dug him out. "The earth is too heavy", he said gasping. His nails bled. Soil fell from his eyes. He was drained of color and couldn't stand. His assistant threw up. Houdini wheezed and sputtered. He coughed blood. They cleaned him off and took him back to the hotel. Today, nearly fifty years since his death, the audience for escapes is even larger.

The little boy stood at the end of the porch and fixed his gaze on a bluebottle fly traversing the screen in a way that made it appear to be coming up

тортурної диби, з гамбурзької в'язниці, з англійського тюремного корабля, з бостонської в'язниці. Його приковували до автомобільних колес, до пароходних колес, до гармат - і він звільнявся. Він пірнав в наручниках з мосту в Міссісіпі, Сену, в Мерсей і з'являвся, вітаючи народ розкованими руками. Вниз головою та в гамівній сорочці він звисав з кранів, біпланів, з будинків. Його викинули в океан у водолазному костюмі з повним спорядженням, за винятком повітряного шлангу. Він знову втік. Він був похований заживо, але на цей раз він не зміг звільнитись, довелось його рятувати. «Земля для мене заважка», сказав він, задихаючись. Його нігті кровоточили, очі були забиті землею. Він був блідий, мов стіна, не тримався на ногах. Його витягував його помічник. Гудіні хрипів, бурмотав і харкав кров'ю. Його почистили та відвезли в готель. І сьогодні, приблизно п'ятдесят років потому, аудиторія подібних естакад постійно збільшується.

Хлопчина стояв на краю ганку та вдивлявся на трупну муху, яка перелітала навис, ніби то був шлях на

the hill from North Avenue. The fly flew off. An automobile was coming up the hill from North Avenue. As it drew closer he saw it was a black 45-horsepower Pope-Toledo Runabout. He ran along the porch and stood at the top of the steps. The car came past his house, made a loud noise and swerved into the telephone pole. The little boy ran inside and called upstairs to his mother and father. Grandfather woke with a start. The boy ran back to the porch. The driver and the passenger were standing in the street looking at the car: it had big wheels with pneumatic tires and wooden spokes painted in black enamel.

It had brass headlamps in front of the radiator and brass sidelamps over the fenders. It had tufted upholstery and double side entrances. It did not appear to be damaged. The driver was in livery. He folded back the hood and a geyser of white steam shot up with a hiss.

A number of people looked on from their front yards. But Father, adjusting the chain on his vest, went down to the sidewalk to see if there was something

пагорб з Північного авеню. Муха зникла. З Північного авеню на пагорб під'їжджав автомобіль. Він під'їжджав все ближче і виявилось, що це «поп-толідо ранебайт», чорного кольору та потужністю 45 кінських сил. Хлопчина збіг по сходах ганку та зупинився на останній сходинці. Машина проїхала з гуркотом повз будинок і повернула біля телефонного стовпа. Хлопчина побіг в будинок і гукнув батьків, які все ще були нагорі. Першим прокинувся Дід. Хлопчина знову побіг на ганок. Шофер та пасажир стояли надворі і роздивлялись автомобіль: на ньому були великі колеса з пневматичними шинами та дерев'яними спицями, покритими чорною емаллю, мідні фари перед радіатором та мідні бокові лампи на крилах. Оббивка з китицями та з кожної сторони дверцята. Не спостерігалось жодних пошкоджень. Шофер був в лівреї. Як тільки він підняв кришку капоту гейзер білого диму вирвався з дивним шипінням.

Дехто підглядав з ближніх подвір'їв. Але Батько, прикріплюючи ланцюжок на жилеті, вже спускався донизу аби з'ясувати чи потрібна

he could do. The car's owner was Harry Houdini, the famous escape artist. He was spending the day driving through Westchester. He was thinking of buying some property. He was invited into the house while the radiator cooled. He surprised them with his modest, almost colorless demeanor. He seemed depressed. His success had brought into vaudeville a host of competitors. Consequently he had to think of more and more dangerous escapes. He was a short, powerfully built man, an athlete obviously, with strong hands and with back and arm muscles that suggested themselves through the cut of his rumpled tweed suit which, though well tailored, was worn this day inappropriately. The thermometer read in the high eighties. Houdini had unruly stiff hair parted in the middle and clear blue eyes, which did not stop moving. He was very respectful to Mother and Father and spoke of his profession with diffidence. This struck them as appropriate. The little boy stared at him. Mother had ordered lemonade. It was brought into the parlor and Houdini

допомога. Власником авто був Гаррі Гудінні, відомий артист-ескейпсист. Він проводив цей день подорожуючи Вестмістером та роздумуючи над купівлею якоїсь власності. Його запросили до будинку, поки охолоджувався радіатор. Він здивував усіх своїми скромними, ледь не надокучливими манерами. Він виглядав пригніченим. Його успіх привабив багато конкурентів, тож йому доводилось знову і знову вигадувати нові небезпечні трюки. На вигляд він був невисоким, з гарною статурою, ймовірно атлетичною: м'язи рук та спини чітко виділялись під твідомим, добре викроєним і трохи зім'ятим костюмом, який був дещо недоречним у цей паркий день. Термометр показував 90 градусів (Фаренгейта). У нього було жорстке та неслухняне волосся, з пробором посередині та чисті блакитні очі, які постійно бігали. По відношенню до Батька та Матері він вів себе надзвичайно шанобливо, розповідав про свою професію дещо невпевнено, що приємно їх здивувало. Хлопчина пильно вдивлявся на нього. Мама наказала принести лимонаду. Гудінні

drank it gratefully. The room was kept cool by the awnings on the windows. The windows themselves were shut to keep out the heat. Houdini wanted to undo his collar. He felt trapped by the heavy square furnishings, the drapes and dark rugs, the Oriental silk cushions, the green glass lampshades. There was a chaise with a zebra rug. Noticing Houdini's gaze Father mentioned that he had shot that zebra on a hunting trip in Africa. Father was an amateur explorer of considerable reputation. He was past president of the New York Explorers Club to which he made an annual disbursement. In fact in just a few days he would be leaving to carry the Club's standard on the third Peary expedition to the Arctic ¹⁰. "You mean", Houdini said, "you're going with Peary to the Pole?" "God willing", Father replied. He sat back in his chair and lit a cigar. Houdini became voluble. He paced back and forth. He spoke of his own travels, his tours of Europe. "But the Pole!" he said. "Now that's something. You must be pretty good to get picked for

подякував. В вітальній було прохолодно через те, що на вікнах висіли фіранки. Аби не впускати жару самі вікна були закриті. Гудінні захотілось послабити комірець. Він відчув себе оточеним цими важкими квадратними меблями, драпіровками та темними килимами, східними шовками та абажурами з зеленого скла та килимом у вигляді шкіри зебри. Помітивши погляд Гудінні, Батько мимоволі згадав, що застрілив цю зебру на сафарі у Африці. У Батька була гідна репутація дослідника-аматора. В минулому він був президентом Нью-йоркського клубу дослідників, куди він робив щорічні внески. І дійсно, через кілька днів він від'їжджав з дому аби нести прапор своєї третьої арктичної експедиції комодора Пірі. «Тож», сказав Гудінні «ви збираєтесь з Пірі на Полнос?» «З Божою поміччю», відповів Батько, після чого сів у крісло та запалив сигару. Гудінні ожив, почав ходити взад-вперед, розповідав про власні подорожі, про його тур по Європі. «Однак Полнос!» вигукнув він. «Це щось неймовірне! Ви, мабуть, в гарній фізичній формі, якщо вас обрали для

that". He turned his blue eyes on Mother. "And keeping the home fires burning ain't so easy either", he said. He was not without charm. He smiled and Mother, a large blond woman, lowered her eyes. Houdini then spent a few minutes doing small deft tricks with objects at hand for the little boy. When he took his leave the entire family saw him to the door. Father and Grandfather shook his hand. Houdini walked down the path that ran under the big maple tree and then descended the stone steps that led to the street. The chauffeur was waiting, the car was parked correctly. Houdini climbed in the seat next to the driver and waved. People stood looking on from their yards. The little boy had followed the magician to the street and now stood at the front of the Pope-Toledo gazing at the distorted macrocephalic image of himself¹¹ the shiny brass fitting of the headlight. Houdini thought the boy comely, fair like his mother, and tow-headed, but a little softlooking. He leaned over the side door. "Goodbye, Sonny", he said holding out his hand. "Warn the Duke", the little boy said. Then he ran off.

цього». Він перевів погляд на Матір. «Та й сімейне вогнище підтримувати не так і легко», сказав він. Він, як завжди був чарівним. Він посміхнувся, і Матір, крупна білявка, зашарілась. Гудінні провів ще декілька хвилин, виконуючи рукою деякі спритні фокуси з певними предметами, спеціально для Хлопчини. Коли він збирався йти, уся сім'я проводжала його до дверей. Батько та Дід потиснули йому руку. Гудінні пішов по стежці під величезним кленом та кам'яним сходами спустився на вулицю. Водій чекав на нього, машина була вже в порядку. Гудінні вмовився на сидіння поряд із водієм і помахав рукою. Сусіди витріщались на нього зі своїх подвір'їв. Хлопчина проводив чарівника на вулицю і тепер стояв перед "поп-толідо", дивлячись на власне викривлене, макроцефальне відображення в мідній фарі. Гудінні подумав: славний хлопчина, русявенький, як його мама, кучерявенький, та дещо млявий. Він перегнувся через дверцята. «Допобачення, синку», сказав він, протягуючи руку. «Попередь герцога», сказав Хлопчина і побіг геть.

2

As it happened Houdini's unexpected visit had interrupted Mother and Father's coitus. There was no sign from Mother that it was now to be resumed. She fled to her garden. As the days passed and the time for Father's departure approached, he waited for the mute sign that he might visit her bed. He knew that to make an overture if his own was to threaten the occasion. He was a burly man with strong appetites, but he appreciated his wife's reluctance to assume the indelicate attitudes that answered to his needs. In the meantime the entire household girded for his departure. His gear had to be racked, arrangements had to be made for his absence from his business, and a thousand other details had to be seen to. Mother lifted the back of her wrist to her forehead and pushed aside a strand of hair. No one in the family was unmindful of the particular dangers to which Father would be exposed. Yet no one would have him stay because of them. The marriage seemed to flourish on Father's extended absences. At dinner the night before he was to leave,

2

Так вже сталося, що несподіваний візит Гудінні обірвав інтимні стосунки Батька й Матері у спальні. На жаль, Матір тепер не подавала жодних любовних знаків і зникла десь у саду. Минали дні, наближався час від'їзду Батька і він постійно чекав її мовчазного запрошення у ліжко. Він знав, що будь-яка спроба з його сторони може все зруйнувати. Цей кремезний чоловік мав гарний сексуальний апетит, але він розумів несхильність своєї дружини задовольняти його неделікатні потреби. Тим часом усе домашнє господарство готувалась до його від'їзду. Потрібно було спакувати усе його приладдя, зробити багато розпоряджень по бізнесу на час його відсутності, передбачити тисячі інших деталей. Мати, легким помахом руки, відкинула пасмо волосся з обличчя. Звісно ніхто в сім'ї не залишався байдужим до тієї небезпеки, яка чекала на Батька. Хоча ніхто й не намагався зупинити його. Здавалось, що їх шлюб розквітав після його довгих відряджень. Ввечері, напередодні його від'їзду, за обідом

the cuff of Mother's sleeve brushed a spoon off the table, and she grew flushed. When the entire house was asleep he came to her room in the darkness. He was solemn and attentive as befitted the occasion. Mother shut her eyes and held her hands over her ears. Sweat from Father's chin fell on her breasts. She started. She thought: Yet I know these are the happy years. And ahead of us are only great disasters.

The next morning everyone rode down to the New Rochelle rail-J road station to see Father off. Some of the office staff was there and Father's chief assistant made a short speech. There was a spattering of applause. The New York train arrived, five varnished dark green cars pulled by a Baldwin 4-4-0 with spoked engine truck wheels. The little boy stared as the wiper with his oilcan checked the brass drive pistons. He felt a hand on his shoulder, turned, and his smiling Father took his hand and shook it. Grandfather had to be restrained from lifting the bags. With the porter's help

Мати випадково рукавом змахнула ложечку зі столу і почервоніла. Коли усі заснули, Батько у темряві пішов до її спальні. Він був урочистий та уважний, яким і слід бути за таких обставин. Мати заплющила очі та закрила вуха. Піт з батьківського підборіддя капав на її груди. Вона почала. Вона міркувала: поки що, як мені здається, це були щасливі роки. Але попереду на нас чекають одні лише біди.

Наступного ранку всі відправились на станцію проважати Батька. Був присутній дехто з начальства і замісник Батька приготував невелику промову. Вибухнули аплодисменти. Прибув нью-йоркський потяг, п'ять лакованих темно-зелених вагонів, яких тягнув «Болдін 4-4-0» з величезними колесами. Хлопчина спостерігав за змащувальником, який з масляною копошився в бронзових клапанах потягу. Він відчув руку на своєму плечі, озирнувся та побачив поряд Батька, який усміхаючись хотів потиснути йому руку. Дід був відсторонений від перетаскування вантажу. З допомогою вантажника

Father and Mother's Younger Brother laid the trunks aboard. Father shook the young man's hand. He had given him a raise and a more responsible position with the firm. Keep your eye on things, Father said. The young man nodded. Mother beamed. She gently embraced her husband, who kissed her on the cheek. Standing on the rear platform of the last car, Father doffed his skimmer and waved goodbye as the train went around the bend.

The next morning, after a champagne breakfast with the press, the men of Peary's polar expedition cast off the lines and their sturdy little ship, the *Roosevelt*, backed out of her berth into the East River¹². Fireboats sent up sprays of water which misted in rainbows as the early morning sun rose over the city. Passenger liners tooted their basso horns. It was not until some time later, when the *Roosevelt* had reached the open sea, that Father was persuaded of the actuality of the trip. As he stood at the railing there was transmitted to his bones the awesome unalterable rhythm of the ocean. A while later the *Roosevelt* passed an incoming transatlantic vessel packed to the railings with immigrants. Father

Батько та Молодший Брат Матері завантажили валізи. Батько потиснув юнаку руку. Він забезпечив його вищим та міцним положенням у фірмі. «Стеж за справами», сказав Батько. Юнак кивнув. Мати сяяла. Вона ніжно обійняла чоловіка, який поцілував її у щоку. Стоячи на задній платформі останнього вагону, Батько зняв свого капелюха та махав ним, поки потяг не зник за поворотом.

Наступного ранку, після сніданку з шампанським для преси люди з експедиції Пірі віддали швартові та їх маленький, але міцний корабель «*Рузвельт*», відчалив від берегів Іст-рівер. Пожежні катери, випускаючи воду, яка струменіла навколо веселки немов вранішнє сонце підіймалось над містом. Пасажирські лайнери трубили у свої басисті горни допоки «*Рузвельт*» не дістався відкритого моря і лише тоді Батько впевнився у реальності подорожі. Він стояв біля борту і незмінний ритм хвиль океану пробирав його до кісток. Через деякий час «*Рузвельт*» пройшов повз трансатлантичний лайнер, набитий по самі перила іммігрантами. Батько

watched the prow of the scaly broad-beamed vessel splash in the sea. Her decks were packed with people. Thousands of male heads in derbies. Thousands of female heads covered with shawls. It was a rag ship with a million dark eyes staring at him. Father, a normally resolute person, suddenly foundered in his soul. A weird despair seized him. The wind came up, the sky had turned overcast, and the great ocean began to tumble and break upon itself as if made of slabs of granite and sliding terraces of slate. He watched the ship till he could see it no longer. Yet aboard her were only more customers, for the immigrant population set great store by the American flag.

3

Most of the immigrants came from Italy and Eastern Europe. They were taken in launches to Ellis Island ⁿ. There, in a curiously ornate human warehouse of red brick and gray stone, they were tagged, given showers

дивився як ніс цього широчезного лускатого судна плескав по воді. Його палуба була переповнена людьми. Тисячі чоловічих голів в капелюхах «дербі», тисячі жіночих – в хустинках. Це був пошарпаний корабель, на якому тисячі темних очей витріщалися на нього. Батько, людина нормальна та стійка, раптом відчув як щось в душі його зламалось. Його охопив дивний відчай. Вітер ставав сильнішим, небо затягувалось хмарами і величний океан почав метушитися та ламатися, як ніби він створений з пластин граніту та слизьких терас сланцю. Батько дивився на лайнер з іммігрантами, допоки він не зник. Все ж таки, подумав він, на його борту знаходяться нові покупці, яким знадобиться величезний магазин з американським прапором.

3

Більшість іммігрантів прибули з Італії та Східної Європи. Баркасами їх доставляли на острів Еліс. Там, в оригінально оздоблених червоною цеглою та сірим каменем людських сховищах, їх нумерували, забезпечували ярликами, мили в душі

and arranged on benches in waiting pens. They were immediately sensitive to the enormous power of the immigration officials. These officials changed names they couldn't pronounce and tore people from their families, consigning to a return voyage old folks, people with bad eyes, riffraff and also those who looked insolent. Such power was dazzling. The immigrants were reminded of home. They went into the streets and were somehow absorbed in the tenements. They were despised by New Yorkers. They were filthy and illiterate. They stank of fish and garlic. They had running sores. They had no honor and worked for next to nothing. They stole. They drank. They raped their own daughters. They killed each other casually. Among those who despised them the most were the second-generation Irish, whose fathers had been guilty of the same crimes. Irish kids pulled the beards of old Jews and knocked them down. They upended the pushcarts of Italian peddlers.

Every season of the year wagons came through the streets and picked up

та розташовували на лавках в місцях для очікування. Вони відразу відчували безмежну силу імміграційної влади. Чиновники змінювали їм імена, які їм важко було навіть вимовляти, відривали людей від їхніх родин, списували у зворотню подорож похилих людей, людей з поганим зором, відкидів суспільства та тих, хто їм здавався нахабним. Така влада була приголомшлива. Вона нагадувала їм ту владу, яка панує в них дома. Вони опинялись на вулицях і якимось втискалися у жилі квартали. Місцеві мешканці їх ненавиділи. Вони були брудними, неграмотними, воняли рибою та часником. У них гноїлись рани. Вони не мали ніякої гідності, працювали майже задарма, крали, пиячили, гвалтували власних дочок. Вбивали одне одного. Серед тих, хто їх ненавидів більшість складали ірландці другого покоління, батьки яких мали такі ж самі гріхи. Ірландські дітлахи таскали за бороди старих євреїв та збивали їх з ніг. Вони перекидали візки італійських рознощиків.

В будь-яку пору року по вулицях їздили фургони та збирали

bodies of derelicts. Late at night old ladies in babushkas came to the morgue looking for their husbands and sons. The corpses lay on tables of galvanized iron. From the bottom of each table a drainpipe extended to the floor. Around the rim of the table was a culvert. And into the culvert ran the water sprayed constantly over each body from an overhead faucet. The faces of the dead were upturned into the streams of water that poured over them like the irrepressible mechanism in death of their own tears.

But somehow piano lessons began to be heard. People stitched themselves to the flag. They carved paving stones for the streets. They sang. They told jokes. The family lived in one room and everyone worked: Mameh, Tateh and The Little Girl in the pinafore. Mameh and the little girl sewed knee pants and got seventy cents a dozen. They sewed from the time they got up to the time they went to bed. Tateh made his living in the street. As time went on they got to know the city. One Sunday, in a wild impractical mood, they spent twelve cents for

тіла бомжів. Ночами старі жінки в хустинках відправлялись у морги шукати своїх чоловіків та синів. Трупі лежали на столах з оцинкованого заліза. З підніжжя кожного тягнулась до полу дренуюча трубка. Навколо стола тягнувся кульверт, в який безперервно стікала вода, що постійно розбризкувалась над кожним тілом з крану над головою. Обличчя мерців біли підняті догори, у струмені води, яка їх обмивала немов нестримний механізм їх смерті, смерті у власних сльозах.

Але якось доносились акорди, уроки гри на піаніно. Люди поступово «прикріплялись до прапора». Вони мостили каменем вулиці, співали, жартували. Ціла сім'я мешкала в одній кімнаті і кожен працював: Мамка, Тятя і Маленька дівчинка в фартушку. Мамка та Маленька дівчинка шили штанці та отримували сімдесят центів за дюжину. Починали вони шити, щойно прокидаючись, і закінчували перед сном. Тятя заробляв на хліб на вулиці. Минав час і вони вирішили взнати місто. Якось у неділю, охоплені диким та нестримним настроєм, вони потратили 12 центів на

three fares on the streetcar and rode uptown. They walked on Madison Avenue and Fifth Avenue and looked at the mansions. Their owners called them palaces. And that's what they were, they were palaces. They had all been designed by Stanford White. Tateh was a socialist. He looked at the palaces and his heart was outraged. The family walked quickly. The police in their tall helmets looked at them. On these wide empty sidewalks in this part of the city the police did not like to see immigrants. Tateh explained that this was because an immigrant some years before had shot the steel millionaire Henry Frick in Pittsburgh¹⁴.

A crisis came to the family when somebody delivered a letter telling them the little girl would have to go to school. This meant they could not make ends meet. Helplessly, Mameh and Tateh took their child to the school. She was enrolled and went off each day. Tateh roamed the streets. He didn't know what to do. He had a peddler's business. Never could he find a place at the curb that was profitable. While he was gone Mameh sat by the window with her

три квитки і рушили на трамваї до центру. Вони йшли вздовж Медісон авеню та П'ятої авеню і розглядали маєтки. Власники називали ці маєтки «палацами». І це справді були палаци. Усі вони були спроектовані Стенфордов Уайтом. Тятя був соціалістом, він дивився на палаци і його серце несамовито вирувало. Сім'я прибавила темпу. Полісмени у високих касках поглядували на них, їм не дуже подобалось бачити іммігрантів на широких порожніх тротуарах у цій частині міста. Тятя пояснив, що декілька років тому один іммігрант застрелив сталевого магната Генрі Фріка в Пітсбурзі.

В сім'ї почалися нещастя тоді, коли прийшов лист, в якому говорилося, що Дівчинка повинна відвідувати школу. Це означало, що тепер їм не звести кінці з кінцями. Мамка та Тятя безпомічно відвели дитину до школи. Вона була зарахована і тепер щодня ходила до школи. Тятя вештався по вулицях. Він був у відчаї. Йому, мілкому торговцю, ніколи не вдавалось знайти вигідне місце біля узбіччя. Поки його не було, Мамка сиділа біля вікна зі своїми

stack of cut cloth and pedaled the sewing machine. She was a petite dark-eyed woman with wavy brown hair which she parted in the middle and tied behind her neck in a bun. When she was alone like this she sang softly to herself in a high sweet thin voice. Her songs had no words. One afternoon she took her finished work to the loft on Stanton Street. The owner invited her into his office. He looked at the piece goods carefully and said she had done well. He counted out the money, adding a dollar more than she deserved. This he explained was because she was such a good-looking woman. He smiled. He touched Mameh's breast. Mameh fled, taking the dollar.

The next time the same thing happened. She told Tateh she was doing more work. She became accustomed to the hands of her employer. One day with two weeks' rent due she let the man have his way on a cutting table. He kissed her face and tasted the salt of her tears.

At this time in history Jacob Riis, a tireless newspaper reporter and reformer,

викрійками та крутила швейну машинку. Це була темноока жінка з хвилястим коричневим волоссям, розділеним посередині та зібраним на затылку у пучок. Коли вона залишалась одна, як от зараз, вона наспівувала щось своїм тоненьким але досить приємним голоском. Це були просто мелодії. Одного вечора вона взяла свою закінчену роботу та понесла її на Стентон-стріт. Власник запросив її у свій кабінет. Він уважно переглянув роботу та похвалив її. Він відрахував гроші та додав ще долар. «Це лише тому, що ви така гарненька», пояснив він, посміхаючись. Він доторкнувся до Мамкиних грудей, після чого вона втекла але забрала додатковий долар. Це повторилось і наступного разу. Вона пояснила Тяті, що перевиконала роботу. Поступово вона звикла до рук свого роботодавця і одного разу, отримавши двотижневу зарплатню, вона дозволила йому зробити з нею все, чого він так прагнув. Це сталося на закрійницькому столі. Він цілував її обличчя, відчував смак її солених сліз.

В цей час Джейкоб Рііс, невтомний газетяр та реформатор,

wrote about the need of housing for the poor. They lived too many to a room. There was no sanitation. The streets reeked of shit. Children died of mild colds or slight rashes. Children died on beds made from two kitchen chairs pushed together. They died on floors. Many people believed that filth and starvation and disease were what the immigrant got for his moral degeneracy. But Riis believed in air shafts. Air shafts, light and air, would bring health. He went around climbing dark stairs and knocking on doors and taking flash photos of indigent families in their dwellings. He held up the flash pan and put his head under the hood and a picture exploded.

After he left, the family, not daring to move, remained in the position in which they had been photographed. They waited for life to change. They waited for their transformation. Riis made color maps of Manhattan's ethnic populations. "Dull gray was for Jews— their favorite color"; he said. "Red was for the swarthy Italian. Blue for the thrifty German. Black for the African. Green for the Irishman. And yellow for the cat-clean Chinaman, a cat also in his traits of cruel cunning and savage fury

почав писати про будинки для бідняків. В одній кімнаті стільки людей! Жодного дотримання норм санітарії, вулиці завалені лайном. Діти вмирають від звичайної застуди, від легкого висипу, вмирають у ліжечках, зроблених з двох кухонних стільців, та на підлозі. Багато людей вважали, що бруд, голод та хвороби – це лише наслідок моральної дегенерації іммігрантів. Але Рііс вірив в те, що повітря та світло принесуть здоров'я. Він блукав темними сходами, стукав у двері та робив миттєві фото злиденних сімей у їх помешканнях. Він піднімав посудину з магнієм, засовував голову під капюшон, спалах і - фото готово.

Після його зникнення уся сім'я застигала у тих самих позиціях. Вони чекали на зміни у житті. Рііс зробив кольорову карту етнічних груп Манхеттена. «Блідий сірий колір знаменував євреїв – це їх улюблений колір», пояснив Рііс, «Червоний призначався смуглявим італійцям, блакитний – економним німцям, чорний колір – африканцям, а зелений – ірландцям. І нарешті, жовтий – коту-китайцю. Хто ж як не кішка криється у їх хитрості та дикій ярості – лише

when aroused. Add dashes of color for Finns, Arabs, Greeks, and so on, and you have a crazy quilt", Riis cried, "a crazy quilt of humanity!"

One day Riis decided to interview Stanford White the eminent architect. He wanted to ask White if he'd ever designed housing for the poor. He wanted his ideas on public housing, on air shafts, on light. He found White down at the docks looking at arriving shipments of architectural furnishings. Riis marveled at what was coming out of the holds of the ships: whole facades of Florentine palaces and Athenian atria, stone by marked stone; paintings, statuary, tapestries, crossbows and carved and painted ceilings in crates, tiled patios, marble fountains, marble stairs and balustrades, parqueted floors and silk wall panels; cannon, pennants, suits of armor, other ancient weaponry; beds, armoires, chaises, refectory tables, sideboards, harpsichords; barrels of glassware, silver, goldplate, porcelain and china; boxes of church ornaments, boxes of

роздратуй його. Додайте лише кольорові штрихи для фінів, арабів, греків та інших і ви отримаєте божевільну ковдру», кричав Рііс, несамовиту ковдру гуманізму!

Одного разу Рііс вирішив взяти інтерв'ю у Стенфорда Уайта, видатного архітектора. Він хотів дізнатися чи будував він коли-небудь будинки для бідних, які в нього ідеї стосовно будівництва, вентиляції, світла. Він знайшов Уайта в доках. Він розглядав щойно привезене європейське архітектурне меблювання. Рііс, ніби зачарований, спостерігав за тим, що з'являлось із трюмів: цілі фасади флорентійських палаців і афінської атрії, кожен камінь маркований; живопис, скульптура, гобелени, різані та мальовані стелі в ящиках, патіо з черепиці, мармурні фонтани, сходи та балюстради, паркетні підлоги та шовкові панелі для стін, гармати, знамена, обмундирування, арбалети та інша стародавня зброя; ліжка, картини, банкетні столи, клавікорди; діжки скляного посуду, столового срібла, золота, порцеляни та фарфору; ящики з церковними орнаментами,

rare books, snuffboxes. White, a robust burly man with reddish brush-cut hair turning gray, went about smacking the backs of the handlers with his rolled-up umbrella. "Careful, you fools!" he shouted. Riis wanted to ask him his questions. Housing for the poor was Riis's story. But he had a vision of the dismantling of Europe, the uncluttering of ancient lands, the birth of a new aesthetic in European art and architecture. He himself was a Dane.

That evening White went to the opening night of *Mamzelle Champagne* at the roof garden at Madison Square. This was early in month of June and by the end of the month a serious heat wave has begun to kill infants all over the slums. The tenements glowed like furnaces and the tenants had no water to drink. The sink at the bottom of the stairs was dry. Fathers raced through the streets looking for ice. Tammany Hall¹⁵ had been destroyed by reformers but the hustlers on the ward still cornered the ice supply and sold little chips of it at exorbitant prices. Pillows were placed on the

рідкісними книгами та табакерки. Уайт, кремезний чолов'яга з рижим, охайно причесаним та трохи сідим волоссям, ходив довкола, шмагаючи закритою парасолькою спини робітників. «Ви, телепні, обережно!», викрикував він. Рііс хотів задати йому кілька питань про будинки для бідняків. Але перед ним постав образ демонтованої Європи, приведення до ладу древніх земель, народження нової естетики в європейському мистецтві та архітектурі. Сам він був датчанин.

Того вечора Уайт відправився на прем'єру «Мамзель Шампань», в сад на даху Медісон-сквер-гардена. Це було на початку червня і до кінця місяця нестерпна спека почала вбивати новонароджених по всіх хрущобам. Багатоквартальні будинки ярили немов печі, а води, навіть питної, не було. Раковини на нижніх поверхах висохли, батьки метушилися по вулицях в пошуках льоду. Таммані-Хол вже був зруйнований реформаторами але шахраї захопили поставку льоду і продавали його маленькими шматочками за шаленими цінами. Подушки лежали прямо на

sidewalks. Families slept on stoops and in doorways. Horses collapsed and died in the streets. The Department of Sanitation sent drays around the city to drag away horses that had died. But it was not an efficient service. Horses exploded in the heat. Their exposed intestines heaved with rats. And up through the slum alleys, through the gray clothes hanging listlessly on lines strung across air shafts, rose the smell of fried fish.

4

In the killing summer heat politicians up for reelection invited their followers to outings in the country. Toward the end of July one candidate led a parade through the streets of the Fourth Ward. He wore a gardenia in his lapel. A band played a Sousa march¹⁶. The members of the candidate's Benevolent Association followed the band and the entire procession made its way to the river where everyone boarded the steamer *Grand Republic*, which then set a course up the Long Island Sound to Rye, New Yorkⁿ, just beyond New Rochelle. The steamer, overloaded with perhaps five thousand men, listed badly to starboard. The sun was hot. The passengers jammed the decks and crowded the

тротуарах. Сім'ї спали прямо на сходах ганків та біля дверей. Коні падали і вмирали на вулицях. Санітарний відділ посилав вози, які їздили по місту та відтягували тіла мертвих коней. Але цього було недостатньо. Коні гнили у спеці, їхні нутрощі розтаскували пацюки. І звідусіль, з хрущоб, над сірим дрантям, що в'яло висіло на мотузках, підіймався запах смаженої риби.

4

В нестерпну літню спеку політики, які бажали були переобраними, запрошували своїх однодумців на заміські прогулянки. В кінці липня один з кандидатів провів парад по вулицях Четвертого округу. Члени Асоціації добровільної підтримки йшли позаду оркестру, який грав Соза-марш, і вся процесія прямувала до річки, де погрузилась на пароплав «*Велика республіка*», який взяв курс вздовж Лонг-Айленду до Житнього, Нью-Йорк, якраз за Нью-Рошелем. Пароплав, перевантажений майже п'ятьма тисячами людей, сильно хилився на правий борт. Жарило сонце, пасажери задихались на палубах, намагаючись схопити

railing for a breath of air. The water was like glass. At Rye everyone disembarked for another parade to the Pavilion, where at picnic tables the traditional fish chowder was served by a small army of waiters in white full-length aprons. After the luncheon speeches were made from a band shell. The band shell was decorated with patriotic bunting. This had been provided by Father's firm. There were also banners with the candidate's name spelled in gold and small American flags on gold sticks that were given as favors at each table. The men of the Benevolent Association spent the afternoon consuming beer from kegs on tap, playing baseball and throwing horseshoes. The meadows of Rye were dotted with men dozing on the grass under their derbies.

In the evening another meal was served and a military band played a concert, and then came the culmination of the entertainment a display of fireworks. Mother's Younger Brother had come here to supervise personally this aspect of the event. He liked to design fireworks. They were the only part of the business that really interested him. Rockets went up booming in the close electric evening air. Heat lightning flashed over the

ковток повітря. Вода була прозорою немов скло. В Житньому усі зійшли на берег для наступного параду до Павільйону, де традиційна смажена риба була сервірована цілою армією офіціантів у білих довгих фартухах. Після ланчу виголошувались промови з оркестрової ями, яка була декорована багатьма патріотичними прапорами. Це було забезпечено фірмою Батька. Також були знамена з ім'ям кандидата, написаним золотом та маленькі американські прапорці на позолочених паличках, які були поставлені на кожен стіл в якості сувенірів. Ввечері члени Асоціації добровільної підтримки пили пиво, грали в бейсбол та кидали підкову. Луги навколо Житнього були засіяні чоловіками, які дрімали в траві, прикриваючи обличчя своїми дербі.

Ввечері столи знову були сервіровані і грав військовий оркестр, а потім – кульмінація всього свята – салют! Молодший брат матері прибув сюди для того, щоб особисто наглядати за ходом подій. Йому подобалось проектували салюти, адже це єдине, що справді цікавило його в бізнесі. Ракети здіймались, вибухаючи

Sound. A great wheel of spinning fire seemed to roll over the water. A woman's profile, like a new constellation, embossed the night sky. Showers of light, red and white and blue, fell like stars and burst again, like bombs, over the old steamer down at the water. Everyone cheered. When the fireworks were concluded torches were lit to mark the way to the dock. On the trip home the old steamer listed to port. Among her passengers was Mother's Younger Brother, who had leapt lightly aboard at the last possible moment. He stepped over men lying asleep on the deck. He stood at the rail up at the prow and lifted his head to the breeze coming up over the black water. He turned his intense eyes on the black night and thought of Evelyn.

Now at this time Evelyn Nesbit was daily rehearsing the testimony she would give in her husband's forthcoming trial for the murder of Stanford White. She had not only to deal with Thaw in her almost daily visits to the Tombs, the city jail where he was kept, but with his lawyers, of whom there were several; with his mother, a regal Pittsburgh dowager who

в наелектризованому вечірньому повітрі. Вогні спалахували над Саундом. Здавалось, що величезне колесо вогнів котилось по воді. Жіночий профіль, ніби нове сузір'я, прикрасив нічне небо. Зливи вогнів над старим пароплавом, червоних, і білих, і блакитних падали мов зорі і знову вибухали, мов бомби. Усі раділи. Феєрверки закінчились і були запалені смолоскипи щоб вказати шлях до пристані. На зворотному шляху старий пароплав хилився на лівий борт. Серед пасажирів був і Молодший брат матері, який стрибнув на борт в самий останній момент. Він переступив через людей, які спали на палубі і став на носі, підставивши обличчя нічному бризу. Він пильно вдивлявся в ніч і думав про Евелін.

В цей час Евелін Несбіт була надзвичайно заклопотана щоденними репетиціями власних свідчень на судовому процесі свого чоловіка щодо вбивства Стенфорда Уайта. Їй довелось мати справу не лише з Фсоу, якого вона майже щодня навідувала у міській в'язниці «Могили», з його численними адвокатами, з його матір'ю, королевою з Пітсбургу, яка

despised her; and with her own mother, whose greediest dreams of connived wealth she had surpassed. The press followed her every move. She tried to live quietly in a small residential hotel. She tried not to think how Stanford White looked with his face shot away. She took her meals in her rooms. She rehearsed her lines. She retired early believing that sleep would improve her skin tone. She was bored. She ordered clothes from her dressmaker. The key to the defense of Harry K. Thaw would be that he had become temporarily deranged by the story she had told him about her ruination at the age of fifteen. She was artist's model and aspiring actress. Stanford White had invited her to his apartments in the tower of Madison Square Garden and offered her champagne. The champagne was drugged. When she woke up the following morning the effulgence of White's manhood lay over her thighs like a baker's glaze.

But it was going to be difficult to persuade a jury that Harry K. Thaw became deranged only upon the telling of that tale.

була вдовою та ненавиділа її; а також і з власною матінкою, чії найжадібніші мрії про заможність вона вже перевершила. Репортери стежили за кожним її кроком. Вона ж намагалася жити тихо в маленькому привелийованому готелі. Вона намагалась не згадували прострелену голову Стен форда Уайта. Їжу вона замовляла в номер. Вона постійно повторяла слова. Також вона вірила, що сон покращує колір шкіри, тому лягала спати рано. Аби не сумувати, вона замовляла сукні. Ключ до захисту Гаррі Фсоу полягав у тому, що він тимчасово втратив глузд через її розповідь про дитинство, яке було зруйноване в п'ятнадцять років. Вона була натурницею і хотіла стати актрисою. Стенфорд Уайт запросив її у свої апартаменти в башті Медісон-сквер-гардена і пригостив шампанським, в якому були підсипані наркотики. Наступного ранку, коли вона отямилась, виверження Уайтовського вулкану лежало на її стегнах мов глазур на булочках.

Але всі розуміли, що переконати присяжних у тому, що Гаррі К. Фсоу втратив глузд лише через цю історію

He was a violent man who all his life had created incidents in restaurants. He drove cars up sidewalks. He was suicidal and had once consumed an entire bottle of laudanum. He kept syringes in a silver case. He injected things into himself. He had a habit of clenching his fists and beating them against his temples. He was imperious, possessive and insanely jealous. Before they were married he had concocted a scheme whereby Evelyn was to sign an affidavit accusing Stanford White of beating her. She refused and told White about it. Harry's next move was to take her to Europe where he could have her without worrying if White was to have his turn when he was through. Her mother went along as chaperone. They sailed on the *Kronprinzessin Cecile*. In Southampton Harry paid off Evelyn's mother and took Evelyn alone to the Continent. Eventually they arrived at an ancient mountain castle in Austria that Harry had rented the Schloss Katzenstein. Their first night in the Schloss he pulled off her robe, threw her across the bed and applied a dog whip to her buttocks and the backs of her thighs. Her shrieks echoed down the corridors and

буде важко. Він був жорстокою людиною, постійно влаштовував бійки в ресторанах, ганяв авто по тротуарах, був схильним до самогубства і якось випив цілу пляшку лауданума. Він зберігав шприци в срібному ящику, іноді коловся. Він мав звичку стискати кулаки та бити ними у скроні. Він був надмірним, власним та надзвичайно ревним. Перед їх весіллям він склав план, за яким Евелін повинна була засвідчити, що Стенфорд Уайт бив її, від чого вона відмовилась і пожалілась Уайту. Тоді Гаррі поволік її в Європу, щоб впевнитись, що вона належить лише йому і Уайт не чекає десь своєї черги. В якості дуен'ї її супроводжувала мати. Вониплили на «Кронпринцесі Сесілі» В Саутгемптоні Гаррі відкупився від матері і повіз Евелін одну на континент. В результаті вони прибули до орендованого Гаррі древнього гірського замку в Австрії – Шлосс Катценштайн. В першу ж ніч в Шлосі віт стягнув з неї сукню, кинув її поперек ліжка та відшмагав псовим батоном по сідницях. По коридорам та кам'яним сходам так гучно лунали її крики, що німецькі слуги

stone stairwells. The German servants in their quarters listened, grew flushed, opened bottles of Goldwasser and copulated. Shocking red welts disfigured Evelyn's flesh. She cried and whimpered all night. In the morning Harry returned to her room, this time with a razor strop. She was bedridden for weeks. During her convalescence brought her stereopticon slides of the Black Forest and the Austrian Alps. He was gentle when he made love to her and mindful of the tender places. Nevertheless she decided their relationship had gone beyond its tacit understanding. She demanded to be sent home. She sailed back to America alone on the *Carmania*, her mother having long since returned. When she reached New York she immediately went to see Stanford White and told him what had happened. She showed him the traces of a laceration across the flesh of the inside of her right thigh. "Oh my, oh my", Stanford White said. He kissed the spot. She showed him a tiny yellow and purple discoloration on the face of her left buttock where it curved toward the cleft.

в своїх комірках слухаючи, червоніли та відкорковували пляшки «Голдвасеру», а потім займались коханням. Шокуючі червоні рубці знівечили тіло Евелін. Всю ніч вона плакала та причитала, а вранці повернувся Гаррі з ременем для правки бритви. Вона була прикована цілими тижнями, а протягом її одужання він приносив їй стереоскопічні слайди Шварцвальду та Австрійських Альп. Займаючись з нею коханням тепер він був витонченим та особливо уважним до ніжних місць. Ї все таки вона вирішила, що у відносинах вони не дійдуть порозуміння і наполягла на поверненні додому. Вона попливла сама на «Карманії», в той час, як її мати давно вже повернулася. Коли вона прибула до Нью-Йорку, вона негайно відправилась до Стенфорда Уайта і про все йому розповіла. Вона показала йому сліди знущань на внутрішній стороні правого стегна. «Боже мій, Боже», сказав Уайт. Він цілував шрами. Вона показала йому невеличку пігментацію жовтого та пурпурового кольору на лівій сідниці, там, де це загиналось до тріщини.

"How awful", Stanford White said. He kissed the spot. The following morning he sent her to a lawyer who prepared an affidavit as to what happened in the Schloss Katzenstein. Evelyn signed the affidavit. "Now, darling, when Harry comes home you show him that", Stanny White said smiling broadly. She followed his instructions. Harry K. Thaw read the affidavit, turned pale and immediately proposed marriage. She had only been in the chorus but she had done as well as any of the Floradora girls.

And now Harry, in jail, was on public display. His cell was on Murderer's Row, the top tier of the cavernous Tombs. Each evening the guards brought him the papers so that he could follow his favorite team, the Pittsburgh Nationals, and their star Honus Wagner¹⁸. Only when he had read about the ball games would he read about himself. He went through every paper—the *World*¹⁹, the *Tribune*, the *Times*, the *Evening Post*, the *Journal*, the *Herald*. When he finished reading a paper he would fold it up, stand at the bars and flip it over the rail of the cellblock promenade so that it came apart, fluttering in pieces six stories down through the central vault, or well,

«Який жах», сказав Стенфорд. Знову поцілував. Наступного ранку він відіслав її до адвоката, який підготував її свідчення про події в Шлоссі Катценштайні. «Тепер, люба, коли Гаррі повернеться покажеш йому це, усміхаючись промовив Стенні Уайт. Вона виконала всі інструкції. Гаррі К. Фсоу переглянув свідчення, побліднів і негайно запропонував одруження. Ї це лише хористочка, а зробила все краще будь-якої дівичі «Флорадори».

І ось тепер Гаррі, з ганебною славою, сидів у в'язниці, у камері, що знаходилась на «Ряду Вбивць», на верхньому ярусі печерних «Могил». Кожного вечора охорона приносила йому газети, тож він мав змогу слідкувати за своєю улюбленою командою «Пітсбург нейшнлз» та його зіркою Хонусом Вагнером. Читаючи про бейсбол, він натикався на статті про себе. Він переглядав усі газети – «Уорлд», «Тріб'юн», «Таймс», «Івнінг пост», «Джорнал», «Геральд». Коли він закінчував читати, він скручував газету, ставав біля ґрат та бив нею допоки вона не розліталася на шматочки і порхала усі 6 поверхів

around which the cellblock tiers were arranged. His behavior fascinated the guards. It was seldom they had people of this class. Thaw was not really fond of the jail fare so they brought in his meals from Delmonico's. He liked to feel clean so they passed along a change of clothes delivered each morning to the jail doors by his valet. He disliked Negroes so they made sure no Negro prisoner was lodged near his cell. Thaw was not unmindful of the guards' kindnesses. He showed his gratitude not discreetly but with impeccable style, crumpling and tossing twenty-dollar bills at his feet and telling them what swine they were as they stooped to retrieve the money. They were very happy. Reporters asked their views when they left the Tombs at the end of a shift. And each afternoon when Evelyn arrived looking crisp in her high-collared shirtwaist and pleated linen skirt the husband and wife would be permitted to stroll back and forth across the Bridge

донизу та через головний відсік, навколо якого розташовувались ярусами камери-клітки. Охорону вражала його поведінка. Не часто вони мають справу з людьми такого класу. Фсоу не захоплювався тюремною кухнею, тож йому приносили їжу з «Дельмоніко». Він любив чистоту, і тому йому щодня змінювали білизну, яке щоранку доставляв його камердинер до воріт в'язниці. Також він не любив негрів, тож його запевнили, що жодного чорного й близько немає біля його камери. Фсоу не був байдужим до люб'язностей охоронців, він показував свою вдячність відкрито та в бездоганному стилі, жмакаючи та розкидаючи біля своїх ніг двадцятидоларові купюри і обзиваючи їх свинями, які повзають та принижуються, підбираючи гроші. Зате вони були щасливі. Коли в кінці зміни охоронці виходили з «Могил» репортери цікавились їхніми враженнями. І кожного вечора, коли приїздила Евелін, така незворушна у своєму жакеті з високим коміром та в пресованій льняній спідниці, подружжю дозволялось прогулюватись вздовж «Мосту

of Sighs²⁰, the iron catwalk that connected the Tombs with the Criminal Courts Building. Thaw walked with a dipping, pigeon-toed gait, like someone with brain damage. He had the wide mouth and doll eyes of a Victorian closet queen. Sometimes they saw him gesticulate wildly while Evelyn stood with her head bowed, her face in shadow under her hat. Sometimes he would ask for use of the consultation room. The guard whose station was just outside the consultation room door with its small porthole window claimed that Thaw sometimes cried and sometimes he held Evelyn's hand. Sometimes he paced back and forth and beat his fists against his temples while she gazed through the barred window. Once he demanded proof of her devotion and it turned out nothing else would do but a fellatio. Abutted by Thaw's belly Evelyn's broad-brimmed hat with its topping of dried flowers in tulle slowly tore away from her coiffure. Afterwards he brushed the sawdust from the front of her skirt and gave her some bills from his money clip.

Evelyn told reporters who met her outside the Tombs that husband

зітхань» - металевому переходу між «Могилами» та будівлею кримінального суду. Фсоу йшов якийсь пригнічений, ходою голуба, як ніби несповна розуму. У нього був широкий рот та випуклі, лялькові очі, немов у королеви Вікторіанської епохи. Іноді бачили як він несамовито жестикулює, в той час, як Евелін стояла, схиливши голову, та сховавши обличчя в тіні шляпи. Іноді він звертався з проханням надати їм кімнату для консультацій. Охоронець, який чергував біля дверей кімнати для консультацій та підглядав у «глазок», стверджував, що Фсоу іноді плакав, а іноді просто тримав Евелін за руку. Іноді він ходив взад-вперед і бив себе у скроні кулаками, в той час як вона дивилась крізь вікно з ґратами. Одного разу він почав вимагати доказів її відданості і це перетворилось в ніщо інше, як феллацію. Впершись в живіт Фсоу, широкопола шляпа Евелін, з пучком засушених квітів на тул'ї, повільно відірвалась від її зачіски. Потім він змів тирсу з її спідниці та дав їй кілька банкнот зі свого гаманця.

Евелін говорила репортерам, які зустрічали її у воріт «Могил», що її

Harry K. Thaw was innocent. "His trial will prove my husband Harry K. Thaw is innocent", she said one day stepping into the electric hansom provided her by her august mother-in-law. The chauffeur closed the door. In the privacy of the car she wept. She knew better than anyone how innocent Harry was. She had agreed to testify in his behalf for the sum of two hundred thousand dollars. And her price for a divorce was going to be even higher. She ran her fingertips over the car upholstery. Her tears dried. A strange bitter exaltation suffused her, a cold victory grin of the heart. She had grown up playing in the streets of a Pennsylvania coal town. She was the Gaudens statue²¹ Stanny White had put at the top of the tower of Madison Square Garden, a glorious bronze nude Diana²², her bow drawn, her face in the skies.

Coincidentally this was the time in our history when the most famous rose novelist Theodore Dreiser²³ was suffering terribly from the bad reviews and negligible sales of his first book, *Sister Carrie*²⁴. Dreiser was out of work, broke and too ashamed to see anyone. He

чоловік, Гаррі Кей Фсоу, невинний. «Процес покаже, що мій чоловік, Гаррі Кей Фсоу, невинний», говорила вона, сідаючи в електричний екіпаж, який був наданий їй величністю свекрухою. Шофер закривав за нею двері. В середині авто вона плакала, адже знала більше за всіх, наскільки невинним був Гаррі. Вона погодилась свідчити на його користь за двісті тисяч доларів, а ціна за розлучення мала бути ще вищою. Її пальчики бігали по обшивці, сльози висихали, її охоплювало дивне гірке збудження, холодна переможна посмішка серця. Вона виросла, граючись на вулицях шахтарського містечка в Пенсільванії. Вона була статуєю Годенс, яку Стенні Уайт возвів на вершині башти Медісон-сквер-гардена, глорія, оголена бронзова Діана, її лук натягнутий, обличчя в небесах.

За дивного збігу обставин в цей момент нашої історії печальний романіст Теодор Драйвер жахливо страждав від поганих рецензій та мізерних продаж своєї першої книги «Сестра Керрі». Він не міг працювати, був розбитий та дуже соромився дивитися кому-небудь у вічі. Він

rented a furnished room in Brooklyn and went to live there! He took to sitting on a wooden chair in the middle of the room. One day he decided his chair was facing in the wrong direction.

Raising his weight from the chair, he lifted it with his two hands and turned it to the right, to align it properly. For a moment he thought the chair was aligned, but then he decided it was not. He moved it another turn to the right. He tried sitting in the chair now but it still felt peculiar. He turned it again. Eventually he made a complete circle and still he could not find the proper alignment for the chair. The light faded on the dirty window of the furnished room. Through the night Dreiser turned his chair in circles seeking the proper alignment.

5

The impending Thaw trial was not the only excitement down at the Tombs. Two of the guards in their spare time had fashioned new leg irons that they claimed were better than the standard equipment. To prove it they challenged Harry Houdini himself

знімав мебльовану кімнатку у Брукліні, де постійно сидів на дерев'яному стільці. Одного дня він вирішив, що стілець стоїть не в тому напрямку, що потрібно.

Піднявшись зі стільця, він взяв його двома руками та повернув вправо, тобто поставив правильно. В ту мить він подумав, що стілець знаходиться в правильному положенні, але потім різко змінив свою думку. Він ще раз повернув його вправо, посидів трішки і знову відчув щось не те. Він повернув його знову. В кінцевому результаті він прокрутив ціле коло але так і не знайшов правильного положення для стільця. За брудним вікном мебльованої кімнатки згасали вогні. Всю ніч Драйзер повертав свій стілець по колу в пошуках правильного напрямку.

5

Не лише судова справа Фсоу викликала цікавість на території «Могил». Двоє охоронців, в вільний від роботи час, розробляли нові кайдани для ніг, які, на їхню думку, були кращими ніж стандартна екіпіровка. Щоб довести це вони зробили виклик самому Гаррі Гудінні

to put them to the test. The magician arrived one morning at the office of the Warden of the Tombs and was photographed shaking the hand the Warden and standing between the two smiling guards with his arms around their shoulders. He traded quips with reporters. He gave out lots of free tickets. He held the leg irons under the light and examined them carefully. He accepted the challenge. He would escape from the irons at the following night's performance at the Keith Hippodrome. With the press crowded around, Houdini now proposed his own challenge: that then and there he be stripped and locked in a cell and his clothing placed outside the cell; if everyone would then leave he would contrive to escape from the cell and appear fully dressed in the Warden's office within five minutes. The Warden demurred. Houdini professed astonishment. After all he Houdini, had accepted the guards' challenge without hesitation: was the Warden not confident of his own jail? The reporters took Houdini's side. Knowing what the newspapers could do with his refusal to go along with the stunt the Warden gave in. He believed in fact his cells were secure. The walls of his office

аби він їх випробував. Одного ранку чарівник прибув до кабінету директора «Могил». Було зроблено фотознімки як він потискав руку директору та стояв між двома радісними охоронцями, обіймаючи їх за плечі. Він обмінявся дотепними висказуваннями, роздав багато безкоштовних квитків. Він уважно роздивився під світлом кайдани для ніг і врешті прийняв виклик. Звісно він вибереться з цих кайданів на вечірній виставі на іподромі Кейз. Але зараз Гудінні кидає свій власний виклик: нехай його роздягнуть та замкнуть в одній із камер, а речі покладуть зовні; коли всі підуть, він зуміє вийти з камери і через п'ять хвилин з'явиться в кабінеті директора повністю одягнений. Спочатку директор вагався, що дуже здивувало Гудінні. І це після того, як він, Гудінні, прийняв виклик без жодних вагань: можливо директор не впевнений у своїй в'язниці? Репортери погодились з Гудінні. Знаючи, що може зробити преса, якщо він відмовиться, директор погодився. Врешті-решт він вірив в надійність своїх камер. Стіни його кабінету були

were pale green. Photographs of his wife and his mother stood on the desk. A humidor with cigars and a decanter of Irish whiskey stood on a table behind his desk. He picked up his new phone and holding the shaft in one hand and the earpiece with the other he looked significantly at the reporters.

A while later Houdini was led, stark naked, up the six flights of stairs to Murderer's Row on the top tier of the jail. There were fewer inhabitants on this tier and the cells were believed to be escape-proof. The guards locked Houdini in an empty cell. They placed his clothing in a neat pile on the promenade, beyond his reach. Then the guards and the accompanying reporters withdrew and, as they had agreed, went back to the Warden's office. Houdini carried in various places on his person small steel wires and bits of spring steel. This time he ran his palm, along the sole of his foot and extracted from a slot in the callus of his left heel a strip of metal about a quarter-inch wide and one and a half inches long. From his thick hair he withdrew a piece of stiff wire which he fitted around the strip metal as a handle.

блідо-зеленими. На столі стояли фотокартки його матері та дружини, коробка сигар та графин ірландського віскі. Піднявши слухавку свого нового телефону, тримаючи пристрій куди говорити в одній руці і навушник в іншій, директор виглядав перед пресою досить поважно.

Через деякий час повністю голого Гудінні провели через шість поверхів до «Поверху вбивць», що знаходиться на самій вершині в'язниці. Тут знаходилось менше мешканців і камери вважались абсолютно надійними. Охоронці замкнули Гудінні в порожню камеру, одяг його був акуратною купкою складений на верхньому поверсі, поза зоною його досяжності. Потім охоронці і репортери зникли і, за домовленістю, відправились до кабінету директора. Гудінні проніс маленькі сталеві дротики та шматочки пружини в різних місцях своєї персони. Провівши долонею вздовж лівої ноги, він дістав з тріщинки на мозолю, що на лівій п'яті, металу смужку шириною в четверть і довжиною в півтора дюйму. Зі свого густого волосся він витягнув жорстку

He stuck his hand through the bars, inserted the makeshift key in the lock and twisted it slowly clockwise. The cell door swung open. At that moment Houdini realized that across the vault of gloom the cell directly opposite was lighted and occupied. A prisoner sat there staring at him. The prisoner had a broad flat face with a porcine nose, a wide mouth, and eyes that seemed unnaturally bright and large. He had coarse hair combed back from an oddly crescent hairline. Houdini, a vaudevillian, thought of the face of a ventriloquist's dummy². The prisoner was sitting at a table laid with linen and service. On the table were remains of a large meal. An empty bottle of champagne was stud upside down in a cooler. The iron cot was covered with a quilted spread and throw pillows. A Regency armoire stood against the stone wall. The ceiling fixture had been ornamented with a Tiffany lampshade. Houdini could not help staring.

проволоку, якою він обмотав залізячку аби змайструвати щось на зразок ручки. Він просунув руку крізь ґрати, вставив власноруч зроблений ключик в замок і почав повільно крутити його за годинникового стрілкою, в результаті чого двері камери відчинились. В цей момент Гудінні усвідомив, що навпроти, через печеру темряви, в камері було світло і мешкав в'язень. Він сидів і пильно вдивлявся на Гудінні. Його широке плоске обличчя зі свинячим носом, широкий рот та очі, неприродно яскраві та великі. Він зачісував волосся назад гребінцем, створюючи дивний півмісяць. Ілюзіоніст Гудінні подумав, що це обличчя підставної ляльки чревовіщателя. В'язень сидів за накритим скатертиною та засервірованим столом, на якому були залишки шикарної їжі. Порожня пляшка з-під шампанського стояла догори ногами у відерці з льодом. Залізна койка була покрита стьобаною ковдрою та розкиданими подушечками. Біля кам'яної стіни стояла шафа епохи Регентства. З балки стелі звисав абажур від Тіффані. Гудінні не міг відірватися від камери

The prisoner's glowed like a stage in the perpetual dusk of the cavernous prison. The prisoner stood up and waved, a stately gesture, and his wide mouth offered the trace of a smile. Quickly Houdini began to dress. He put on his briefs, his trousers, his socks and garters and shoe. Across the well the prisoner began to undress. Houdini put on his undershirt, his shirt, his collar. He tied his tie and set the stock pin. He snapped his suspenders in place and pulled on his jacket. The prisoner was now as naked as Houdini had been. The prisoner came up to the front of his cell and raising his arms in a shockingly obscene manner he thrust his hips forward and flapped his penis between the bars. Houdini rushed down the promenade, fumblingly unlocked the cellblock door and closed it behind him.

Houdini was to tell no one of this strange confrontation. He went through the celebrations of his jailhouse feat in an uncharacteristically quiet, even subdued manner. Not even the lines at the box office following the stories in the evening papers could cheer him up. Escaping from the leg irons in two minutes gave him no pleasure at all. Days passed

в'язня, яка блищала, немов сцена у вічній темряві цієї печерної в'язниці. В'язень встав і велично махнув йому рукою, широкий рот його зобразив посмішку. Гудінні почав швидко одягатись, натягнув підштаники, брюки, шкарпетки, підтяжки та взуття. В'язень навпроти почав роздягатись. Гудінні одягнув спідню білизну, сорочку, комірець, зав'язав краватку, ввіткнув шпильку, застигнув підтяжки та накинув піджак. В'язень тепер був такий же голий, яким щойно був Гудінні. Він наблизився до ґрат і, піднімаючи руки в надзвичайно непристойний спосіб, почав бити по них стегнами та просовувати свій пеніс. Гудінні кинувся геть звідти, незграбно відімкнув двері на шостому поверсі та зачинив їх за собою.

Гудінні вирішив нікому не розповідати про цю дивну конфронтацію. На святі, присвяченому його подвигу у в'язниці він був настільки тихим і пригніченим, що, навіть, черги в каси після газетних репортажів не розрадили його. Втеча з кайданів для ніг, яка тривала дві хвилини, не принесла йому жодного задоволення. Минуло кілька днів,

before he realized that the grotesque mimic on Murderer's Row had to have been the killer Harry K. Thaw. People who did; not respond to his art profoundly distressed Houdini. He had come, to realize they were invariably of the upper classes. Always they broke through the pretense of his life and made him feel A foolish. Houdini had high inchoate ambition and every development in technology made him restless. On the shabby confines of a stage he could create wonder and awe. Meanwhile men were beginning to take planes into the air, or race automobiles that went sixty miles an hour. A man like Roosevelt had run at the Spanish on San Juan Hill and now sent a fleet of white battleships steaming around the world, battleships as white as his teeth. The wealthy knew what was important. They looked on him as a child or a fool. Yet his self-imposed training, his dedication to the perfection of what he did, reflected an American ideal. He kept himself as trim as an athlete. He did not smoke or drink. Pound for pound he was

перед тим як він здогадався, що той гротескний мім на «Поверсі вбивць» був сам вбивця Гаррі Кэй Фсоу. Люди, які не поважали його мистецтва, надзвичайно засмучували Гудінні. Він прийшов до висновку, що всі вони без винятку належать до вищих класів. Вони постійно руйнували смисл його життя та змушували відчувати себе якимось дурнем. Гудінні від природи був надзвичайно амбіційною людиною і будь-який розвиток в техніці не давав йому спокою. В жалюгідних рамках сцени він творив диво та викликав страх, в той час як справжні герої починали підіймати в повітря літаки та розганяли автомобілі до швидкості 60 миль за годину. І одним серед таких героїв був Рузвельт, який атакував іспанців на пагорбі Сан-Хуан і послав у бій флот білих кораблів, що повсюди диміли, флот бойових суден, білих, мов його зуби. Багаті знали, що важливо. А на Гудінні дивились як на дитину чи дурня. І все-таки тренування, яке він сам собі нав'язав, його відданість власній справі відображали американський ідеал. Він підтримував атлетичну форму, не курив, не пив, не мав жодного

as strong as any man he had ever run up against. He could tighten his stomach muscles and with a smile invite anyone at all to punch him there as hard as they liked. He was immensely muscular and agile and professionally courageous. Yet to the wealthy all this was nothing.

New in Houdini's act was an escape in which he released himself from an office safe and then opened the safe to reveal, handcuffed, the assistant who had been onstage a moment before. It was a great success. One evening after the performance Houdini's manager told him of being called by Mrs Stuyvesant Fish of 78th Street, who wanted to book Houdini for a private party. Mrs Fish was one of the Four Hundred²⁶. She was famous for her wit. Once she had given a ball at which everyone had to talk baby talk. Mrs Fish was throwing a commemorative ball in honor of her friend the late Stanford White, the architect of her home. He had designed her home in the style of a doge palace. A doge was the chief magistrate in the republic of Genoa or

лишнього фунта. Одна міць. Напрягаючи мускули живота, він з посмішкою запрошував будь-якого бажаного вліпити йому панч, так сильно як забажають. Мав надзвичайну мускулатуру, прудкість та професійну сміливість. Для багатіїв все ж це нічого не значило.

В його програмі була нова втеча, в якій він звільнявся з банківського сейфу, натомість залишаючи в ньому скованого наручниками свого асистента, якого ще за мить публіка бачила на сцені. Передбачався величезний успіх. Одного вечора після вистави менеджер Гудінні сказав йому, що місіс Стівезант Рибка з 78-ї вулиці запрошує його виступити на власній вечірці. Місіс Рибка належить до тих самих Чотирьох Сотень, вона була відома своєю дотепністю. Одного разу вона влаштувала бал, на якому усі повинні були говорити подитячому. Цього разу вона влаштовувала бал в пам'ять свого приятеля, Сненфорда Уайта, який також був архітектором її будинку. Він звів їй будинок у стилі палацу дожей. Дож – це шеф міського магістрату в республіці Генуя та

Venice. "I won't have nothing to do with those people", Houdini told his manager. Dutifully the manager reported to Mrs Fish that Houdini was not available. She doubled the fee. The ball was held on a Monday evening. It was the first big event of the new season. At about nine o'clock Houdini drove up in a hired Pierce Arrow. He was accompanied by his manager and his assistant. Behind the car was a truck carrying his equipment. The entourage was shown to the trade entrance.

Unknown to Houdini, Mrs Stuyvesant Fish had also engaged for the evening the entire sideshow of the Barnum and Bailey circus. She liked to shock fuddy-duddies. Houdini was led into some sort of waiting room where he found himself encircled by a mob of freaks all of whom had heard of him and wanted to touch him. Creatures with scaled iridescent skins and hands attached to their shoulders, midgets with the voices of telephones, Siamese twin sisters who leaned in opposite directions, a man who lifted weight from iron rings permanently attached

Венеції. «Мені немає що робити разом з цими людьми», сказав Гудінні своєму менеджеру. Менеджер повідомив місіс Рибка, що містер Гудінні відсутній, на що вона відповіла подвоєнням гонорару. Бал відбувався в понеділок ввечері. Це була перша визначна подія нового сезону. Біля дев'яти вечора Гудінні під'їхав на Пірс Ерроу, взятому в оренду. Його супроводжували менеджер та асистент. За ними слідувала вантажівка з реквізитом. Кортюжу вказали на задній вхід.

Гудінні не знав, що крім нього місіс Стівезант Рибка запросила на вечір шоу з цирку Барнума та Бейлі у повному складі. Вона любила приголомшити консерваторів. Гудінні провели у щось на зразок кімнати для очікування, де його оточила зграя виродків, які знали Гудінні та мріяли хоча б доторкнутись до нього. Створіння зі шкірою, що переливалась немов луска та руками, прикріпленими до плечей, карлики з телефонними голосами, Сіамські сестри-близнючки, які тягнули одна одну у різні боки, чоловік, який підіймав залізні кільця, причеплені

to his breasts. Houdini removed his cape and his top hat and his white gloves and handed them to his assistant. He slumped in a chair. His grips were waiting for instructions. The freaks yattered at him.

But the room itself was very beautiful, with carved wood ceiling and Flemish tapestries of Actaeon being torn apart by dogs⁷¹.

Early in his career Houdini had worked in a small circus in western Pennsylvania. He recalled his loyalties now in order to regain his composure. One of the midgets, a woman, separated herself from the rest and got everyone to step back a few paces.

She turned out to be the eminent Lavinia Warren, the widow of General Tor Thumb, the most famous midget of all. Lavinia Warren Thumb was dressed in a magnificent gown supplied by Mrs Fish: it was supposed to be a joke on Mrs Fish's nemesis, Mrs William Astor, who had worn the design the previous spring. Lavinia Thumb was coiffed in the Astor manner and wore glittering copies of the Astor jewels

прямо до його грудей. Гудінні зняв свою накидку, циліндр, білі рукавички і передав все це асистенту. Він впав у крісло та чекав на подальші інструкції. Чудовиська тягнулись до нього.

Однак кімната сама по собі була дуже затишною: з різаними дерев'яними стелями і фламандськими гобеленами з зображеннями Актеона, якого роздирають собаки.

На початку своєї кар'єри Гудінні працював в маленькому цирку на заході Пенсільванії. Він згадав свою вірність аби повернути самоконтроль. Один з карликів, жінка, відділилась від інших і змусила всіх відступити на кілька кроків назад.

Виявилось, що це видатна Лавінія Уоррен, вдова генерала Тома Великий Палець, самого відомого карлика усіх часів. Лавінія Уоррен Великий Палець була одягнена в приголомшливу сукню, яку їй дала місіс Рибка: планувався жарт над суперницею місіс Рибки, місіс Уільям Астор, яка була одягнена в таку саму сукню минулої весни. Лавінія Великий Палець і зачесана була як леді Астор і прикрашена сяючими копіями асторівських бриліантів.

She was nearly seventy years old and carried herself with dignity. Upon her wedding fifty years before she and Colonel Thumb had been received in the White House by the Lincolns²⁸. Houdini wanted to cry. Lavinia was no longer working in the circus but she had come down to New York from her home in Bridgeport, a clapboard house with scalloped barge-boards and a widow's walk, which cost something to maintain. That was why she had taken this evening's job. She lived in Bridgeport to be near the grave of her husband, who had died many years before and was commemorated in stone atop a monumental column in Mountain Grove Cemetery. Lavinia was two feet tall. She came to Houdini's knees. Her voice had deepened with age and she now spoke in the tones of a normal twenty year old girl. She had sparkling blue eyes, silver-white hair and the finest of wrinkles on her clear white skin. Houdini was reminded of his mother. "Come on, kid, do a coupla numbers for us", Lavinia said.

Лавінії було під сімдесят та вона трималася достойно. Після їхнього весілля, 50 років тому, вона і Генерал Том були прийняті у Білому домі президентом Лінкольном с дружиною. Гудінні ледь не заплакав. Лавінія більше не працювала в цирку, але спеціально для цього вечора вона приїхала в Нью-Йорк з Бріджпорту, з будинку, обшитого дранкою з зубчатими налічниками, утримання якого коштувало чимало. Це і стало причиною того, чому вона взялась за цю вечірню роботу. Вона жила в Бріджпорті щоб бути ближче до могили свого чоловіка, який помер багато років тому та пам'ять якого була увіковічена монументальною колоною на кладовищі Маунтейн Гроув. Зріст Лавінії складає два фути. Вона наблизилась до колін Гудінні. З віком її голос став низьким і зараз вона розмовляла як нормальна дванадцятирічна дівчинка. У неї були блискучі блакитні очі, сріблясте волосся та тонесенькі зморшки на білій шкірі. Вона нагадувала Гудінні його мати. «Давай, хлопче, кинь парочку фокусів для нас», сказала Лавінія.

Houdini entertained the circus folk with sleight of hand and some simple tricks. He put a billiard ball in his mouth, closed his mouth, opened it, and the billiard ball was gone. He closed his mouth and opened it again and removed the billiard ball. He stuck an ordinary sewing needle into his cheek and pulled it through the inner side. He opened his hand and produced a live chick. He withdrew from his ear a stream of colored silk. The freaks were delighted. They applauded and laughed. When he felt he had discharged his responsibilities, Houdini rose and told his manager he would not perform for Mrs Stuyvesant Fish. There were remonstrations. Houdini stormed out the door. Crystal light dazzled his eyes. He was in the grand ballroom of the doge palace. A string orchestra played from a balcony. Great pale red drapes framed the clerestory windows and four hundred people were waltzing on a marble floor. Shading his eyes he saw bearing down on him Mrs Fish herself, a clutch of jeweled feathers rising from her piled

Гудінні розважив цирковий люд кількома простенькими трюками та спритністю рук. Він поклав більярдний шар в рот, закрив рот, відкрив його і більярдного шару немає. Тоді він знову закрив рот і, відкривши його, дістав більярдний шар. Він ввіткнув звичайну швейну голку в щоку і витягнув її зсередини, розкрив долоню, а на ній живе курча, витягнув з вуха стрічку кольорового шовку. Виродки були у захваті, вони аплодували та сміялись. Коли він відчув це, він звільнився від відповідальності. Він встав та сказав своєму менеджеру, що не буде виступати для місіс Стівезант Рибки. Незважаючи на переконання, Гудінні встав та розпахнув двері. Блиск кришталю осліпив його. Він опинився у величезній бальній залі палацу дожей. Музика струнного оркестру лунала з балкону. Блідно-червона драпіровка оздоблювала верхній ряд вікон, а чотири сотні народу вальсували на мармуровій підлозі. Прикриваючи очі, він побачив місіс Рибку власною персоною, безцінні пір'їни підіймались над її копною

hair, ropes of pear swinging pendulously from her neck, a witticism forming on her lips like the bubbles of an epileptic.

Despite such experiences Houdini never developed what we think of as a political consciousness. He could not reason from his own hurt feelings. To the end he would be almost totally unaware of the design of his career, the great map of revolution laid out by his life. He was a Jew. His real name was Erich Weiss. He was passionately in love with his ancient mother whom he had installed in brownstone home on West 113th Street.

In fact Sigmund Freud had just arrived in America to give a series of lectures at Clark University in Worcester, Massachusetts, and so Houdini was destined to be, with Al Jolson³⁰, the last of the great shameless mother lovers, a nineteenth-century movement that included such men as Poe³¹, John Brown³², Lincoln and James McNeill Whistler³³. Of course Freud's immediate reception in America was not auspicious. A few professional alienists understood his importance, but to most of the public he appeared as

волосся, в'язки перлів розкатувались на шиї, а дотепність лопала на її губах, немов бульбашки епілептика.

Незважаючи на свій великий досвід, Гудінні так і не розвинув в собі те, що ми називаємо «політична свідомість». Він не зміг зробити висновків з власних скривджених почуттів і до кінця не усвідомив свого призначення, не міг уявити собі власне життя як відбиток революційних подій. Він був євреєм. Справжнє ім'я – Еріх Вайс. Він був дуже любив свою древню матінку, з якою жив в міському особняку на 113-й вулиці, Уест.

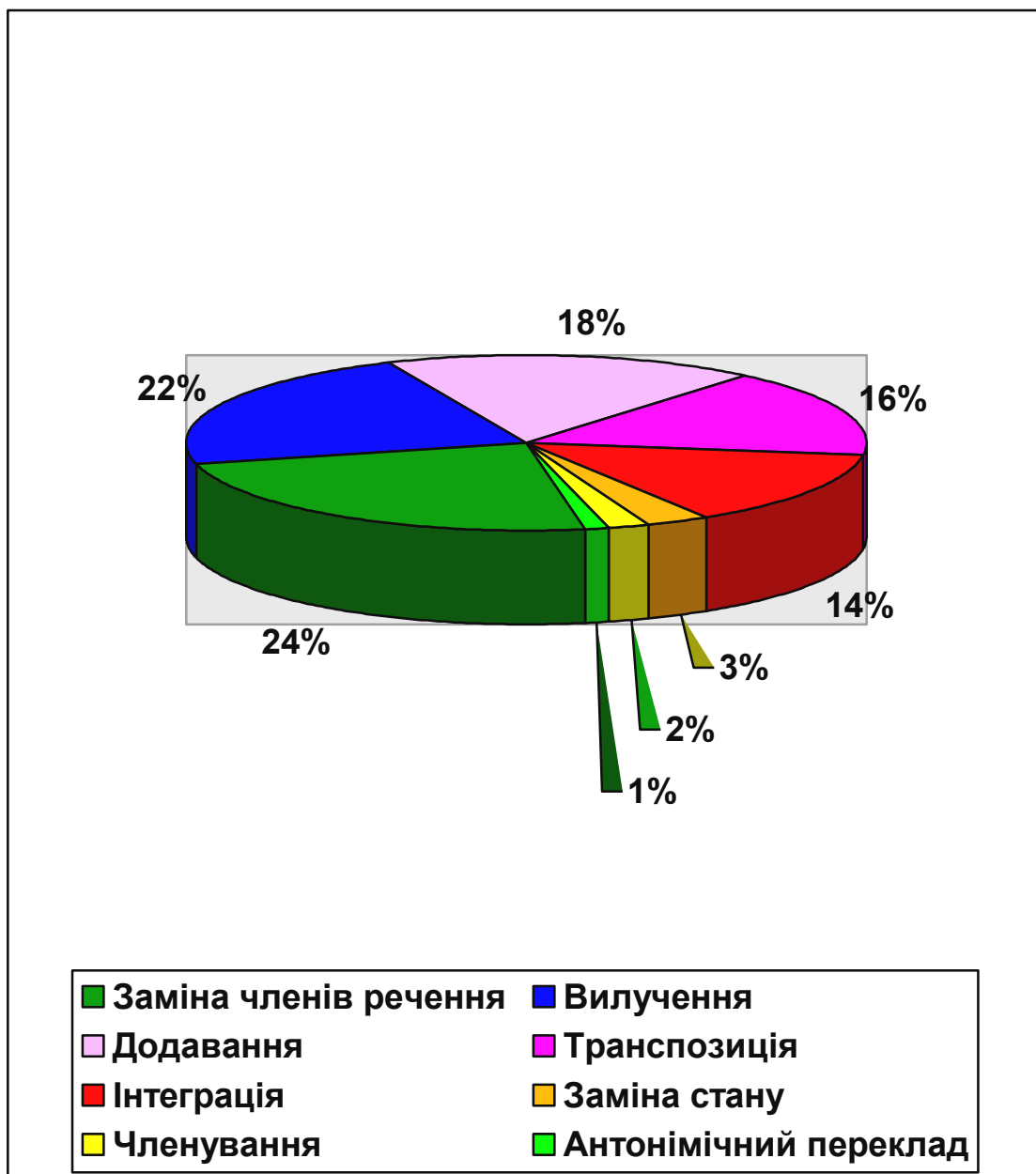
Якраз зараз до Америки прибув Зігмунд Фрейд, для того щоб прочитати серію лекцій в університеті Кларка, в Вустері, штат Массачусетс. Тож Гудінні призначено було стати разом з Елом Джонсоном, одним з видатних безсоромників-едипів (рух ХІХст., який включав в себе таких людей, як По, Джон Браун, Лінкольн і Джеймс Мак-Нейл Уістлер. Звісно Америка не відразу прийняла Фрейда, лише кілька професійних психіатрів розуміли його значення але для більшості

some kind of German sexologist, an exponent of free love who used big words to talk about dirty things. At least a decade would have to pass before Freud would have his revenge and see his ideas begin to destroy sex in America forever.

публіки він був щось на зразок німецького сексолога, прибічника вільного кохання, який використовував гучні слова для того щоб говорити про брудні речі. Принаймні, повинно було пройти десятиліття, поки Фрейд не помстився і не побачив, як його ідеї почали руйнувати сексуальне життя в Америці назавжди.

Додаток Б

Відсоткове співвідношення граматичних трансформацій, використаних при перекладі роману Е.Л. Доктороу «Регтайм»

Додаток В

Таблиця В.1

Major clause types

Type		V(erb)	O(bject)(s)	C(complement)	A(dverbial)
SV	<i>The sun</i>	intransitive <i>is shining</i>			
SVO	<i>That lecture</i>	monotransitive <i>bored</i>	direct object <i>me</i>		
SVC	<i>Your dinner</i>	copular <i>seems</i>		subject complement <i>ready</i>	
SVA	<i>My office</i>	copular <i>is</i>			subject-related adverbial <i>in the next building</i>
SVOO	<i>I</i>	ditransitive <i>must send</i>	indirect object <i>my parents</i>		
			direct object <i>an anniversary card</i>		
SVOC	<i>Most students</i>	complex-transitive <i>have send</i>	direct object <i>her</i>	object complement <i>reasonably helpful</i>	
SVOA	<i>You</i>	complex-transitive <i>can put</i>	direct object <i>the book</i>		object-related adverbial <i>on the table</i>

Додаток Д

Таблиця Д.1

Semantic role

Type	S	O _i	O _d	C _s	C _o	A	Example
SVC	aff agent loc temp event it			attrib attrib attrib attrib attrib attrib			<i>She is happy.</i> <i>He turned traitor.</i> <i>The Sahara is hot.</i> <i>Last night was warm.</i> <i>The show was interesting.</i> <i>It's windy.</i>
SVA	aff agent pos event					loc loc loc temp	<i>He was at school.</i> <i>She got into the car.</i> <i>He is lying on the floor.</i> <i>The meeting is at eight.</i>
SV	agent pos aff ext it						<i>He was working.</i> <i>She is standing.</i> <i>The curtains disappeared.</i> <i>The wind is blowing.</i> <i>It's raining.</i>
SVO	agent ext pos instr recip agent instr agent loc agent agent agent agent		aff aff aff aff aff recip recip loc aff cog result event instr				<i>He threw the ball.</i> <i>Lightning struck the house.</i> <i>He is holding a knife.</i> <i>The stone broke the window.</i> <i>She has a car.</i> <i>We paid the bus driver.</i> <i>The will benefits us all.</i> <i>They climbed the mountain.</i> <i>The bus seats thirty.</i> <i>They fought a clean fight.</i> <i>I wrote a letter.</i> <i>They had an argument.</i> <i>He nodded his head.</i>
SVOC	agent ext instr recip		aff aff aff aff		attrib attrib attrib attrib		<i>He declared her the winner.</i> <i>The sun turned it yellow.</i> <i>The revolver made him afraid.</i> <i>I found it strange.</i>
SVOA	agent ext instr recip		aff aff aff aff			loc loc loc loc	<i>He placed it on the shelf.</i> <i>The storm drove the ship ashore.</i> <i>A car knocked it down.</i> <i>I prefer them on toast.</i>
SVOO	agent agent agent	recip aff recip	aff event result				<i>I bought her a gift</i> <i>She gave the door a kick.</i> <i>She knitted me a sweater.</i>

Key: aff(ected), agent(ive), attrib(ute), cog(nate), event(ive), ext(ernal causer), instr(ument), (prop)it, loc(ative), pos(itioner), recip(ient), result(ant), temp(oral).